

Sara Iliäinen

KEHUJA, KRITIIKKIÄ JA MUUTOSEHDOTUKSIA

Opettaja-lehdessä esitetyt näkemykset peruskoulusta peruskoulun alkuvaiheilla 1974-
1979

Suomen historian ja kasvatustieteen pro gradu -tutkielma
Historian ja etnologian laitos sekä Opettajankoulutuslaitos

Jyväskylän yliopisto

Kevät 2018

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistis-yhteiskuntatieteellinen tiedekunta Kasvatustieteiden ja psykologian tiedekunta	Laitos – Department Historian ja etnologian laitos Opettajankoulutuslaitos
Tekijä – Author Sara Liliäinen	
Työn nimi – Title Kehuja, kritiikkiä ja muutosehdotuksia – Opettaja-lehdessä esitetyt näkemykset peruskoulusta peruskoulun alkuvaiheilla 1974-1979	
Oppiaine – Subject Suomen historia, Luokanopettajakoulutus	Työn laji – Level Pro gradu -tutkielma
Aika – Month and year Kesäkuu 2018	Sivumäärä – Number of pages 106
Tiivistelmä – Abstract <p>Tässä tutkimuksessa käsitellään Opettaja-lehdessä esitettyjä näkemyksiä peruskoulusta vuoden 1974 alusta vuoden 1979 loppuun. Peruskoulujärjestelmään oli tutkimusaikana vasta alettu siirtymään, joten peruskoulu oli vielä melko uusi asia. Tutkimustehtävään paneudutaan etsimällä aineistosta peruskoulusta löydettyjä positiivisia ja negatiivisia puolia sekä peruskouluun esitettyjä muutosehdotuksia.</p> <p>Tutkimus on toteutettu käymällä läpi tutkimusajan Opettaja-lehdet ja kirjaamalla ylös peruskouluun liittyvät aiheet, mielipiteet ja näkökulmat. Nämä on jaoteltu yhdeksään teemaan, joihin liittyviä aiheita aineistosta nousi eniten esille. Tutkimusmetodeina toimivat kvalitatiivinen sisällönanalyysi ja teemoittelu.</p> <p>Aineistosta nousseet teemat, joiden ympärille tutkimus rakentuu ovat peruskoulun uudistumisen, hallinto, opetussuunnitelma ja pedagogiikka, kehitysaskeleet ja säästötoimenpiteet, opetusjärjestelyt, erityisopetus, politiikka, työrauha ja opettajan asema.</p> <p>Peruskouluun siirtyminen oli sujunut useimmissa kunnissa ilman ongelmia. Peruskoulun suunnittelijoiden ajateltiin olevan liian kaukana koulun todellisuudesta. Kouluhallinto paisui peruskoulun myötä, eikä sen katsottu tukevan paikallista omaleimaisuutta. Byrokratia lisääntyi. Opetussuunnitelmaa pidettiin liian laajana ja teoreettisena. Sen ydinsisällöt haluttiin selvittää. Opettajien koulutusta toivottiin lisättävän. Peruskoulumenoista säästettiin eri toimin ja säästöjä vastustettiin. Kouluun haluttiin rauhaa muutoksilta. Opetusryhmät koettiin suuriksi. Valinnaisaineiden vähentämisen uskottiin vievän oppilailta yksilöllisyyden mahdollisuuksia. Tasokursseja vastustettiin tasa-arvon perusteella ja kannatettiin yksilöllisyyteen perustuen. Erityisopetus koki muutoksia. Poliittikka oli tullut kouluun. Se koettiin opettavaisena, mutta myös työrauhaa heikentävänä. Opettajien työmäärä kasvoi.</p>	
Asiasanat – Keywords Peruskoulu, peruskoulu-uudistus, Opettaja-lehti, OAJ	
Säilytyspaikka – Depository Jyväskylän yliopiston kirjasto, JYX-julkaisuarkisto	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYS

KEHUJA, KRITIIKKIÄ JA MUUTOSEHDOTUKSIA	1
1 JOHDANTO.....	4
1.1 Peruskoulunäkemyksiä etsimässä	4
1.2 Aiempi tutkimus ja tutkimustehtävä	5
1.3 Päälähte ja tutkimusmenetelmät.....	10
2 UUSI KOULUJÄRJESTELMÄ, UUSI EDUNVALVOJA.....	14
2.1 Peruskoulun syntyprosessi.....	14
2.2 Opettajajärjestöt.....	19
3 LAAJA JA TEOREETTINEN OPETUSSUUNNITELMA HAASTAA OPPIMISVAIKEUKSIEN VOITTAMISEN PEDAGOGIIKAN.....	24
3.1 Opetussuunnitelma	24
3.2 Pedagogiikka	29
4 ROMUTTAAKO SÄÄSTÖLINJA PERUSKOULUN?.....	32
5 OPETUSJÄRJESTELYISSÄ PARANNETTAVAA	42
5.1 Kasvatavat ryhmäkoot oppimisen esteenä.....	42
5.2 Omalle aineelle lisää, muilta pois.....	47
5.3 Valinnaisaineet yksilöllisyyden takaajina	56
5.4 Opetusmateriaaleja runsaasti, tiloja vähemmän	58
5.5 Tasa-arvon vastaista karsinointia vai oppilaan yksilöllisyyden vaalimista?	62
6 ERITYISOPETUS KOULUJÄRJESTELMÄN OSANA	76
7 POLITISOITUNEET OPETTAJAT, OPPILAAT JA VANHEMMAT	80
8 RAUHATTOMAT OPPILAAT ONGELMANA	85
9 UNOHDETTU OPETTAJA PERUSKOULUN TOTEUTTAJAKSI.....	88
10 PÄÄTÄNTÖ.....	93
LÄHTEET	99
Alkuperäislähteet	99
Tutkimuskirjallisuus	99

1 JOHDANTO

1.1 Peruskoulunäkemyksiä etsimässä

Peruskoulu-uudistus 1960 – 1970 -luvuilla oli yksi merkittävimmistä ja eniten koulunkäyntiä muuttaneista koululaitoksen uudistuksista Suomessa¹. Se oli osa hyvinvointivaltion kasvukautta, jolloin kansan hyvinvointia parannettiin useilla merkittävillä uudistuksilla². Siirtyminen rinnakkaiskoulusysteemistä laitokseen, jossa kaikki ikäluokan lapset ja nuoret käyvät yhdessä, samoissa luokissa, samalla valtakunnallisella opetussuunnitelmalla koulua, riippumatta perheen varallisuudesta tai sosiaalisesta asemasta, oppimisvaikeuksista tai maantieteellisestä sijainnista oli myös merkittävä tasa-arvokysymys³. Peruskoulua suunniteltiin 1960-luvulla erilaisissa komiteoissa ja eduskunnassa, kunnes 1972 peruskoulun vihdoinkin alettiin toteuttamaan ensimmäisenä siirtyvissä kunnissa Lapista alkaen⁴.

Koulu-uudistukseen liittyi vielä monenlaisia odotuksia siinäkin vaiheessa, kun se oli jo saanut sysäyksen alkuun ja oli toteutettukin monilla paikkakunnilla. Erilaisia peruskoululle asetettuja tavoitteita kuvasti lehden pilapiirtäjän piirros, jossa kuvattiin heikkokuntoinen kuusi. Kuusen luokse kulkee miehiä säkkien kanssa, jotka toteavat ”Eipäs kaadeta, kasvatetaan sitä näillä!”. Säkeissä lukee ”tasa-arvo”, ”koulutus”, ”lähidemokratia”, ”turvallisuuspolitiikka” ja ”puolueettomuuspolitiikka”.⁵ Nämä kuvastivat juuri niitä koulukentältä ja sen ulkopuolelta asetettuja toiveita ja vaatimuksia, joita peruskoululta toivottiin. Tasa-arvon vaatimukset liittyivät peruskoulun tavoitteisiin tarjota kaikille suomalaisille lapsille tasa-arvoiset koulutusmahdollisuudet. Toisaalta tasa-arvolla saatettiin tarkoittaa myös oppimistulosten tasavertaisuutta, jolloin kaikilla olisi mahdollisuudet oppia samat asiat.⁶ Suomi halusi näyttäytyä ulkopoliitikassaan puolueettomana maana⁷. Tämän vuoksi puolueettomuuspolitiikan opettaminen sai roolia myös kouluissa, joissa kasvatettiin myös tulevaisuuden politiikan tekijöitä.

---

¹ Rinne & Vuorio-Lehti 1996, 9.

² Hannikainen 2018, 256 – 257.

³ Rinne & Vuorio-Lehti 1996, 9.

⁴ Lappalainen 1991, 125 – 131.

⁵ Nimimerkki ”Kaks”. Tällä viikolla -palsta. Opettaja N:o 48 – 49. 29.11.1974, 6.

⁶ Kärenlampi 1999, 41 – 42.

⁷ Alasuutari 2017, 215.

Tässä tutkimuksessa käsittelem peruskoulun alkuvaiheen vuosien tapahtumia, haasteita ja muutoksia Opettaja-lehteen vuosina 1974 – 1979 julkaistujen tekstien kautta. Tutkimus rakentuu useamman koulumaailmassa oleellisen tai ajankohtaan kiinteästi liittyvän kokonaisuuden ympärille. Näitä aiheita ovat peruskoulu-uudistukseen kokonaisuudessaan liittyvät näkemykset, koulun hallintoon liittyvät mielipiteet, keskustelut opetussuunnitelmasta ja pedagogiikasta, tutkimusvälin aikana tapahtuneisiin kehittämis- ja säästötoimenpiteisiin liittyvät mielipiteet, näkemykset opetusjärjestelyistä uudessa peruskoulussa, koulun politisoitumiseen liittyvät keskustelut, erityisopetuksen järjestelyihin liittyvät mielipiteet, näkemykset työrauhasta sekä opettajien asemasta ja työnkuvasta uudessa koulussa.

Tutkimukseni sijoittuu ajankohtaan, jossa peruskoulun toimeenpano on laitettu jo käyntiin eli peruskoululaki on säädetty ja kuntien siirtyminen uuteen järjestelmään aloitettu. Tutkimusajankohdan alussa osa Suomen kunnista oli jo siirtynyt uuteen peruskoulujärjestelmään, muiden vielä odotellessa ja ylläpitäessä vanhaa koulujärjestelmää. Vuonna 1977 loputkin kunnat pääsivät viimeistään mukaan peruskoulujärjestelmään. Tutkimusajanjaksolle vahvan piirteen antavat alkuperäiset peruskoulusuunnitelmat osittain muuttavat säästötoimenpiteet, joita ajanjaksona tehtiin useampia.

1.2 Aiempi tutkimus ja tutkimustehtävä

Vaikka peruskoululain mukaan peruskoulu on ollut olemassa vuodesta 1972, jolloin uuteen koulusysteemiin alettiin myös siirtyä paikkakuntakohtaisesti, ei peruskoulu ollut vielä valmis tai siihen liittyvä keskustelu ohi. Tässä tutkimuksessa tarkastelen peruskoulusta käytyä keskustelua *Opettaja*-lehdessä sen ensimmäisten vuosien aikana vuodesta 1974 aina vuosikymmenen loppuun. Pyrin selvittämään, millaisista aiheista keskustelua käytiin ja mistä näkökulmista. Opettaja-lehti on juuri vuoden 1973 lopulla perustettu, sen yhdistettyä Opettajain-lehden ja Oppikoulu-lehden. Olen tutkimuksessani kiinnostunut juuri peruskoulun toteuttamisvaiheen näkökulmista ja haasteista, minkä vuoksi en sisällytä tähän työhön alkuperäislähteistöä ajalta ennen peruskoulun uudistamista. Aineisto toki peilautuu ennen peruskoulun perustamista esitettyihin näkemyksiin. Vuonna 1974 peruskoulu olikin jo edennyt alkuvaiheestaan vähän eteenpäin, joten tutkimusajanjakso kuvastaa hyvin sen toimeenpanon vuosia, koska jo

useampi kunta oli ehtinyt siirtyä peruskouluun ja mahdollisista vaikeuksista oli jonkinlainen käsitys. Lopetan tutkimukseni vuoden 1979 loppuun, koska tässä vaiheessa keskustelujen suunta alkoi siirtyä kohti uutta opetussuunnitelmaa ja tulevaisuuden koulua. Peruskoulua koskeva keskustelu, kuohunta uudesta järjestelmästä, väheni huomattavasti vuosikymmenen loppua kohti mentäessä, joten tutkimusajanjakson päättäminen oli luontevaa.

Valitsin tutkimukseni aineistoksi vain suomenkielisen *Opettajan*, enkä sen ruotsinkielistä sisarlehteä *Lärarenia*. Ruotsinkielisten keskuudessa käydyt peruskoulukeskustelut ovat varmasti osin samoja, joita suomenkieliset kävivät. *Läraren* sisälsi kuitenkin myös yleisemmin ruotsinkielisten kulttuuripoliittisia asioita, jotka eivät asetu tämän tutkimuksen keskiöön⁸. Ruotsinkielisissä ja kaksikielisissä kunnissa ruotsin kielen asema on varmasti osaltaan vaikuttanut peruskoulusta käytyyn keskusteluun, mikä erottaa niissä käydyt peruskoulukeskustelut suomenkielisistä ja tekee niistä oman kiinnostavan tutkimusalueensa, joka kuitenkin veisi tätä tutkimusta kauemmas sen tavoitteista. Tämän vuoksi uskon, että suomenkielinen aineisto riittää kuvaamaan peruskoulusta esitettyjä näkemyksiä.

Peruskoulu-uudistusta on tutkittu monilta eri kannoilta niin historian kuin kasvatustieteenkin aloilla, sillä kyseessä oli koulujärjestelmän kannalta merkittävä muutos. Suomalaista koulua ja koulutusta on kuvattu monipuolisesti Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran, Pauli Kettusen päätoimittamassa sarjassa *Suomen kasvatuksen ja koulutuksen historia I – III*, jonka Kettusen ja Hannu Simolan toimittama kolmas osa *Tiedon ja osaamisen Suomi. Kasvatus ja koulutus Suomessa 1960-luvulta 2000-luvulle* käsittelee myös peruskoulun uudistukseen liittyviä tapahtumia ja ilmiöitä. Kirjan kirjoittajina on kasvatustieteen asiantuntijoita, jotka käsittelevät suomalaista koulutushistoriaa politiikan, eri koulumuotojen ja koulutuksen talouden ja merkitysten kautta. Pelkästään peruskoulun tutkimukseen keskittyy sen sijaan Kauko Hämäläisen, Aslak Lindströmin ja Jorma Puhakan toimittama teos *Yhtenäisen peruskoulun menestystarina*. Siinä kasvatustieteen ja kasvatustieteen asiantuntijat käsittelevät peruskoulu-uudistukseen johtaneita taustatekijöitä, yhtenäiskouluperiaatetta, politiikkaa

---

⁸ Henttonen 1991, 516.

peruskoulu-uudistuksen taustalla, opettajien asemaa suomalaisessa koulussa, arviointia ja koulun eri asiantuntijaryhmiä.

Suomalaista koulutuspolitiikkaa yleisesti on kuvannut Opetushallituksen pääjohtajanakin toiminut Jukka Sarjala teoksissaan *Suomalainen koulutuspolitiikka* ja *Järki hyvä herätetty. Koulu politiikan pyörteissä*. Myös Osmo Lampisen teos *Suomen koulujärjestelmän kehitys* kertoo koulujärjestelmien muutoksesta. Tämän tutkimuksen kannalta näissä teoksissa oleellisinta on uudistukseen johtavan prosessin kuvaus. Peruskouluun siirtymisen kehitystä ovat kuvanneet myös Osmo Kivinen kirjassaan *Koulutuksen järjestelmäkehitys. Peruskoulutus ja valtiollinen kouludoktriini Suomessa 1800- ja 1900-luvuilla*, Veli Nurmi teoksessaan *Kansakoulusta peruskouluun* ja Urho Somerkivi kirjassaan *Peruskoulu. Synty, kehittyminen ja tulevaisuus*.

Koulun opetusta ohjaavat opetussuunnitelmat, joiden historialliseen kehitykseen on paneutunut Risto Rinne esimerkiksi tutkimuksessaan *Suomen oppivelvollisuuskoulun opetussuunnitelman muutokset vuosina 1916 – 1970. Opetussuunnitelman intentioiden ja lähtökohtien teoreettishistoriallinen tarkastelu*.

Tämänkin tutkimuksen kontekstina on 1970-luvun politisoitunut ilmapiiri, jota kuvaa Paavo Kärenlampi teoksessaan *Taistelu kouludemokratiasta. Kouludemokratian aalto Suomessa*. Vaikka Kärenlammen tutkimuksen keskiössä onkin oppikoulujen kouluneuvostot, kuvaa se laajasti tutkimusajankohtani nuorison poliittisuutta, joka usein oli vasemmistöväritynyttä. Vasemmistoa ja koulua kuvaa myös Jari Leskisen tutkimus *Kohti sosialismia! Pirkkalan peruskoulun marxilainen kokeilu 1973 – 75*, joka kertoo pyrkimyksistä siirtää koulupolitiikan ja opetuksen painopistettä poliittisesti vasemmalle.

Tutkimusaineistonani toimii Opettaja-lehdet, joihin paljolti kirjoittivat opetusalan ihmiset. *Opettaja* julkaisi Opettajien ammattijärjestö. Opettajien edunvalvontaa on tutkinut Erkki Kangasniemi historiikissaan *OAJ vahva vaikuttaja* sekä Antti Lappalainen teoksessaan *Elämätyönä tulevaisuus. Opetusalan ammattijärjestön juuret, synty ja kasvu*. Myös OAJ:n entinen puheenjohtaja Aimo Tammivuori on käsitellyt opettajien järjestäytymisen historiaa kirjassaan *Sata vuotta opettajien ammattijärjestötoimintaa*. Tarkemmin juuri peruskoulun uudistukseen liittyen opettajien järjestäytymistä on selvittänyt Leo Jumppanen tutkimuksessaan *Kuka oli kelvollinen opettamaan 11- ja 12-vuotiaita. Tutkimus oppikouluopettajien ja kansakouluopettajien edunvalvonnasta ja sen*

tuloksellisuudesta Suomen koululaitoksen uudistuksen yhteydessä kouluohjelmakomitean mietinnöstä 1959 vuoden 1985 koululakeihin.

Tämä tutkimus asettuu lehdistötutkimuksen alueelle. Lehdistön historiaa on laajasti tutkittu Päiviö Tommilan johtamana kymmenosaisessa sarjassa *Suomen lehdistön historia*. Sarjan kolme ensimmäistä osaa keskittyvät sanomalehtitutkimukseen, kun taas neljännessä osassa kiinnostus on kohdistettu paikallislehdistöön. Seuraavat kolme osaa ovat hakuteoksia sanoma- ja paikallislehdistä. Osat 8 – 10 käsittelevät aikakauslehdistöä. Näistä *Suomen lehdistön historia 9. Erikoisaikakauslehdet* ottaa käsittelyynsä myös työmarkkinalehdistön, mitä *Opettajain* edustaa. Myös Tommilan ja Raimo Salokankaan *Sanomia kaikille. Suomen lehdistön historia* kuvaa sanoma- ja aikakauslehdistön kehityskulkua ja muutoksia aina 1700-luvun loppupuolelta kirjoitusajankohtaansa 1990-luvun lopulle asti.

Risto Rinteen ja Minna Vuorio-Lehden tutkimuksessa *Toivoton unelma? Koulutuksellista tasa-arvoa koskevat toiveet ja epäilyt peruskoulun synnystä 1990-luvulle* peruskoulua käsitellään tasa-arvon näkökulmasta. Tässä tutkimuksessa *Opettaja-lehti* on yksi käytetyistä lähteistä ja aineisto on osittain päällekkäistä tässä tutkimuksessa käyttämäni alkuperäisaineiston kanssa.

Opinnäytetyötasolla *Opettaja-lehtien peruskoulukirjoitteluun* ovat paneutuneet Raija Rautiainen vuonna 1992 pro gradussaan *Peruskoulu Opettaja-lehden näkökulmasta: sisällönanalyysi Opettaja-lehtien vuosikertojen 1970-73 ja 1987-91 mukaan* sekä Perttu Huovila vuonna 2014 pro gradussaan *Opettajien ammattilehtien kirjoittelu peruskoulu-uudistuksesta vuosina 1965-1973*. Nämä tutkimukset ovat kuitenkin tarkastelleet peruskoulu-uudistukseen liittyvää keskustelua opettajien ammattilehdissä ennen uudistuksen varsinaista toteutumista tai aivan peruskoulujärjestelmään siirtymisen ensimmäisenä vuotena. Pidemmälle toimeenpanovaiheeseen ja peruskoulun alkuvaiheen toimintavuosiin liittyvää keskustelua *Opettaja-lehdessä* ei ole juuri aiemmin tutkittu.

Koska *Opettaja* on opettajien järjestöllinen lehti, löydän sen kautta nimenomaan opettajien ja heidän puoliaan pitäneen ammattijärjestön näkemyksiä ja kantoja. Näkökulmat ovat suurelta osin opettajien ja heidän etuaan valvovan järjestön, joten mielipiteissä näkyy se, että asioita katsotaan paljolti opettajien tarpeista lähtien. Silloinkin kun mielipiteitä perustellaan esimerkiksi pedagogiikalla tai lapsen parhaalla, on hyvä

pitää mielessä, että vilpittömälläkin kirjoittajalla voi taustalla vaikuttaa oma etu. Lehdessä kuitenkin huomioitiin ajoittain myös kouluhallituksen tai muiden opetusviranomaisten kantoja. Lehteen kirjoitettiin pääasiassa omalla nimellä, mutta osa toimittajista käytti myös nimimerkkejä. Lehden toimituksen ulkopuolelta tulevat mielipiteet oli usein allekirjoitettu omalla nimellä, mutta jonkin verran varsinkin Keskustelua-palstalla käytettiin myös nimimerkkejä. Erityisesti keskustelusivuille kirjoittaneiden kohdalla täytyy pitää mielessä, että nimimerkin takaa voi todellisuudessa kirjoittaa kuka tahansa, eikä ilmoitettu nimikään ole välttämättä kirjoittajan oikea. Halusin kuitenkin myös nimimerkillä kirjoitetut tekstit mukaan aineistooni, sillä uskon niiden kautta löytyvän myös sellaisten opettajien ääni, jotka eivät aktiivisesti, omalla nimellään osallistu koulutuspolitiikan tekoon esimerkiksi järjestöissä, mutta, joilla silti on painavaa sanottavaa peruskoulusta.

Kysyn aineistolta seuraavia, tutkimusaiheittani tukevia tutkimuskysymyksiä:

1. Mistä peruskouluun liittyvistä aiheista Opettaja-lehteen kirjoitettiin?
2. Mitä hyviä puolia peruskoulusta löydettiin?
3. Millaista kritiikkiä peruskoulu sai osakseen?
4. Miten peruskoulua haluttiin muuttaa?

Ensimmäiseen kysymykseen vastaamalla selvitän, millaiset asiat peruskoulussa koettiin tutkimusajankohtana keskustelun arvoisina ja mistä asioista ei ehkä keskustelua syntynyt. Kaksi seuraavaa kysymystä linkittyvät arviointiin siitä millaiseksi peruskoulun oli muodostunut ja muodostumassa. Nämä seikat heijastelevat peruskoulun suunnitteluajankana peruskoululle asetettuja toiveita ja odotuksia sekä laajempaa koulutuspolitiikan kenttää. Tutkimustehtävänä on löytää perusteluita näkemysten takana ja liittää niitä laajempaan yhteiskunnalliseen kontekstiin. Neljäs tutkimuskysymys esittelee muutosehdotukset, joilla peruskoulusta haluttiin tehdä kirjoittajien toiveiden mukainen. Toisaalta välttämättähän muutostarpeita ei aina nähdä. Kirjoittajat halusivat kehittää peruskoulua, mutta eri keinoin ja eri suuntiin. Kaikkien kolmen viimeisen tutkimuskysymyksen kohdalla oleellista onkin selvittää mihin ajankohtaan sidottuihin seikkoihin nämä arvioinnit ja kehitysehdotukset liittyvät ja vertailla niitä keskenään, etsiä mahdollisia konfliktin aiheita ja tarkastella niitä eri näkökulmista.

1.3 Päälähte ja tutkimusmenetodit

Päälähteenäni toimii *Opettaja*-lehdet vuoden 1974 tammikuulta vuoden 1979 joulukuuhun. *Opettaja* syntyi kansakouluopettajien ja oppikouluopettajien päätettyä yhdistää voimansa ja muodostaa yhdessä Opettajien Ammattijärjestö OAJ. *Opettaja*-lehden yhdistettiinkin kansakouluopettajien äänenkannattaja *Opettajain lehti* ja oppikouluopettajien lehti *Oppikoululehti*. Virallisesti *Opettaja* alettiin julkaisemaan loppuvuodesta 1973, mutta vuoden 1974 alusta OAJ alkoi lehden kustantajaksi. *Opettajain lehd*en taustat olivat ammatillisessa lehdessä, josta 1950-luvulla muodostui ammattijärjestöllinen lehti. Siinä käsiteltiin järjestöllisiä edunvalvonta-asioita, koulupolitiikkaa sekä pedagogiikkaa. *Oppikoululehti* taas painotti koulupolitiikkaa ja olikin selvästi enemmän ammattijärjestölehti. *Opettaja*an jäi ammattijärjestöllisen sisällön lisäksi runsaasti ammatillisuutta.⁹

Opettaja ilmestyi tutkimusajankohtana pääasiassa viikoittain, paitsi joitain numeroita kesäisin ja joulun aikoina oli yhdistetty kahden tai kolmenkin viikon numeroiksi. Sivumäärä oli vaihteleva noin 30 – 50 sivua lehteä kohti. Päätoimittajana lehdessä toimi tutkimusajankohtana Antti Henttonen. *Opettaja*-lehdessä oli useita palstoja, jotka toistuivat lähes jokaisessa numerossa. Tällaisia olivat lehden kanta-aottava, signeeraamaton pääkirjoitussivu, Tällä viikolla -sivu, jolla julkaistiin lehden mielipiteet ajankohtaisista asioista kaktuksen ja ruusun avulla, jonka lisäksi sivulla oli pilapiirros sekä tutkimusajankohdan loppuvaiheilla myös pikapuhelu-osio, jossa haastateltiin eri henkilöitä ajankohtaisista aiheista, kanta-aottava Puheenjohtajan puheenvuoro -palsta, jolla ensin Suomen Opettajainliiton eli SOL:n ja Opettajien Keskusjärjestön eli OK:n sekä myöhemmin yhdistyneen OAJ:n puheenjohtajat ottivat kantaa järjestötoimintaan tai kouluun liittyvistä aiheista, koulu- ja järjestöaiheisia uutisia julkaisevat Uutiskierros-palsta sekä Tuoreimmat tiedot -palsta ja lukijoiden tekstejä julkaiseva Keskustelua-palsta. Omat palstansa saivat myös opetustyön tukeminen Koulutyö-palstan muodossa sekä erilaiset ilmoitukset. Lehdessä julkaistiin pakinoita useallakin eri palstalla, joista pysyvimmät olivat Pilkkeitä-palsta, jolla pakinoi ”Hakkuri”-nimimerkin takaa Antti Henttonen sekä Puumerkkejä-palsta, jolle pääasiassa kirjoitti nimimerkki ”Veli Juhani”

---

⁹ Henttonen 1991, 513 – 516.

eli kouluneuvos ja koulutoimentarkastaja Aarre Kailanpää¹⁰. Näiden lisäksi lehdessä julkaistiin runsaasti artikkeleja ajankohtaisista aiheista, selostuksia tapahtumista ja luennoista sekä yleistietoa järjestöaiheista.

Opettajan uutisartikkelit toimivat aineistossani taustoittajina, sillä lehdissä esitetyt mielipiteet pohjautuivat yleensä näihin uutisiin. Eri ainepedagogisten järjestöjen toiminnasta kertovat uutiset taas sisälsivät usein näiden järjestöjen kannanottoja, joten ne ovat tärkeä osa aineistoani. Pääkirjoituksista, pakinoista ja lehteen lähetetyistä kirjoituksista löydän mielipiteitä peruskoulusta lehden ja siihen kirjoittaneiden näkökulmasta. Nämä ovatkin tutkimuksessani merkittävässä asemassa. Tuon alaviitteissä esille, millaisista kirjoituksista kulloinkin on kyse kertomalla palstan, jolla se on julkaistu, ellei kyseessä ole itsenäinen artikkeli. Nostaessani esille yksittäisten kirjoittajien tai haastateltujen henkilöiden näkemyksiä pyrin tuomaan tekstin tasolla ilmi mistä positiosta mielipide on esitetty.

Lähteenä *Opettaja-lehti* kuvaa siihen kirjoittaneiden henkilöiden näkemyksiä, joiden kautta voidaan tehdä päätelmiä ajankohdan mielipiteistä ja asioista, joita on pidetty keskustelunarvoisina. Näitä voidaan heijastaa ajankohdan tapahtumiin ja saada niistä tarkempaa tietoa. *Opettaja* on ammatillisen edunvalvontaryhmän lehti, mikä asettaa sen luotettavuuden pohdinnan alaiseksi. Sen tavoitteena on ajaa oman eturyhmänsä asioita, joten aina siinä ei välttämättä esitellä asioita kaikista eri näkökulmista. Toisaalta lehdessä julkaistiin mielipiteitä, kannanottoja ja päätöksiä, jotka eivät olleet OAJ:n tai lehden päätoimittajan esittämän linjan mukaisia.

Kun tutkitaan lehtien uutisaineistoa tai mielipidepalstoja historiallisesti, vertautuu tutkimus aina muihin samaa aikakautta koskeviin tutkimuksiin¹¹. Eskolan mukaan historialliset tapahtumat voivat esiintyä lehden sivuilla kolmella eri tasolla. Näitä ovat itse tapahtuma, jota avaan tässä työssä tutkimuskirjallisuuden avulla, ”tosiasiainformaatio”, eli lehden uutiset, joita tässä työssä esitellään erityisesti Uutiskierros-palstalla ja välillä omina artikkeleinaan sekä tapahtumista ilmaistut mielipiteet, joita aineistossani edustaa pääkirjoitus, erilaiset kannanotot, mielipiteitä ilmaisevat yksittäiset artikkelit, kolumnit ja pakinat sekä Keskustelua-palsta. Näiden

---

¹⁰ Kuka kukin on 1978, 330 – 331.

¹¹ Männistö 1996, 71.

taustalla vaikuttavat erilaiset poliittiset tavoitteet ja taloudelliset sitoumukset. Opettaja-lehdessä tällaisten ideologioiden ja tavoitteiden pohjana on tietysti opettajien edun valvominen.¹²

Järjestöjen lehtikirjoittelussa esitetyt mielipiteet ovat lehden näkemyksiä, eikä niitä voi suoraan yhdistää koko järjestön ajamiksi asioiksi¹³. Toisaalta Opettaja-lehdessä julkaistiin kuvaelmia OAJ:n kokouksista sekä niiden päätöksiä. Käytän jonkin verran lehteä myös kertovana lähteenä, jolloin olen pyrkinyt vahvistamaan tapaukset rinnakkaislähteestä, eli aiemmasta tutkimuskirjallisuudesta, kuten Markkanen suosittelleekin tekemään.

Koska selvitän tutkimuksessani opettajien ja opettajajärjestön näkemyksiä ja mielipiteitä peruskoulu-uudistukseen läheisesti liittyvistä tapahtumista, on tärkeää, että tarkastelun keskiössä pysyy lehden sisältö, eikä niinkään lehdessä käsiteltävä tapahtuma¹⁴. Tapahtumahistoriallinen kuvaus ajankohdan uutisista ei siis ole tutkimukseni tavoitteena. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteikö lehden sisältöjä käsiteltäisi suhteessa ajankohdan ympäröivään yhteiskuntaan, johon lehden näkökulmat perustuvat ja jota vaaditaan, jotta esitetyt mielipiteet eivät jäisi roikkumaan tutkimuksessa ilmaan, ilman todellisuuden vastinetta ja merkitystä. Hyrkkäsen mukaan aineistossa esiintyviä maailmankuvia selittämään kaivataankin konteksteja eli yhteiskunnallisia olosuhteita¹⁵.

Tarkemmin tutkimukseni metodina on laadullinen sisällönanalyysi. Tuomen ja Sarajärven mukaan sisällönanalyysi alkaa aiheen valinnasta ja rajauksesta¹⁶. Myös Alasuutari muistuttaa jättämään laadullisesta aineistosta kaiken sellaisen mikä ei vastaa tutkimuksen kysymyksenasetteluun. Tätä vaihetta hän kutsuu ”havaintojen pelkistämiseksi”.¹⁷ Rajasin työni aiheen peruskoulun rakenteeseen ja toimintaan liittyviin keskusteluihin ja näkökulmiin, joten aineiston keräämisen vaiheessa tiputin pois kaikki sellaiset artikkelit ja näkökulman avaukset, jotka liittyivät johonkin muuhun. Tällaisia oli Opettaja-lehdessä esimerkiksi opettajien edunvalvontaan ja palkkapolitiikkaan liittyvät artikkelit. Toisaalta otin tällaisetkin aiheet mukaan aineistooni silloin, kun ne liittyivät

---

¹² Eskola 1973, 11 – 12.

¹³ Markkanen et al. 1976, 106.

¹⁴ Markkanen et al. 1976, 106.

¹⁵ Hyrkkänen 2002, 106.

¹⁶ Tuomi & Sarajärvi 2009, 92.

¹⁷ Alasuutari 2011, 40.

jollain tavalla koulun toimintaan. Esimerkiksi jos artikkelissa opettajan palkkauksen nähtiin vaikuttavan opettajan työpanokseen ja näin myös oppilaiden oppimiseen koulussa, otin sen mukaan aineistooni. Aineistooni hyväksyin 781 artikkelia, lehtijuttua, pääkirjoitusta, mielipidettä tai pakinaa.

Seuraava vaihe Tuomen ja Sarajärven mukaan on tutkimusaineiston koodaaminen¹⁸. Koodaamisen suoritin kirjaamalla pääkohdittain ylös aineistooni liittyvissä artikkeleissa esitetyt mielipiteet ja niiden perusteet. Alasuutarin mukaan ”pelkistäminen” jatkuu ”yhdistämisellä”, jossa havainnot yhdistetään etsimällä toisiaan muistuttaville havainnoille yhteisiä nimittäjiä¹⁹. Jaottelinkin artikkelit alustavasti kategorioihin niiden aiheiden perusteella. Suurin osa artikkeleista oli jaoteltavissa useaan eri aiheeseen, mutta lähinnä otsikon perusteella tein päätöksen minkä kategorian alle sen kirjasin. Samalla merkitsin näiden mainintojen löytöpaikan lehdistä. Artikkelien aiheita oli politiikka ja politisoituminen (55 artikkelia), kodin ja koulun yhteistyö (2 artikkelia), koulun ulkopuolinen toiminta (4 artikkelia), työrauha (56 artikkelia), oppilashuolto (8 artikkelia), tuntimäärät (8 artikkelia), opettajan koulutus (3 artikkelia), opettajan asema (45 artikkelia), oppiaineet (180 artikkelia), opetusmateriaali ja -tilat (33 artikkelia), peruskoulu-uudistus (40 artikkelia), säästöt (101 artikkelia), koulun rakenne (9 artikkelia), opetussuunnitelma ja pedagogiikka (40 artikkelia), erityisopetus (19 artikkelia), tasoryhmät (80 artikkelia), ryhmäkoko (40 artikkelia), hallinto (9 artikkelia), pienet koulut ja yhdysluokat (10 artikkelia) ja yksittäisiin peruskouluaiheisiin liittyvät artikkelit (11 artikkelia).

Varsinaisen analyysin tein teemoittelemalla aineiston teemoihin. Teemat nousivat aineistosta itsestään, sillä keskustelut pyörivät selkeästi joidenkin, tässä työssä läpikäymieni teemojen ympärillä. Tutkimuksen analyysitapa onkin aineistolähtöinen analyysi, jossa analyysiyksiköitä ei olla etukäteen päätetty, vaan niiden annetaan nousta aineistosta ilman, että tutkijan omat aikaisemmat tiedot siihen vaikuttavat.²⁰ Aineistostani vahvimmin nousseita teemoja, joihin olen tutkimukseni tarkentanut ovat peruskoulu-uudistukseen kokonaisuudessaan liittyvät näkemykset, koulun hallintoon liittyvät mielipiteet, keskustelut opetussuunnitelmasta ja pedagogiikasta, tutkimusvälin aikana

---

¹⁸ Tuomi & Sarajärvi 2009, 92 – 93.

¹⁹ Alasuutari 2011, 40.

²⁰ Tuomi & Sarajärvi 2009, 93 – 95.

tapahuneisiin kehittämis- ja säästötoimenpiteisiin liittyvät mielipiteet, näkemykset opetusjärjestelyistä uudessa peruskoulussa, koulun politisoitumiseen liittyvät keskustelut, erityisopetuksen järjestelyihin liittyvät mielipiteet, näkemykset työrauhasta sekä opettajien asemasta ja työnkuvasta uudessa koulussa. Teemat eivät siis noudata täydellisesti artikkelien aiheita, sillä eri artikkeleista nousi useita eri teemoihin sisällytettäviä aiheita. Artikkelien pääaiheesta huolimatta osa siis sopi sisällöllisesti paremmin toisen teeman alle. Tästä esimerkkinä paljon artikkeleja sisältänyt oppiaineiden aihealue hävisi lopullisesta työstä, koska sen sisältämät merkinnät sopivat hyvin myös muiden teemojen alle. Toisaalta esimerkiksi omia artikkeleja vähän sisältänyt aihe ”tuntimäärät” sai lopulta teemana paljon merkintöjä, koska enemmistö oppiaineisiin liittyvistä näkökulmista koski näiden oppiaineiden tuntimääriä.

Alasuutarin mukaan aineistoa lähdetään tulkitsemaan aiemman tutkimuksen ja aiheeseen liittyvän kirjallisuuden kautta. Laadullisessa tutkimuksessa aineiston avulla pyritäänkin tarjoamaan vastauksia ”miksi-kysymyksiin”²¹. Teemoitellun aineiston analyysia jatkoin siis pohtimalla esitettyjen näkemysten taustoja ja taustavaikuttajia, vertaamalla aineistosta nousseita mielipiteitä toisiinsa ja peilaamalla niitä tutkimuskirjallisuuden kautta tutkimusajankohdan yhteiskuntaan ja sen ilmiöihin.

2 UUSI KOULUJÄRJESTELMÄ, UUSI EDUNVALVOJA

2.1 Peruskoulun syntyprosessi

Peruskoulun luomisella on pitkä historia. Jo kansakoululaitosta perustettaessa ehdotettiin vaihtoehtoa, jossa kansakoulusta siirryttäisiin oppikouluun niin, että kansakoulu toimisi kaikille yhteisenä kouluna ennen oppikoulua.²² Myös edistyspuoleen puheenjohtaja Oskari Mantere ehdotti yhtenäiskouluun siirtymistä jo vuonna 1932. Hänen mielestään se oli oikeudenmukainen ja yhteiskunnalle tarpeellinen ratkaisu.²³ Liekki Lehtisalo ja Reijo Raivola ovat määritelleet suomalaisen koulutuspolitiikan neljään pitkään sykliin. Toisen maailmansodan jälkeinen aika kuuluisi tässä sykliteoriassa neljätteen pitkään sykliin, jota

---

²¹ Alasuutari 2011; 46, 216.

²² Sarjala 1997, 123; Rinne & Vuorio-Lehto 1996, 13; Lampinen 2000, 58; Tantt 2005, 108.

²³ Sarjala 2005, 37.

määrittelee teollisuus-Suomen nousu taloudessa ja muuntuminen pikkuhiljaa koulutusvaltioksi.²⁴

Aikana ennen peruskoulun syntymistä koulutusvaihtoehtoina oli kansakoulu ja oppikoulu, joka sisälsi keskikoulun ja lukion. Oppilaiden uskottiin olevan lahjakkaita joko käytännöllisesti tai teoreettisesti²⁵. Oppivelvollisuuslaki säädettiin vuonna 1921. Se ulotti jonkinlaisen pohjakoulutuksen koskemaan koko ikäluokkaa velvoittamalla kaikki suorittamaan vähintäänkin kansakoulun.²⁶ Todellisuudessa vasta toisen maailmansodan jälkeen jokainen lapsi kävi kansakoulun²⁷. Se oli luotu tavallisten kansalaisten kouluksi kansansivistyksellisistä syistä, mutta sen avulla pystyttiin tarjoamaan opetusta käytännönaineista maaseudun lapsille. Käytännöntaitoihin koulutetuista lapsista tuli työvoimaa varhaiseen teollisuuteen.²⁸ Vuoden 1958 uuden lain myötä kansakoulun jatkokouluksi muodostui kaksivuotinen kansalaiskoulu, jota ennen käytiin kuusivuotinen varsinainen kansakoulu²⁹. Kansalaiskoulun opetussuunnitelmiin kuului alueen elinkeinoa lähellä olevia aineita ja ammatinvalinnanohjausta, koska sen tarkoituksena oli saattaa nuoret toimimaan yhteiskunnan eduksi. Koulu valmistikin oppilaansa kotiseudulla tarjolla oleviin ammatteihin.³⁰ Oppilaat, jotka eivät kansakoulun neljännen luokan jälkeen siirtyneet oppikouluihin, jatkoivat opintojaan kansalaiskouluissa. Kansalaiskoulut mahdollistivatkin sen, että jo ennen peruskoulu-uudistusta lähes kaikki nuoret kävivät koulua vähintään kahdeksan vuotta.³¹

Oppikoululaiset saivat huomattavasti kansakoulun käyneitä paremmat jatkokoulutusmahdollisuudet. Näin varakkaampien ja korkeammassa asemassa olevien perheiden lapset saivat paremman koulutuksen, siitäkin huolimatta, että oppikoulut tarjosivat vähävaraisille lapsille joitain vapaapaikkoja.³² 1960-luvulle tultaessa yhä useampi lapsi meni keskikouluun. Peruskoulua perusteltiin sillä, että yli puolet lapsista hakeutuivat keskikouluun, kaupungeissa jopa 70 – 90 %.³³ Koska keskikouluun oli alettu

---

²⁴ Lehtisalo & Raivola 1992, 93.

²⁵ Lampinen 2000, 58.

²⁶ Toivonen 2005, 133.

²⁷ Johnson 2007, 15.

²⁸ Kangasniemi et al. 2012, 28.

²⁹ Lappalainen 1991, 123 – 124; Kuikka 2001, 174 - 175.

³⁰ Lappalainen 1991, 123 – 124.

³¹ Halinen & Pietilä 2005, 96.

³² Johnson 2007, 16.

³³ Rinne 1984, 133; Sarjala 1997, 124 – 125; Halinen & Pietilä 2005, 96.

pääsemään erilaisilla taustoilla, toimi se todisteena yhtenäisen peruskoulun toimivuudesta. Yksityisoppikoulujen väki siis toisaalta vastusti peruskoulua, mutta samaan aikaan edisti sen toteuttamista³⁴.

Toisen maailmansodan jälkeen Suomi oli elinkeinoiltaan merkittävästi maatalousvoittoinen. Maata haluttiin kuitenkin kehittää ja siihen parhaana keinona nähtiin teollisuuden kehittäminen. Muutoksia tehtiin Ruotsin mallin mukaan, suurien rakennemuutosten avulla kohti hyvinvointivaltiota. 1960-luvulla elinkeinorakenne muuttui ja maatalous väheni merkittävästi. Sen korvasi teollisuuden kasvu. Myös palvelusektorin työt lisääntyivät merkittävästi.³⁵ Suomen elinkeinorakenne muuttui koulutusta suosivaksi ja ammattitaidon saavuttaminen vaati aiempaa pidempää koulutusta, minkä vuoksi koulutusmahdollisuuksia kaivattiin yhä useammalle nuorelle³⁶. Kansakoulun yläluokille ja kansalaiskouluihin taas ei tahtonut enää riittää oppilaita³⁷. Tuotantotekniikan kehittymistä ja sen myötä tarvetta ”koko lahjakkuuspotentiaalin” hyödyntämiselle käytettiin peruskouluun siirtymisen perusteena myös peruskoulukomitean lakiehdotuksessa³⁸.

Oppikoulu ja kansakoulu myös lähentyivät toisiaan sisällöllisesti, kun esimerkiksi toisen kotimaisen kielen ja vieraan kielen opetus tuli vahvemmin osaksi kansakoulua vuonna 1964³⁹. Oppikoulujen oppilasmäärät kasvoivat, kun yhä useammat nuoret hakivat niihin. Kansakoulun todistus ja opettajan mielipide alkoivat merkitä yhä enemmän oppikoulun hakuprosessissa. Kansakoulu alkoi muistuttaa enemmän oppikoulua. 1960-luvulla oppikouluja muodostettiin lisää vastaamaan kasvaneeseen koulutustarpeeseen.⁴⁰ Kunnallisten keskikoulujen myötä myös köyhempien perheiden lapset pääsivät helpommin keskikouluun⁴¹. Tavallaan kunnalliset oppikoulut myös suorittivat yhtenäiskoulukokeilua, sillä niiden avulla voitiin todistaa, että yhtenäiskoulujärjestelmän kustannukset eivät olleet mahdolloman suuret eikä koulutustaso laskenut⁴².

---

³⁴ Itälä 2005, 51 – 52.

³⁵ Haapala & Peltola 2018, 176, 196 – 198.

³⁶ Sarjala 1997, 124; Sarjala 2005, 37; Kettunen et al. 2012, 37.

³⁷ Lappalainen 1991, 125; Lampinen 2000, 59.

³⁸ Nurmi 1989, 100 – 101.

³⁹ Sarjala 1997, 125.

⁴⁰ Tantt 2005, 108.

⁴¹ Itälä 2005, 49.

⁴² Kangasniemi et al. 2012, 30.

Maaseudulla koulutus oli kuitenkin merkittävästi heikompaa, sillä maaseutualueilla ei useinkaan ollut mahdollisuutta päästä oppikouluihin, toisin kuin kaupungeissa, joissa uusia kouluja muodostettiin, kun vanhat tulivat täyteen⁴³. Selvityksissä olikin ilmennyt, että koulutusmahdollisuudet olivat parhaimmat asutuskeskuksissa sekä Etelä- ja Lounais-Suomessa⁴⁴. Erityisesti Maalaisliitolle alueellinen ja taloudellinen tasa-arvo olikin merkittävä peruste koulunuudistusvaateiden takana. Toisaalta Maalaisliiton intressinä oli myös hillitä maaseudulta kaupunkiin kulkevaa muuttoliikettä tarjoamalla samat koulutusmahdollisuudet syrjäseuduilla kuin kaupungeissakin.⁴⁵ Maaseudun asemasta syntyikin riitä, sillä maaseudun koulutustilannetta ja koulutuksen heikkoa saavutettavuutta olisi voitu parantaa myös vanhaa järjestelmää korjaamalla. Vasemmisto ei kuitenkaan suostunut hyväksymään koulujärjestelmään tällöin jäävää kaksijakoisuutta.⁴⁶

Kouluohjelmakomitea valmisteli vuonna 1957 mietinnön, jossa kouluhallituksen pääjohtaja R. H. Oittisen johtamana päädyttiin parhaana ratkaisuna 9-vuotiseen yhtenäiskouluun, joka jakautuisi yläasteella kolmeen eri linjaan⁴⁷. Kouluohjelmakomiteaan oli otettu mukaan poliitikkoja, jotka osaltaan vaikuttivat siihen, että eduskunta halusi nopeuttaa uudistuksen etenemistä, siitäkin huolimatta, ettei komiteassa päästy yhteisymmärrykseen siitä, millainen uusi koulujärjestelmä olisi. Eduskunta vaatikin vuonna 1963 hallitusta aloittamaan toimenpiteet yhtenäiskoulun aikaansaamiseksi.⁴⁸

Yhtenäiskoulu kannattajat pitivät perussivistystä jakamattomana ja halusivat oppilaiden saavan koulutusta taitojensa ja oikeiden mahdollisuuksiensa mukaisesti. Rinnakkaiskoulujärjestelmässä oppilaan koulutukseen vaikutti vahvasti perhetausta, eikä kaikilla lahjakkaillakaan oppilailla ollut mahdollisuuksia kouluttautua taitojensa mukaisesti. Sivistys oli siis periytyvää. Yhtenäiskoulua puolustettiin kaikkien oikeudella perussivistykseen.⁴⁹ Perheen taloudellisen aseman tai asuinpaikan ei haluttu

---

⁴³ Sarjala 1997, 124 – 125; Itälä 2005, 49.

⁴⁴ Kärenlampi 1999, 18.

⁴⁵ Rinne & Vuorio-Lehti 1996, 20 – 21.

⁴⁶ Sarjala 1997, 126 – 127.

⁴⁷ Halinen & Pietilä 2005, 95; Tantt 2005, 109.

⁴⁸ Sarjala 1997, 125 – 126; Halinen & Pietilä 2005, 95 – 96; Tantt 2005, 109; Kettunen et al. 2012, 37 – 38.

⁴⁹ Sarjala 1997, 127; Sarjala 2005, 38.

antaa vaikuttaa oppilaiden mahdollisuuksiin saada kykyjään vastaavaa opetusta⁵⁰. Erityisesti vasemmisto piti sosiaalisen yhdenmukaisuuden ajatusta tärkeänä, kun taas Kokoomus suhtautui tähän epäillen ja kannatti rinnakkaiskoulujärjestelmän säilyttämistä, vaikka kannattikin sen ongelmien korjaamista.⁵¹ Peruskoulu-uudistuksen vastustajien näkökulmasta rinnakkaiskouluissa erilaiset oppilaat saisivat parhaimmalla tavalla kaipaamaansa koulutusta. He eivät pitäneet kaikkien lasten opettamista samoissa ryhmissä mahdollisena.⁵²

Toisaalta rinnakkaiskoulun aikana lapset joutuivat jo 11 vuoden iässä päättämään tulevaisuutensa koulutus suunnan. Peruskoulua muodostettaessa haluttiin myöhentää tulevaisuuteen vaikuttavien päätösten tekoa pitämällä kaikki oppilaat samassa opinahjossa pidempään kuin aiemmat neljä vuotta. Luokissa haluttiin olevan oppilaita kaikista yhteiskuntaryhmistä, jotta ne vastaisivat yhteiskunnan väestörakennetta.⁵³ Eriyttämisen liian aikaisessa vaiheessa uskottiin aiheuttavan sen, että ryhmät muodostuisivat lapsen kotitaustan mukaan, eikä oppilaan todellisten mahdollisuuksien mukaan⁵⁴. Toisaalta taustalla vaikutti myös ”kansanvaltaisuuden periaate”, jonka mukaan ihmisillä, joilla on samanlaiset velvollisuudet yhteiskunnassa, tulisi myös kouluttaa samalla tavalla⁵⁵. Pikku hiljaa myös väitettä lasten jakautumisesta teoreettisesti ja käytännöllisesti suuntautuneisiin alettiin epäillä, vaikka tätä jakoa hyödynnetäänkin perusteluna esimerkiksi valinnaisille ja tasokursseille koko tämän tutkimuksen tarkasteluvälin ajan⁵⁶.

Hallitus antoi vuonna 1967 eduskunnalle peruskoulun toteuttamista tarkoittavan esityksen laiksi koulujärjestelmän perusteista eli niin kutsutun puitelain. Puitelaki säädettiin tulemaan voimaan 1.8.1970 alkaen, mutta samalla päätettiin, että kaksi ensimmäistä vuotta lain voimaantulosta käytettäisiin peruskoulun suunnittelemiseen.⁵⁷ Peruskoulu yhdisti kansakoulun, kansalaiskoulun ja keskikoulun⁵⁸. Kunnat siirtyivät

---

⁵⁰ Nurmi 1989, 102; Ahonen 2012, 148.

⁵¹ Rinne 1984, 133 – 134; Kivinen 1988, 203; Lappalainen 1991, 126 – 127; Rinne & Vuorio-Lehti 1996, 23.

⁵² Lampinen 2000, 60.

⁵³ Nurmi 1989, 102 – 103; Kuikka 1992, 110 - 111.

⁵⁴ Rinne & Vuorio-Lehti 1996, 26.

⁵⁵ Sarjala 1981, 101; Sarjala 2008, 110.

⁵⁶ Lehtisalo 2005, 41; Itälä 2005, 49.

⁵⁷ Sarjala 1997, 130, 133 – 134.

⁵⁸ Toivonen 2005, 137.

peruskouluun siirtymäkaudella eri aikoihin niin, että muutos lähti Lapista ja muutamasta Koillis-Suomen kunnasta ja eteni sieltä etelään kohden vuosina 1972 - 1977⁵⁹. Poikkeuksia kuitenkin oli ja kunnat olivatkin kiinnostuneita siirtymään peruskouluun ennenaikaisesti, sillä peruskoulut saivat aiempaa järjestelmää suurempaa valtionapua⁶⁰. Erilaisten selvitysten avulla oli päätelty, että mitä pidemmälle ajalle peruskouluun siirtyminen venyisi, sitä pahemmaksi koulujärjestelmän vaikeudet ehtisivät kasautua. Tämä vuoksi muutos haluttiin saada mahdollisimman nopeasti aikaan koko maassa.⁶¹ Kunnan siirtyessä peruskoulujärjestelmään, alettiin uutta opetussuunnitelmaa noudattaa viidellä alimmalla luokalla ja muilla luokkatasoilla käytettiin vanhoja opetussuunnitelmia. Vanhat opetussuunnitelmat hävisivät käytöstä siis silloin kun siirtovaiheessa viidennellä luokalla opiskelleet olivat yhdeksännellä luokalla.⁶² Näin ollen lukuvuonna 1981 – 1982 oli uusi opetussuunnitelma käytössä koko maassa⁶³. Koulu-uudistuksen käynnistyttyä Kouluhallituksen pääjohtajaksi valittiin Erkki Aho. Peruskoulu-uudistus liitetäänkin usein juuri Ahoon.⁶⁴

2.2 Opettajajärjestöt

Aineistona hyödyntämäni Opettaja-lehti on Opettajien ammattijärjestö (nykyään Opetusalan ammattijärjestö) OAJ:n lehti. OAJ muodostettiin vuonna 1973, kun Kansakoulujen ja Oppikoulujen opettajajärjestöt Suomen Opettajainliitto SOL, Opettajien Keskusjärjestö OK ja SLF päättivät perustaa yhteisen edunvalvontajärjestön. Tätä ennen vuonna 1971 oli jo perustettu Opettajien yhteisjärjestö, jossa toimivat SOL, OK, Suomen ammatillisten koulujen opettajaliitto SAKO ja Finlads svenska lärarförbund SLF (myöh. FSL).⁶⁵

SOL:n taustalla oli jo vuonna 1893 perustettu Suomen kansakoulunopettaja- ja naisopettajayhdistys, joka vaihtoi nimensä myöhemmin Suomen Opettajayhdistykseksi ja jälleen vuonna 1935 Suomen Kansakoulunopettajain Liitoksi eli SKL:ksi.⁶⁶

---

⁵⁹ Lappalainen 1991, 131; Sarjala 1997, 137; Kärenlampi 1999, 23; Lehtisalo 2005, 42; Jauhainen & Rinne 2012, 113.

⁶⁰ Sarjala 1997, 138 – 139; Lehtisalo 2005, 42 – 43; Somerkivi 1982, 28.

⁶¹ Lehtisalo 2005, 42.

⁶² Lappalainen 1991, 131; Toivonen 2005, 140.

⁶³ Lappalainen 1991, 131; Lehtisalo & Raivola 1992, 111; Johnson 2007, 19.

⁶⁴ Halinen & Pietilä 2005, 97.

⁶⁵ OAJ.

⁶⁶ Lappalainen 1991, 174; Lappalainen 1998, 18, 21; Kangasniemi et al. 2012, 14 – 19.

Ruotsinkieliset kansakouluopettajat perustivat oman yhdistyksensä, Finlands allmänna svenska folkskollärare- och lärarinneföreningin vuonna 1900, koska Suomen kansakoulunopettaja- ja naisopettajayhdistyksen hallituksessa merkittävään asemaan nousi fennomaaninen liike.⁶⁷

Oppikoulunopettajien yhdistystoiminta oli pitkään lähinnä opetusalakohertaisia pedagogisia yhdistyksiä. Vuonna 1906 perustettiin Suomen Yksityiskoulunopettajien yhdistys ja 1917 Suomen Valtionoppikoulujen Opettajaliitto, jotka yhdistyivät Oppikoulunopettajain Keskusjärjestöksi eli OK:ksi vuonna 1951. 1963 mukaan liittyivät ulkojäseninä myös erilliset oppiaineyhdistykset.⁶⁸

Yhtenäiskouluun siirtymistä koskevassa erimielisyydessä olivat kansa- ja oppikouluopettajat vastakkaisilla puolilla.⁶⁹ Kansakouluopettajien ammattijärjestönä toimi entinen SKL, joka oli ottanut uudeksi nimekseen vuonna 1965 Suomen opettajain liitto (SOL)⁷⁰. Oppikouluopettajien ammattijärjestönä taas toimi OK eli Oppikoulunopettajain Keskusliitto.⁷¹ Kansakoulun opettajat kannattivat peruskoulua, sillä kuusivuotinen ala-aste tarjosi lisätoita juuri kansakouluopettajille. He toivoivat uuden peruskoulun myös nostavan kansakouluopettajien ammatillista statusta ja palkkoja.⁷² Liitossa tärkeänä pyrkimyksenä olikin nostaa kansakouluopettajien ammatillista arvostusta vastaamaan oppikouluopettajien statusta⁷³. Kansakoulunopettajain Liitto oli kannattanut yhtenäiskoulua jo ainakin vuodesta 1957 alkaen, jolloin se laati oman koulutuspoliittisen ohjelmansa ja päätti tukea Oittisen koulukomitean aikomuksia 9-vuotisesta peruskoulusta⁷⁴. Kansakoulunopettajat olivat kuitenkin ajaneet yhtenäiskoulun periaatetta jo paljon kauemmin⁷⁵. Suurelta osin maaseudulla työskentelevät kansakouluopettajat tiesivät, miten haastavaa vähävaraisten perheiden oli kustantaa lastensa jatko-opinnot. Samoja vaikeuksia oli myös kaupunkien

---

⁶⁷ Lappalainen 1998, 18; Kangasniemi et al. 2012, 19.

⁶⁸ Lappalainen 1991, 174 – 176; Lappalainen 1998, 20 – 21, 23- 25; Kangasniemi et al. 2012, 20 – 23.

⁶⁹ Sarjala 1997, 127; Lappalainen 1998, 30 - 33; Halinen & Pietilä 2005, 96; Jauhiainen & Rinne 2012, 111; Ahonen 2012, 149.

⁷⁰ Tammivuori 1987, 20; Ranne 2005, 124; Kangasniemi et al.2012, 30.

⁷¹ Jauhiainen & Rinne 2012, 112; Kangasniemi et al. 2012, 30.

⁷² Johnson 2007, 21; Jauhiainen & Rinne 2012, 111.

⁷³ Ranne 2005, 122.

⁷⁴ Tammivuori 1987, 54; Itälä 2005, 47; Halinen & Pietilä 2005, 95.

⁷⁵ Lappalainen 1991, 125.

köyhissä työläisperheissä.⁷⁶ Myös se, että luokanopettaja pysyisi oppilaan tukena pidempään ja ammatinvalintaa saataisiin siirrettyä useammalla vuodella eteenpäin toimivat kansakoulunopettajien perusteina peruskoululle⁷⁷.

Oppikouluopettajilla oli korkea sosiaalinen asema, jonka he pelkäsivät laskevan yhtenäiskouluratkaisun myötä⁷⁸. Kansakoulunopettajien pelättiin tulevan oppikouluopettajien reviirille ja uhkaavan heidän työllisyyttään⁷⁹. Jo aiemmin vastustaessaan kunnallisia keskikouluja, osoittivat oppikoulun opettajat pelkäävänsä tulevansa rinnastetuiksi kansakoulunopettajiin⁸⁰. Jakamattoman ikäluokan opettamista pidettiin vaikeana ja tähän ratkaisuna oppikouluopettajat olisivat halunneet peruskoulun sijaan pysyä rinnakkaiskoulussa. Tällöin vähävaraisten, mutta lahjakkaiden lasten jatkokouluttautuminen olisi heidän mukaan voitu hoitaa yhteiskunnan avustuksella⁸¹. Kun yhtenäiskoulun vastustamiselta meni pohja kunnallisten keskikoulujen menestyessä, OK alkoi kyllä kannattaa yhtenäiskoulua, mutta halusi sen perustettavan oppikoulun pohjalle⁸².

Kun uuden järjestelmän kannattajat olivat sitä mieltä, että peruskoulu pitäisi rakentaa kunnallisen koululaitoksen pohjalle, yhdistyi koulu-uudistus monien yksityisoppikouluopettajien mielissä sosialisointiin⁸³. Oppikoulujen oli totuttu olevan keskushallinnon alaisena, ilman ylimääräisiä väliportaita, jolloin sen asema oli hyvin itsenäinen. Tämä lisäsi myös tunnetta erillisyydestä kansakoululaitukseen nähden ja nosti oppikoulun aseman lähemmäs yliopistolaitosta.⁸⁴

Eduskunnan vuoden 1963 periaatepäätös peruskouluun siirtymisestä sai OK:n luopumaan pikkuhiljaa tavoitteistaan ja lopulta hyväksymään yhtenäiskouluratkaisun vuonna 1967⁸⁵. Oppikoulunopettajien järjestökenttä oli hajanainen, joten vuonna 1967 perustettiin, tällä

---

⁷⁶ Lappalainen 1991, 125; Ranne 2005, 123.

⁷⁷ Jumppanen 1993, 17; Kangasniemi et al. 2012, 30.

⁷⁸ Jauhiainen & Rinne 2012, 111.

⁷⁹ Ranne 2005, 123.

⁸⁰ Itälä 2005, 51 – 52.

⁸¹ Ranne 2005, 123.

⁸² Kangasniemi et al. 2012, 30.

⁸³ Kivinen 1988, 203; Sarjala 1997, 127; Sarjala 2008, 114 - 115.

⁸⁴ Itälä 2005, 52.

⁸⁵ Kangasniemi et al. 2012, 30.

kertaa kaikki oppikoulunopettajat kattava, Oppikoulunopettajien Keskusjärjestö eli OK⁸⁶. Uusi versio oli järjestäytynyt keskusjohtoiseksi edunvalvontajärjestöksi⁸⁷.

Toimivan edunvalvonnan kannalta yhteisen liiton luominen kansakouluopettajille ja aineenopettajille oli tärkeää. Kenttäväeltä tämä kuitenkin vaati usean vuoden ajan totuttelua ajatukseen.⁸⁸ Opettajaryhmillä katsottiin olevan yhteisiä tavoitteita esimerkiksi palkkojen suhteen⁸⁹. Lapin ja Oulun lääneissä opettajajärjestöt vahvistivat yhteistyötään, sillä peruskoulujärjestelmään siirtymisen tiedettiin alkavan sieltä⁹⁰. Vuonna 1971 pidettiin ensimmäiset Pohjois-Suomen Opettajapäivät (OPI-päivät), joissa julkistettiin Opettajien Yhteisjärjestö perustetuksi⁹¹. OYJ ei kuitenkaan ollut kelpoinen neuvottelemaan työmarkkinakysymyksistä, vaikka sillä muuten olikin vaikutusvaltaa palkkaratkaisujen ja kannanottojen koordinoimisessa⁹².

Vuonna 1973 Lahden vaikeiden neuvottelujen seurauksena perustettiin Opettajien Ammattijärjestö, johon liittyivät vain ne järjestöt, joita koulunuudistus suoraan koski⁹³. Järjestön ensimmäiseksi puheenjohtajaksi päätettiin asettaa kouluneuvos Aimo Tammivuori ja toiseksi puheenjohtajaksi kouluneuvos Samuli Apajalahti. Päätöksen jälkeen pidettiin siirtymäaika, jonka aikana rakennettiin järjestölle kenttäorganisaatiota sekä sovittiin säännöistä ja taloudesta⁹⁴. Kesän 1975 edustajistokokous valitsi uudeksi puheenjohtajaksi Voitto Ranteen⁹⁵. Vuonna 1976 OAJ saatiin lopulliseen muotoonsa ja se ryhtyi hoitamaan jäsentensä edunvalvontaa⁹⁶. Pedagogisten opettajajärjestöjen edustajisto POE perustettiin vuonna 1976, jolloin myös OAJ ryhtyi yhteistyöhön sen kanssa. POE:n muodosti pääasiassa aineopettajayhdistykset, jotka toimivat OAJ:n ulkojäseninä.⁹⁷

---

⁸⁶ Kiuasmaa 1982, 431; Ranne 2005, 124.

⁸⁷ Kangasniemi et al. 2012, 28.

⁸⁸ Ranne 2005, 125.

⁸⁹ Lappalainen 1998, 48.

⁹⁰ Ranne 2005, 125.

⁹¹ Kiuasmaa 1982, 438; Ranne 2005, 125.

⁹² Kangasniemi et al. 2012, 39.

⁹³ Jumppanen 1993, 32; Lappalainen 1998, 87; Ranne 2005, 125; Kangasniemi et al. 2012, 42.

⁹⁴ Kiuasmaa 1982, 444

⁹⁵ Kiuasmaa 1982, 444; Lappalainen 1998, 116.

⁹⁶ Kiuasmaa 1982, 444; Ranne 2005, 126.

⁹⁷ Kiuasmaa 1982, 445.

Oppikoulunopettajien järjestölehtenä toimi Oppikoululehti-Läroverksidningen⁹⁸. Kansakoulunopettajien oma lehti taas oli Opettajain lehti⁹⁹. Kuitenkin OYJ:n perustamisen jälkeen päätettiin nämä kaksi lehteä yhdistää suurilevikkiseksi, yhteiseksi äänenkannattajaksi. Vuoden 1973 lopulla perustettiin Opettaja – Läraren -lehti, josta vuonna 1974 tuli OAJ:n äänenkannattaja.¹⁰⁰ Päätoimittajaksi uudelle lehdelle tuli Antti Henttonen¹⁰¹. Vuonna 1975 lehteä alettiin julkaisemaan yksikielisenä, kun Lärarenista tehtiin oma julkaisunsa¹⁰².

---

⁹⁸ Kiuasmaa 1982, 438.

⁹⁹ Kangasniemi et al. 2012, 16 – 17.

¹⁰⁰ Kiuasmaa 1982, 442; Lappalainen 1998, 70 – 71; Kangasniemi et al. 2012, 45.

¹⁰¹ Kiuasmaa 1982, 442.

¹⁰² Kangasniemi et al. 2012, 45.

3 LAAJA JA TEOREETTINEN OPETUSSUUNNITELMA HAASTAA OPPIMISVAIKEUKSIEN VOITTAMISEN PEDAGOGIIKAN

3.1 Opetussuunnitelma

Kouluneuvos Urho Somerkiven johtaman opetussuunnitelmakomitean mietinnöt valmistuivat 1970¹⁰³. Opetussuunnitelmakomitea koostui tutkijoista, opettajista ja virkamiehistä, mutta ei poliitikoista. Tämä komitea loi opetussuunnitelman pohjan, sillä sen ensimmäistä ja toista osamietintöä alettiin soveltaa valtakunnallisesti.¹⁰⁴ Samojen opetussisältöjen tarjoaminen koko ikäluokalle nähtiin tasa-arvokysymyksenä. Tämän vuoksi laissa koulujärjestelmän perusteista opetussuunnitelman valmistaminen asetettiin keskushallinnon tehtäväksi.¹⁰⁵ Opetettavat asiat määriteltiin opetussuunnitelmassa yksityiskohtaisesti, jolloin opetuksen muokkaaminen vastaamaan paikallisia tarpeita tai erilaisia tulkintoja oli mahdotonta¹⁰⁶. Opetussuunnitelma sisälsi myös opetustekniikoihin liittyviä määräyksiä¹⁰⁷. Kansakouluissa opetussuunnitelmat olivat pohjautuneet valtakunnallisille suunnitelmille, vaikka niille vaadittiinkin hyväksyntä kunnan poliittisilta toimijoilta. Oppikoulun ”oppiennätykset” taas olivat pääasiassa koulukohtaisia.¹⁰⁸

Somerkiven mukaan peruskoulun päätavoitteena oli ”tarjota aineksia ja virikkeitä oppilaan omaleimaisen koko persoonallisuuden kehittymiselle”¹⁰⁹. Yhtenäiskoulun opetussuunnitelma oli teoreettinen ja lähempänä keskikoulun kuin käytännöllisen kansakoulun sisältöjä¹¹⁰. Ahosen mukaan opetussuunnitelmakomitea ”jakoi opetuksen tavoitealueisiin, joita olivat ihmisen biologian huomioon ottaminen, tiedollinen kasvatus, eettinen ja sosiaalinen kasvatus, uskontokasvatus, esteettinen kasvatus, käytännön taitojen kehittäminen ja oppilaiden persoonallisuuden eheyden ja mielenterveyden edistäminen”¹¹¹.

---

¹⁰³ Malinen 2005, 84; Halinen & Pietilä 2005, 97.

¹⁰⁴ Uusikylä 2005, 13.

¹⁰⁵ Atjonen 2005, 77 – 78; Kettunen et al. 2012, 39.

¹⁰⁶ Lappalainen 1991, 130 – 131; Ahonen 2012, 156.

¹⁰⁷ Halinen & Pietilä 2005, 97.

¹⁰⁸ Malinen 2005, 85.

¹⁰⁹ Somerkivi 1982, 54.

¹¹⁰ Sarjala 1981, 57; Kivinen 1988, 212; Jauhiainen & Rinne 2012, 124.

¹¹¹ Ahonen 2012, 154.

Toivonen kuvaa peruskoulun ala-asteen opetussuunnitelmaan kuuluneen ”uskontoa, ympäristöoppia, äidinkieltä, historiaa, kansalaistaitoa, matematiikkaa, luonnonhistoriaa, maantietoa, liikuntaa, kuvaamataitoa, musiikkia ja käsityötä” ja, että näiden lisäksi ”opetettaisiin kolmannelta vuosiluokalta alkaen englannin kieltä ja toista kotimaista kieltä”. Yläasteella ”opetussuunnitelmaan kuuluivat ala-asteen oppiaineiden lisäksi fysiikka ja kemia, yhteisenä aineena yhtenä lukuvuotena kotitalous ja yhtenä tai kahtena lukukautena musiikki, kuvaamataito ja käsityö.¹¹²

Opetussuunnitelmassa siirryttiin kohti empiiristä pedagogiikkaa, jonka tehokkuutta ryhdyttiin mittaamaan ja arvioimaan erilaisin keinoin¹¹³. Opetussuunnitelmassa keskeisenä arvona toimi ihmisen itseisarvoa korostava humanismi¹¹⁴. Peruskoulussa oppilasta pyrittiin huomioimaan yksilönä niin, että jokaisen itsestä lähtevää kasvua yritettiin tukea. Aiemmin oppilas oli ollut vain osa suurempaa oppilasryhmää.¹¹⁵

Kuitenkin *Opettajassa* puhuttiin ”tavoitteiden ja mahdollisuuksien ristiriidasta”, eli siitä, että budjetti, aika ja opettajien palkka eivät riittäneet peruskoulun korkeiden tavoitteiden ja opetussuunnitelman tavoitteiden saavuttamiseen¹¹⁶. Myös opetusministeriön koulun turvallisuutta käsittelevä työryhmä piti opetussuunnitelmien tietotavoitteita liian suurina ja vaikeina. Se uskoi opettajien joutuvan keskittymään enemmän tiedolliseen opetukseen kuin oppilaiden yleiseen kasvattamiseen.¹¹⁷ Mielipidepalstalla muistutettiin, etteivät oppilaat kyenneet vastaanottamaan suuria määriä uutta tietoa ja epäiltiin sen unohtuneen opetussuunnitelmaa tehdessä¹¹⁸. Tilanteen pelättiin etenevän ongelmallisemmaksi vuoden 1975 peruskoulun rakenteen muutoksen myötä, koska tuntimäärien vähennyttyä olisi opiskeluaikaa käytettävissä vielä vähemmän ja ryhmien suurennuttua opettajalla olisi vähemmän aikaa keskittyä yksittäisten oppilaiden vaikeuksiin¹¹⁹.

---

¹¹² Toivonen 2005, 133.

¹¹³ Rinne 1984, 135; Kivinen 1988, 214 – 215.

¹¹⁴ Rinne 1984, 206.

¹¹⁵ Rinne 1987, 117; Simola 2002, 58.

¹¹⁶ Esim. pääkirjoitus 1974. Opettaja N:o 33-34. 16.8.1974, 5; Matti Veijola 1975. ”Koululaiva myrskyssä”. Opettaja N:o 14. 4.4.1975, 24; Pääkirjoitus-palsta: ”Kuilu kasvaa”. Opettaja N:o 16. 18.4.1975, 9; Pääkirjoitus-palsta: ”Koulujen mielenterveyspainee”. Opettaja N:o 43. 28.10.1977, 7.

¹¹⁷ Jouni Tarjamo 1974. ”Miten koulu voi vaikuttaa yleiseen järjestykseen ja turvallisuuteen?” Opettaja N:o 40. 4.10.1974; Anna-Maija Urkola 1976. ”Alaluokille kaivataan alakoulun entistä iloista henkeä”. Opettaja N:o 24. 11.6.1976, 14 – 15.

¹¹⁸ Nimimerkki ”Opettaja, joka ei ole vielä fossiili” 1975. Keskustelua-palsta: ”Koulukirjojen tekijöille”. Opettaja N:o 9. 28.2.1975, 40.

¹¹⁹ Pääkirjoitus-palsta: ”Kuilu kasvaa”. Opettaja N:o 16. 18.4.1975, 9.

Opetussuunnitelman laajoista opetussisällöistä oli alun perin tarkoitus valita sopivat sisällöt kunnan opetussuunnitelmissa tai opetustilanteessa, mutta opetussuunnitelmamietintöä alettiin pitämään velvoittavana asiakirjana, koska se julkistettiin kaikkien kuntien opetussuunnitelmaksi¹²⁰. Opetussuunnitelmassa koettiin olevan liikaa sisältöä ja sen ydinasioiden määrittelyä pidettiin tärkeänä. Esimerkiksi Kouluneuvos Tuomo Häyhä kuvasi ajan loppuvan kesken, mikäli opettaja pyrki opettamaan kaikki opetussuunnitelman sisällöt. Hänen mukaansa opettaja olisi kuitenkin saanut määritellä tärkeiksi kokemansa opetussisällöt itse ja jättää muut pois¹²¹. *Opettajan* edustajat kuitenkin raportoivat opettajien uskovan, että oppilaiden tulisi osata kaikki opetussuunnitelmassa mainitut sisällöt, vaikka niitä ei olisikaan pakko opettaa. Tähän syynä olisivat opetussuunnitelman ja siitä käytyjen keskustelujen luomat vaikutelmat.¹²² Lehdessä kerrottiinkin opettajien toivovan ydinsisältöjen merkitsemistä itse opetussuunnitelmaan, jotta jokaisen opettajan ei tarvitsisi erikseen valita tärkeimpinä pitämiään asioita¹²³. Äidinkielen, matematiikan ja vieraan kielen opetussuunnitelmiin tällaiset ydinaineokset kerrottiin määritellyn syksyllä 1976¹²⁴.

Raili Mäkinen pelkäsi tiukkojen tavoitteiden aiheuttavan sen, että ihmisen arvoa aletaan määrittelemään hänen tietojensa kautta¹²⁵. Keskustelua-palstalla taas epäiltiin opetussuunnitelmaan päätyneen myös sellaista tietoa, jolle ei olisi tarvetta¹²⁶. Koulutoimentarkastaja Vilho Hirven mielestä opetussuunnitelman laajuus esti myös käytännön kasvatustyön kouluissa¹²⁷. Esimerkiksi professori Väinö Heikkisen mielestä suurien tietomäärien opettamisen sijasta koulussa tulisi kannustaa myönteisyyteen ja

---

¹²⁰ Sarjala 1981, 57.

¹²¹ A. H. 1975. ”Luokan- ja aineenopetus nivellettävä”. *Opettaja* N:o 7. 14.2.1975, 13. Myös Pääkirjoitus-palsta: ”Kuilu kasvaa”. *Opettaja* N:o 16. 18.4.1975, 9; Paavo Malinen 1976. ”Opetussuunnitelman toteutukseen liittyviä ristiriitoja”. *Opettaja* N:o 7. 13.2.1976, 20 – 22; Matti Leinonen 1977. ”Peruskoulun opettaja, tunnetko urakkasi?”. *Opettaja* N:o 39. 30.9.1977; 20 – 21, 24; Sirppa Kahri ja Ulla Vaskivaara 1978. ”Iloisin mielen kesälomalle”. *Opettaja* N:o 25. 23.6.1978, 16 – 20.

¹²² Pääkirjoitus-palsta: ”Kuilu kasvaa”. *Opettaja* N:o 16. 18.4.1975, 9; Antti Henttonen 1975. ”Jälkipuhetta ruskaretkeltä”. *Opettaja* N:o 45. 7.11.1975, 12 – 15.

¹²³ Pääkirjoitus-palsta: ”Kuilu kasvaa”. *Opettaja* N:o 16. 18.4.1975, 9; Antti Henttonen 1975. ”Jälkipuhetta ruskaretkeltä”. *Opettaja* N:o 45. 7.11.1975, 12 – 15; Seppo Warsell 1976. ”Yläasteen ongelmia Lapissa”. *Opettaja* N:o 26. 25.6.1976; 18 – 19, 30.

¹²⁴ Pekka Rautamaa 1976. ”Äidinkielen-opetuksen uudet tavoitteet”. *Opettaja* N:o 43. 22.10.1976, 8 – 9.

¹²⁵ Raili Mäkinen 1977. ”Tavoitteet eivät saa kaavoittaa opettajaa”. *Opettaja* N:o 35. 2.9.1977, 26 – 27.

¹²⁶ Nimimerkki ”Vilkasta keskustelua toivova” 1977. Keskustelua-palsta: ”Opetussuunnitelmat ja tavoitteet osa työrauhahäiriöiden syitä”. *Opettaja* N:o 19. 13.5.1977, 5.

¹²⁷ Alli Kantola 1976. ”Jyväskylässä laajaa yhteistyötä työrauhan, henkilökohtaisen turvallisuuden ja omaisuuden suojan turvaamiseksi koulussa”. *Opettaja* N:o 18. 30.4.1976; 12 – 16, 36.

järkevien työtapojen hyödyntämiseen¹²⁸. Opettaja-lehden pilakuva kuvasti koulukeskustelijoiden kokemusta siitä, kuinka koulun tärkein sisältö jäi turhan monipuolisuuden alle. Kuvassa voipunut opettaja seisoo taulun edessä, samalla kun keskusradiosta kuuluu puhetta taksvärkistä, rehtorista ja kouluneuvostosta. Taululla lukee ”Opetustavoite”.¹²⁹

Tarkasteluvälillä usein toistuva näkemyksen mukaan peruskoulusta oli muodostunut liian teoreettinen. Kuitenkin opetussuunnitelmassa ajattelun taidot oli nostettu asiatietojen kanssa yhtä korkeaan asemaan ja tietojen opettaminen nähtiin vain yhtenä opetuksen osa-alueena.¹³⁰ Opetussuunnitelmien tekijät taas halusivat peruskoulun tason pysyvän mahdollisimman korkeana, jottei peruskoulun vastustajien argumentit tason laskusta osoittautuisi todeksi¹³¹. Taide- ja taitoaineiden katsottiinkin usein jääneen teoreettisten aineiden ja niiden tavoitteiden jalkoihin opetussuunnitelmassa. Tilanteen pelättiin aiheuttavan oppilaille mielenterveyshaittoja.¹³² Voitto Ranne uskoi tietoaineiden ylikorostumisen tekevän opinnoista liian haastavia osalle oppilaista ja näin vievän motivaatiota koulunkäynniltä ja vähentävän työteliäisyyttä¹³³. Taitoaineiden opettajien mielestä tilanne romutti opetussuunnitelmassa esitetyn tavoitteen ”oppilaan omaleimaisen persoonallisuuden” edistämisestä¹³⁴. Myös kasvaneen erityis- ja tukiopetuksen tarpeen nähtiin liittyvän opetussuunnitelman liialliseen teoreettisuuteen¹³⁵. Erityisesti ala-asteen alimmilla luokilla liiallisen teorian tiedon pelättiin jättävän alleen tunne-elämän taitojen harjoittamisen, vaikka sitä pidettiin näillä luokilla koulun kaikista

---

¹²⁸ Raimo Teppo 1976. ”Maolaiset” Yyterin sanoilla”. Opettaja N:o 27 – 28. 2.7.1976, 8 – 11.

¹²⁹ Nimimerkki ”Kaks” 1975. Tällä viikolla -palsta. Opettaja N:o 9. 28.2.1975, 8.

¹³⁰ Ahonen 2012, 154.

¹³¹ Somerkivi 1982, 57; Lappalainen 1998, 65.

¹³² Uutiskierros-palsta: ”Peruskoulu syrjii taitoaineita”. Opettaja N:o 19. 10.5.1974, 36; Uutiskierros-palsta: ”POPS:n tavoitteeksi mielenterveydestä huolehtiminen”. Opettaja N:o 7. 14.2.1975, 6; ”Koulun tulisi ohjata luovaan toimintaan”. Opettaja N:o 9. 4.3.1977, 33; Pääkirjoitus-palsta: ”Miksi ilo on kadonnut?”. Opettaja N:o 18. 6.5.1977, 5; Pääkirjoitus-palsta: ”Koulujen mielenterveyspainet”. Opettaja N:o 43. 28.10.1977, 7; Pääkirjoitus-palsta: ”Unohtaako koulu ihmisen?”. Opettaja N:o 20. 19.5.1978, 5.; Erkki Lahdes 1979. ”Kehitetäänkö peruskoulusta lukion valmistava koulu”. Opettaja N:o 32 – 33. 10.8.1979, 8 – 12; ”Teknisten aineiden opettajilla huolta koululakiuudistuksesta ja opettajan koulutuksesta”. Opettaja N:o 46. 16.11.1979, 12 – 13.

¹³³ Voitto Ranne 1977. Puheenjohtaja puheenvuoro: ”Koulupinnaus ja työn vieroksunta”. Opettaja N:o 16. 22.4.1977, 7.

¹³⁴ ”Taitoaineiden opettajat vaativat lisää tunteja”. Opettaja N:o 23. 7.6.1974, 17.

¹³⁵ Anja Forssen 1975. ”Koululaisten mielenterveyden huoltoon liittyviä kysymyksiä 2.”. Opettaja N:o 12 – 13. 21.3.1975, 21 – 22; Antti Henttonen & Sakari Koivisto 1975. ”Peruskoulun yläasteen asiantuntijat: Opettajiä, oppilaita ja koteja on petetty. Mitä peruskoulusta jää jäljelle?”. Opettaja N:o 14. 4.4.1975, 5 – 6.

oleellisimpana sisältönä¹³⁶. Tuomo Latvala uskoi käytännöllisissä aineissa taitavien oppilaiden kokevan huonommuutta teoriaopinnoissaan, mutta saavan itsetunnonlehteen nostatusta käytännön aineissa. Hän uskoi myös teoriapainottuneiden oppilaiden haluavan monipuolisuuden vuoksi taitoaineita opetusohjelmaansa¹³⁷. Teoria- ja käytännönaineiden kilpa-aseman voi johtaa myös tuntimääriin ja sitä kautta opettajien palkkaukseen. Keskikoulua vähäisemmät tunnit käytännönaineissa peruskoulun yläasteella vähensivät näiden aineiden opettajien tarvetta ja näin ollen virkoja.

Pieniin kouluihin ja yhdysluokkiin liittyvät erityisongelmat jäivät opetussuunnitelmassa vähälle huomiolle muiden asioiden ollessa suunnittelun keskiössä¹³⁸. Koulutuksen tehokkuusajattelun mukaan suuret koulut olisivat pieniä kouluja parempia vaihtoehtoja, mikä osaltaan aiheutti pienten koulujen vähäisen huomioinnin¹³⁹. Kuitenkin pienkouluja oli paljon – maaseudulla ja kaupaloissa kansakouluista 61 %, kaupungeissa 15 %. Pienkouluissa oli käytössä lähes aina yhdysluokkaopetus.¹⁴⁰ Opettaja-lehdessä asiaan otettiin myös kantaa. Pienissä kouluissa opetus tapahtui yleensä yhdysluokkaopetuksena, usein kaksiohjaajaisessa koulussa, jolloin toinen opetti alkuopetusluokkia ja toinen luokkia 3. – 6. Opetussuunnitelmia ei kuitenkaan oltu erikseen suunniteltu yhdysluokkien käyttöön, mikä koettiin hankalana, jolloin ainoana vaihtoehtona opetuksen onnistumiselle nähtiin opetussuunnitelmien ja sitä kautta oppimateriaalien korjaamisen¹⁴¹.

Opetussuunnitelman suhteen toivottiin pitkäjänteisyyttä, jotta sitä ei muokattaisi turhan usein. Peruskoulun toiminnallinen muutoksen uhan alla työmarkkinakeskusjärjestöt Akava ja TVK-V totesivatkin opetussuunnitelman jatkuvien muutosten olevan hankalia, koska esimerkiksi kaikki opetusmateriaalit tulisi muokata vastaamaan uusia säädöksiä¹⁴².

---

¹³⁶ ”Vakava vetoamus koulu- ja budjettiviranomaisille: Ensimmäisen ja toisen luokan oppilasmäärät alennettava 25:ksi”. Opettaja N:o 20. 14.5.1976; 11, 36; Uutiskierros-palsta: ”Tiedolliset tavoitteet liian vaativat alaluokkalaisille”. Opettaja N:o 22. 28.5.1976, 4.

¹³⁷ Tuomo Latvala 1977. ”Teknisen käsityön näkymät peruskoulussa”. Opettaja N:o 40. 7.10.1977, 16 – 17.

¹³⁸ Kivinen 1988, 214; Hyyrö 2015, 38 – 39.

¹³⁹ Kivinen 1988, 214.

¹⁴⁰ Hyyrö 2015, 39.

¹⁴¹ Toivo Sivonen 1975. ”Yhdysluokat ongelmana opettajakoulutuksessa”. Opettaja N:o 4. 24.1.1975, 26 – 27, 35; Alpo Hietavalkama 1975. ”Pienten koulujen työskentelyn ydinongelmia 1.” Opettaja N:o 6. 7.2.1975, 26 – 28.

¹⁴² Tuoreimmat tiedot -palsta: ”Akavan ja TVK-V:n jyrkkä kannanotto peruskoulun puolesta”. Opettaja N:o 14. 4.4.1975, 10.

3.2 Pedagogiikka

Peruskoulun päämääränä nähtiin olevan ”oppilaan omaleimaisen persoonallisuuden kehittäminen”. Toisaalta yhteiskuntapolitiikan haluttiin olevan koulutuksen tavoitteiden lähde, vaikka tätä kritisoitiinkin pitkin 1970-lukua.¹⁴³ Koulutukseen pääsyn mahdollistaminen kaikenlaisille oppilaille on yksi perinteisen koulutuspolitiikan tasa-arvotehävistä. Toisaalta opinnoissa onnistuminen jätettiin oppilaan omalle vastuulle.¹⁴⁴ Peruskoulun pedagogiikka taas perustui hyvin erilaiseen kasvatustajatteluun, jossa oppilaan oppimisvaikeuksista tai taustoista johtuvia ongelmia pyrittiin helpottamaan ja nostamaan kaikki oppilaat peruskoulun tavoitteiden tasolle. Tätä kutsuttiin ”oppimisvaikeuksien voittamisen pedagogiikaksi”.¹⁴⁵ Tavoiteoppimisessa oppilas oli opetuksen kohteena ja hänen odotettiin oppivan ennalta määritetyllä tavalla. Tästä oppimisreaktiosta hän sai palkinnoksi uusia tehtäviä.¹⁴⁶

Koulu otti siis enemmän vastuusta siitä, että kaikilla olisi mahdollisuus saavuttaa yhteiset tavoitteet. Tämä tarkoitti myös resurssien uudenlaista jakoa heikompien oppilaiden suuntaan.¹⁴⁷ Yksilöllisillä opetusmenetelmillä uskottiin voitavan saavuttaa tila, jossa kaikkien oppilaiden olisi mahdollista oppia opetussuunnitelman sisällöt. Tämä tekisi oppimistuloksista tasa-arvoisia, kun oppilaan tausta ei vaikuttaisi oppimisen mahdollisuuksiin.¹⁴⁸ Oppilaiden yksilöllisyyttä haluttiin korostaa eriyttämällä opetusta, sillä opinnoissa menestymisen uskottiin liittyvän oppilaan omaan kehitysvauhtiin ja ikäkauden tyypillisiin piirteisiin. Eriyttävä opetus yhdessä tasokurssien kanssa tukisi heikkojen oppilaiden lisäksi myös lahjakkaita oppilaita.¹⁴⁹

Lehden pääkirjoituksessa todettiin koulubudjetin olevan liian pieni uudistusten läpiviemiseksi¹⁵⁰. Koulutukseen ei voitu antaa määrättömästi rahaa, sillä erityisesti vuodesta 1973 asti öljyn hinnan moninkertaistuminen, öljykriisi, haastoi Suomen talouden¹⁵¹. Pääkirjoituksessa väitettiinkin säästöjä tehtävän opettajien kustannukselta ja

---

¹⁴³ Kuikka 2001, 176.

¹⁴⁴ Lampinen 2000, 63.

¹⁴⁵ Kettunen et al. 2012, 39.

¹⁴⁶ Kuikka 1992, 119.

¹⁴⁷ Lampinen 2000, 63.

¹⁴⁸ Ahonen 2012, 151.

¹⁴⁹ Rinne & Vuorio-Lehti 1996; 26.

¹⁵⁰ Pääkirjoitus 1974. Opettaja N:o 33-34. 16.8.1974, 5.

¹⁵¹ Kuisma 2010, 17.

samalla epäiltiin heidän väsyvän liikaa ja ärsyntyvän, mikä tietenkin vaikuttaisi pedagogiikkaan negatiivisesti¹⁵².

Matemaattisten aineiden opettajien liiton lehdessä raportoiduilla kesäpäivillä sekä rehtori Into Merilahti että ylijohtaja Yrjö Yrjönsuuri esittivät, ettei olisi järkevää vaatia kaikkia oppilaita oppimaan kaikkia opetussuunnitelman sisältöjä¹⁵³. Pääkirjoituksessa taas epäiltiin, että usko kaiken oppimisen mahdollisuuksiin syöksisi epäonnistujat masennukseen, kun he huomasivat, etteivät heidän taitonsa riittäneetkään. Siinä todettiin ongelmia pahentavan ”hallintopedagogien harhainen oppimisvaikeuksien vähättely”.¹⁵⁴ Turkulainen lehtori Seppo Okko uskoi pedagogiikassa ongelmana olevan täydennyskoulutuksen puutteen, sillä opettajat eivät tieneet kuinka muuttaa opetusmenetelmiään uuden järjestelmän mukaisiksi.¹⁵⁵ Samuli Apajalahti kannattikin uuden pedagogiikan kehittämistä¹⁵⁶. Oppimisvaikeuksien voittamisen pedagogiikkaan tunnuttiin siis suhtautuvan lehdessä osittain vähätellen ja sitä pidettiin todellisuudesta vieraantuneena kasvatusajatteluna. Toisaalta koulutuksella olisi voitu helpottaa asiaa.

Eija Gustafsson neuvoi opettajia hyödyntämään oppilaita opetuksen suunnittelussa, sillä hän uskoi sen innostavan oppilaita ja helpottavan opettajien omaa työtä¹⁵⁷. Kouluhallitus oli antanut melko samansisältöiset ohjeet oppilaiden osallistamisesta opetuksen suunnitteluun, mutta joita Jouko Haavisto kritisoi lehden sivuilla. Hän ei uskonut oppilaiden kykenevän tekemään päätöksiä itselleen uusista oppiaineista.¹⁵⁸ Oppilaita haluttiin osallistaa opetuksen suunnitteluun ja koulun toimintaan, koska 1970-luvulla suosituksi aatteen oli noussut kouludemokratia. Sen tarkoituksena oli muodostaa kouluista tasa-arvoisia ja opettaa nuorille demokraattisessa yhteiskunnassa toimimista. Erityisesti sosiaalidemokraatit toimivat kouludemokratian puolestapuhujina.¹⁵⁹ Kouluneuvostotoimikunnan loppumietinnössä oli korostettu oppilaiden mahdollisuutta

---

¹⁵² Pääkirjoitus 1974. Opettaja N:o 33-34. 16.8.1974, 5.

¹⁵³ Raimo Teppo 1976. ”Maolaiset” Yyterin sanoilla”. Opettaja N:o 27 – 28. 2.7.1976, 8 – 11.

¹⁵⁴ Pääkirjoitus-palsta: ”Opettajan todellisuus”. Opettaja N:o 40. 1.10.1976, 5.

¹⁵⁵ Taina Virtasola 1975. ”OK:n edustajakokous: Vanhempien lehtoreitten palkkaus huolenaiheena”. Opettaja N:o 5. 31.1.1975, 16 – 18.

¹⁵⁶ S. Apajalahti 1974. Puheenjohtajan puheenvuoro -palsta: ”Oppimisvaikeuksien voittaminen”. Opettaja N:o 4. 25.1.1974, 4.

¹⁵⁷ Eija Gustafsson 1975. ”Yhteistyötä ja avoimia ovia kannattaa harkita”. Opettaja N:o 37. 12.9.1975; 24 – 25, 33.

¹⁵⁸ Jouko Haavisto 1975. ”Opetuksen suunnittelu koulutasolla: Luokka- ja koulutason suunnitteluvaikeuksia”. Opettaja N:o 16. 18.4.1975, 30 – 31.

¹⁵⁹ Kärenlampi 1999, 41 – 42.

osallistua oppikirjojen valintaan, mikä herättikin opettajajärjestössä kysymyksen siitä ovatko oppilaat siihen valmiita.¹⁶⁰ Lehden pilakuvassa asiaa selvitettiin kuvalla, jossa kaksi aikuista opettajaa ja kolme nuorta istuvat pöydän ääressä. Nuoret sanovat ”- Me vaadimme tämän kirjan!”, johon taas opettajat vastaavat ”- oletteko lukeneet sen – ja nämä muut? Ja tutustuneet niihin soveltuviin opetusmenetelmiin?”. Tähän oppilaat vastaavat ihmetellen vain ”- ? ! ?”.¹⁶¹ Oppilaille ei siis nähty olevan todellisia taitoja ja keinoja osallistua opetuksen ja sitä kautta opettajan työn suunnitteluun. Toisaalta opettajakunnan edustajien voi katsoa olleen joiltain osin konservatiiveja, joiden ammatinvalinta oli perustunut turvallisuudelle ja koulun monopoliasemalle¹⁶². Opettajan rooli oli melko itsenäinen, eikä kaikki opettajat ole varmastikaan halunneet altistaa oman työnsä suunnittelua arvostelun ja oppilailta tulevien ideoiden alaiseksi.

---

¹⁶⁰ ”Erimielinen kouluneuvostotoimikunta jätti loppumietintönsä. Oppimateriaalin valinnasta syntymässä kiista”. Opettaja N:o 36. 3.9.1976, 8 – 10.

¹⁶¹ Nimimerkki ”Kaks” 1976. Tällä viikolla -palsta. Opettaja N:o 36. 3.9.1976, 4.

¹⁶² Kärenlampi 1999, 28.

4 ROMUTTAAKO SÄÄSTÖLINJA PERUSKOULUN?

Vuonna 1973 maailmaa alkoi koittelemaan öljykriisi, joka vaikutti myös Suomen talouteen heikentävästi¹⁶³. Öljykriisin jälkeinen lama syöksi vuodesta 1975 työttömyyden kasvuun¹⁶⁴. Taloutta pyrittiin parantamaan estämällä julkisen sektorin kasvua¹⁶⁵. Taloudellisten vaikeuksien aiheuttama säästötarve pisti myös peruskoulun säästölistalle, vaikka se oli vasta toteuttamisvaiheessaan.¹⁶⁶

Lehdessä tiedotettiin kesällä 1974 sisäministerin kertoneen, että koulutusbudjettia kiristetään. Koulun kehittämisen pelättiin vaikeutuvan.¹⁶⁷ Vuosina 1974 – 1975 väläyteltiin myös ajatuksia peruskoulu-uudistuksen hidastamisesta säästötoimenpiteenä, jotta valtion talous saataisiin kuntoon. Opettaja-lehden pääkirjoituksessa ajatus tyrmättiin kuitenkin ehdottomasti, sillä sen uskottiin sekoittavan koko peruskoulun. Kirjoituksen mukaan koulumuutoksen hidastaminen haittaisi tavoitetta kansan koulutustason nostamisesta.¹⁶⁸ Lehden uutisissa huomautettiin myös opetusministeri Ulf Sundqvistin olleen sitä mieltä, ettei peruskoulun toteuttamisen aikataulua voisi muuttaa, koska tällöin koulutuksen tasa-arvo ei pääsisi toteutumaan riittävän nopeasti.¹⁶⁹

Toisaalta myöskään toiveet peruskoulu-uudistuksen nopeuttamisesta eivät ottaneet tuulta alleen. Esimerkiksi koulu- ja ammattikasvatushallituksen raportoitiin ehdottaneen peruskoulu-uudistuksen nopeuttamista, mutta saaneen opetusministeriöltä kielteisen vastauksen. Perusteluna oli se, että rahat eivät olisi riittäneet opettajien palkkoihin peruskoulu-uudistuksen vaatiessa lisää opettajia ja koulutiloja.¹⁷⁰

Kouluasiainneuvosto suositteli talvella 1975 opettajatarpeen vähentämistä, sillä opettajien tuntikertymiin meni enemmän rahaa kuin keskikoulussa. Neuvoston suosituksissa nähtiin opetusryhmät aivan liian pieninä, mikä aiheutti tarvetta useammille

---

¹⁶³ Kuisma 2010, 17.

¹⁶⁴ Hjerpe 1993, 55.

¹⁶⁵ Kuisma 2010, 18.

¹⁶⁶ Rinne & Vuorio-Lehti 1996, 61.

¹⁶⁷ Tuoreimmat tiedot -palsta ”Budjetista tulee tiukka”. Opettaja N:o 35. 30.8.1974, 6.

¹⁶⁸ Pääkirjoitus-palsta ”Väärä lääke”. Opettaja N:o 44. 1.11.1974, 5.

¹⁶⁹ Uutiskierros-palsta: ”Koulu-uudistuksen aikataulua ei voi hidastaa”. Opettaja N:o 47. 22.11.1974, 32.

¹⁷⁰ Uutiskierros-palsta: ”Peruskoulun aikataulua ei nopeuteta”. Opettaja N:o 5. 31.1.1975, 48.

opettajille.¹⁷¹ Opettaja-lehdessä tämä huomioitiin uutisena, mutta se ei herättänyt juurikaan sen enempää keskustelua.

Keväällä 1975 valtioneuvosto antoi ohjeet ”peruskoulun toiminnallisen rakenteen muutoksesta”, Rinne ja Vuorio-Lehti ovat listanneet tavoitteena olleen, että ”oppilaille yhteisten aineiden osuutta lisättäisiin, peruskoulun 7. luokalla valinnaisaineista luovutettiin kokonaan, valinnaisaineiden vähimmäisoppilasmäärää nostettiin 16 oppilaaseen, oppiaineiden erityiskursseista luovutettiin sekä vieraan kielen opetusta yhtenäistettäisiin ja järjestettäisiin siten, että yhdellä yläasteella opetettaisiin valinnaisaineena vain yhtä valinnaista kieltä”¹⁷². Lisäksi Somerkiven mukaan siinä ”vähennettiin viikkotunteja 5. ja 6. luokalta, siirrettiin eräiltä pakollisilta aineilta tunteja toisille pakollisille, vähennettiin valinnaisuutta -- yhdistämällä puutyö ja metallityö sekä kone- ja sähköoppi -nimiset oppiaineet tekninen työ -nimiseksi aineeksi ja samoin kauppaoppi, kirjanpito ja konekirjoitus -nimiset oppiaineet kaupalliset aineet -nimiseksi oppiaineeksi, -- rajoittamalla mahdollisuutta vapauttaa oppilas kielenopiskelusta, (jotta hänelle ei tarvitsisi järjestää muuta opetusta) -- määrättiin toisen oppilaalle vieraan kielen tuntimäärä samaksi niin lyhyellä kuin pitkällä kurssilla”¹⁷³. Muutosten syyksi kerrottiin peruskoulun kehittäminen. Peruskoulusta haluttiin yhtenäinen, joten valinnaisten vähentämistä oli helppo perustella tasa-arvolla. Toiminnallista rakennetta muutettiin kuitenkin myös taloudellisista syistä.¹⁷⁴ Etelä- Suomessa ei siis oltu vielä edes ehditty siirtyä uuteen koulujärjestelmään, kun taloudellisesta syystä sen toimintaa jo muutettiin. Alun perin peruskoulussa tärkeänä pidetty oppilaiden yksilöllinen huomioiminen väheni huomattavasti.¹⁷⁵ Toimenpiteillä uskottiin syntyvän säästöjä noin 50 miljoonaa markkaa¹⁷⁶.

Seuraavana päivänä Opettaja-lehdessä kerrottiin opetusministeriön suunnitelleen koululaitoksen ”kuristamisohjelmaa”, jossa pyrittiin säästämään ainakin 200 miljoonaa markkaa. Ohjelman kerrottiin sisältävän ainakin heikennyksiä opetusryhmien kokoon, ryhmiinjako-oikeuksiin sekä tasokurssien ja valinnaisten aineiden

---

¹⁷¹ ”Kouluasiainneuvosto antoi suosituksensa”. Opettaja N:o 8. 21.2.1975, 20 – 21.

¹⁷² Rinne & Vuorio-Lehti 1996, 62.

¹⁷³ Somerkivi 1982, 30.

¹⁷⁴ Lehtisalo & Raivola 1992, 104.

¹⁷⁵ Malinen 2005, 84.

¹⁷⁶ Somerkivi 1982, 30.

muodostamismahdollisuuksiin. Myös ala-asteen kieltenopetuksen kerrottiin olevan heikennysten listalla.¹⁷⁷ Jo pelkkä muutospäätöksen nimeäminen kuristusohjelmaksi kertoi *Opettajan* suhtautuvan siihen erittäin vastentahtoisesti.

Koulupäätäjät olivat aiemmin luvanneet, ettei peruskoulun rakennetta tai sisältöä muuteta säästöjen vuoksi. Tämä oli huomioitu lehden pilakuvassa, jossa kaksi silinteripäistä miestä sahaavat yhtä kolmesta pilarista, jotka kannattelevat peruskoulurakennusta. Sahattavassa pilarissa lukee ”valinnaisaineet” ja kahdessa muussa pilarissa ”tasokurssit” ja ”Opet. ohjaus tukiopetus”. Kuvatekstinä lukee ”- Emme kajoa peruskoulun rakenteeseen emmekä sisältöön”.¹⁷⁸ Tämä kuvaa sitä, että lehden linjan mukaan toiminnallisen rakenteen muuttaminen kosketti peruskoulun tärkeimpiä osia ja että niiden muuttaminen oli aiempien lupauksen pettämistä¹⁷⁹. OAJ:n kanta olikin, että valtioneuvoston päätös oli ”koulujärjestelmälain vastainen”, sillä sen nähtiin rikkovan eduskunnan aiemmin ilmaisemaa tahtoa peruskoulusta ja vaativan näin uuden käsittelyn¹⁸⁰.

Lehdessä kirjoitettiin useaan otteeseen säästöjen tuhoavan suurelta osin koko koulujärjestelmän uudistuksen hankaloittamalla oppilaiden erilaisuuden huomioon ottamista, vähentämällä mahdollisuuksia omien valintojen tekemiseen ja huonontamalla tavoitteiden saavuttamisen edellytyksiä¹⁸¹. Säästöpäätösten arveltiin aiheuttavan pitkällä aikavälillä enemmän haittoja kuin säästöjä, koska oppimisvaikeuksien uskottiin lisääntyvän ja jatko-opiskelun mahdollisuudet vähenisivät. Muutosten vaikutuksia ei oltu

---

¹⁷⁷ Tällä viikolla -palsta. *Opettaja* N:o 11. 14.3.1975, 8; Pääkirjoitus-palsta: ”Paha hallan vaara!”.

Opettaja N:o 11. 14.3.1975, 9; ”Valtioneuvoston ohjeet peruskoulun toiminnallisen rakenteen muuttamisesta”. *Opettaja* N:o 12 – 13. 21.3.1975, Liite s. 2.

¹⁷⁸ Nimimerkki ”Kaks” 1975. Tällä viikolla -palsta. *Opettaja* N:o 14. 4.4.1975, 8.

¹⁷⁹ Tuoreimmat tiedot -palsta: Akavan ja TVK-V:n jyrkkä kannanotto peruskoulun puolesta. *Opettaja* N:o 14. 4.4.1975, 10; S. Apajalahti 1975. Puheenjohtajan puheenvuoro: ”Aprillin päivä”. *Opettaja* N:o 15. 11.4.1975, 7; Tällä viikolla -palsta. *Opettaja* N:o 16. 18.4.1975, 8.

¹⁸⁰ ”Valtioneuvostolle OAJ:n muistio peruskoulun päätöksen seurauksista”. *Opettaja* N:o 17 – 18. 25.4.1975, 47.

¹⁸¹ Tällä viikolla -palsta. *Opettaja* N:o 11. 14.3.1975, 8; Pääkirjoitus-palsta: ”Paha hallan vaara!”. *Opettaja* N:o 11. 14.3.1975, 9; Tuoreimmat tiedot -palsta: Opettajajärjestöt tuomitsevat peruskoulun vesityspaketin. SOL: Sisältö karmeaa – tekotapa tuomittava”. *Opettaja* N:o 12 – 13. 21.3.1975, 12; Tuoreimmat tiedot -palsta: Opettajajärjestöt tuomitsevat peruskoulun vesityspaketin. OK: Säästö kohdistuu väärään paikkaan”. *Opettaja* N:o 12 – 13. 21.3.1975, 12; Antti Henttonen & Kalevi Kanninen 1975. ”Peruskoulun yläasteen asiantuntijat: Opettajia, oppilaita ja koteja on petetty. Ihmettelen ja pelkään!”. *Opettaja* N:o 14. 4.4.1975, 5 – 6; Tuoreimmat tiedot -palsta: ”Peruskoulun kustannusten kasvua on liioiteltu”. *Opettaja* N:o 15. 11.4.1975, 6; Pääkirjoitus-palsta: ”Luottamuksen aallonpohja”. *Opettaja* N:o 19. 9.5.1975, 9; Pääkirjoitus-sivu: ”Psykologin painava sana”. *Opettaja* N:o 37. 12.9.1975, 5.

kaikkien mielestä tutkittu tarpeeksi ennen päätösten tekoa¹⁸². Koulujärjestelmästä säästämisen epäiltiin kääntävän opettajat koko peruskoulu-uudistusta vastaan¹⁸³. Pelkoja peruskoulun pohjan romuttamisesta kuvaa hyvin Opettaja-lehden pilakuva, jossa itkevän ”Suomi”-nimellä kuvatun äidin poika kompastuu risukimppu kädessään kynnykseen, jossa lukee ”Valtioneuvoston säästöpäätös”. Risukimpussa lukee ”Peruskoulu”.¹⁸⁴ Peruskoulu nähtiin siis koko Suomen kannalta merkittävänä ja säästöpäätöksen uskottiin olevan este, josta peruskoulu ja näin ollen Suomen lapset eivät enää pääsisi yli.

Opetusalan ammattilaiset ja OAJ vetosivat siihen, että toiminnallisen rakenteen muutoksen myötä peruskoulu muuttuisi oppikoulumaiseksi, erona vain se, että oppikoulua ei käynyt koko ikäluokka¹⁸⁵. Kansa- ja kansalaiskoulussa taitoaineita oli opetettu merkittävästi enemmän kuin oppikoulussa ja peruskoulussa¹⁸⁶. Valinnaisaineiden vähentäminen olisi vaikuttanut vähentävästi juuri näiden aineiden määriin, jolloin peruskoulun voi katsoa siirtyneen oppiaineiltaan ja tuntimääriltään entistäkin lähemmäs oppikoulua. Matti Veijola osasi arvioida mielestään useimpien opettajien tunteja mielipiteellään, jonka mukaan ryhmäkokoja olisi pitänyt pienentää reilusti ennen muutoksia¹⁸⁷. Lehden pilapiirroksena esitettiin kaksi silinteripäistä miestä ”valtioneuvosto”-tekstin alla leikkaamassa kissalta häntää astiaan, jossa lukee ”hävitettävä”. Kissan kyljessä luki peruskoulu ja hännässä valinnaisuus. Kuvan alla kuvatekstinä luki ”- leikataan pala kerrallaan pois, ettei tee niin kipeätä!”¹⁸⁸ Tämä kuvastaa kouluväen ja OAJ:n pelkoa siitä, että päättäjien tarkoituksena on romuttaa koko peruskoulujärjestelmä pikkuhiljaa, yksi osa kerrallaan.

---

¹⁸² Pääkirjoitus-palsta: ”Luottamuksen aallonpohja”. Opettaja N:o 19. 9.5.1975, 9; ”TVK antaa täyden tukensa”. Opettaja N:o 19. 9.5.1975, 11; Kalevi Tuulenmäki 1976: ”Koululaitoksen säästöohjeet vaikeuttavat työtä ja heikentävät oppimistuloksia: Viisitoista haittaseurausta”. Opettaja N:o 26. 25.6.1976, 8 – 9.

¹⁸³ Tuoreimmat tiedot -palsta: ”Opettajajärjestöt tuomitsevat peruskoulun vesityspaketin. OK: Säästö kohdistuu väärään paikkaan.” Opettaja N:o 12 – 13. 21.3.1975, Liite, 2; ”Sukul pitää valtioneuvoston säästöpakettia tuhoisana”. Opettaja N:o 16. 18.2.1975, 33; Pääkirjoitus-palsta: ”Luottamuksen aallonpohja”. Opettaja N:o 19. 9.5.1975, 9.

¹⁸⁴ Nimimerkki ”Kaks” 1975. Tällä viikolla -palsta. Opettaja N:o 19. 9.5.1975, 8.

¹⁸⁵ Antti Henttonen & Jussi Virta 1975. ”Peruskoulun yläasteen asiantuntijat: Opettajia, oppilaita ja koteja on petetty. Vanha oppikoulu tulee takaisin”. Opettaja N:o 14. 4.4.1975, 4 – 5; S. Apajalahti 1975. Puheenjohtajan puheenvuoro -palsta: ”Peruskoulun kuristus”. Opettaja N:o 14. 4.4.1975, 11.

¹⁸⁶ Ahonen 2012, 155.

¹⁸⁷ Matti Veijola 1975. ”Koululaiva myrskyssä”. Opettaja N:o 14. 4.4.1975, 24.

¹⁸⁸ Nimimerkki ”Kaks” 1975. Tällä viikolla -palsta. Opettaja N:o 15. 11.4.1975, 4.

Peruskoulu-uudistusta oli tekemässä POPS-komitea, jonka jäsenet oli valittu tarkasti. Kaikki eivät halunneetkaan hyväksyä sitä, että kaksi ihmistä, osastopäällikkö Voitto Kallio ja opetusneuvos Jukka Sarjala, voisivat keskenään tehdä suuria muutoksia komitean tekemään peruskoulusuunnitelmaan.¹⁸⁹ 1960-luvun lopulta tyypillistä suomalaiselle politiikalle olikin vahva usko suunnitteluun ja organisointiin¹⁹⁰. Nopeasti, parin henkilön suunnittelema merkittävä uudistus oli ristiriidassa tarkasti organisoitujen muutosten ihanteen kanssa. Asia suunniteltiin opettajajärjestöltä salassa mikä huomioitiinkin lehden sivuilla negatiivisena asiana¹⁹¹. Opettajien edunvalvonta- ja pedagogiset järjestöt olisivat toivoneet saavansa olla mukana päätösten teossa¹⁹².

Keväällä 1975 kunnallisten keskusjärjestöjen tiedotettiin tehneen laskelmia, joiden mukaan koulumenoja oli liioiteltu ja todellisuudessa menot olivat nousseet saman verran muiden julkisten menojen kanssa. Supistamispäätösten taustalla uskottiinkin olevan alimitoitettu budjetista johtuva väärinkäsitys.¹⁹³ Myös Kaupunkiliiton tekemän laskelman tulos julkaistiin lehdessä. Sen mukaan peruskoulun kustannuksissa ”lisäkustannusarvo on unohdettu korjata rahanarvon mukaiseksi”.¹⁹⁴ Opettajien ammattijärjestöt halusivat myös tuoda esille, että pedagogiset perustelut säästö päätöksen taustalla eivät olisi totuudenmukaisia, vaan todellisuudessa peruskoulun rakenteen muutoksien ainoana syynä oli pienentää opettajien palkkoihin kuluvaa rahamäärää ja tuottaa näin säästöjä¹⁹⁵.

Kun tuntimäärät eri aineissa muuttuivat säästö päätöksen myötä, myös opetussuunnitelmien ja oppikirjojen oletettiin kaipaavan muutoksia, koska oppikirjojen sisältömäärät oli luotu vanhojen tuntimäärien tarpeisiin¹⁹⁶. Oppikirjantekijät ry. otti myös

---

¹⁸⁹ Somerkivi 1982, 31.

¹⁹⁰ Alasuutari 2017, 146 – 147.

¹⁹¹ Tuoreimmat tiedot -palsta: ”Kouludemokratiaseminaari”. Opettaja N:o 11. 14.3.1975, 10; ”TVK antaa täyden tukensa”. Opettaja N:o 19. 9.5.1975, 11.

¹⁹² ”Sukol pitää valtioneuvoston säästöpakettia tuhoisana”. Opettaja N:o 16. 18.2.1975, 33; ”Akava vaatii säästö päätösten peruuttamista”. Opettaja N:o 19. 9.5.1975, 11.

¹⁹³ Tällä viikolla -palsta. Opettaja N:o 15. 11.4.1975, 4; A. H. 1975. ”Kouluhallitus: peruskoulun kustannusten kasvua on liioiteltu”. Opettaja N:o 19. 9.5.1975, 25; ”Kouluhallitus tiedotti opettajajärjestölle”. Opettaja N:o 21. 23.5.1975, 9; ”Koululle säästö budjetti”. Opettaja N:o 43. 22.10.1976, 5; Alpo Aunola 1978. ”Yleissivistävän perusopetuksen kustannuksia liioiteltu”. Opettaja N:o 1 – 2. 6.1.1978, 16 – 19.

¹⁹⁴ Tuoreimmat tiedot -palsta: ”Peruskoulun kustannusten kasvua on liioiteltu”. Opettaja N:o 15. 11.4.1975, 6.

¹⁹⁵ Puheenjohtajan puheenvuoro -palsta: ”Lukion vuoro”. Opettaja N:o 16. 18.4.1975, 11.

¹⁹⁶ Uutiskierros-palsta: ”Oppikirjoja roskakoriin”. Opettaja N:o 19. 9.5.1975, 7.

kantaa asiaan. Heidän mukaansa oppimateriaalien nopea muuttaminen olisi mahdotonta ja vaikeuttaisi opettajien ja oppilaiden työskentelyä merkittävästi.¹⁹⁷ Jo tehdyt oppikirjathan olisi tässä tapauksessa jääneet käyttämättä ja oppikirjakustantamoille tullut suuret tappiot myymättä jääneistä materiaaleista, joten pelkästään opettajien ja oppilaiden vaikeuksia oppikirjantekijät tuskin ajattelivat.

Peruskoulun toiminnallisen rakenteen muutoksia vastustettiin laajasti ja lehdessä raportoitiin ympäri Suomea järjestettävien mielenosoituksia hankkeen kaatamiseksi¹⁹⁸. OAJ teki yhteistyötä myös oppilasjärjestö Teiniliiton kanssa ja yhdessä he sopivat, että supistuspäätökset tulee saada kaadettua.¹⁹⁹ Opettajien huolen takana oli tietysti myös palkkapolitiikka, sillä tuntien vähennyttä säästöt tehtiin suurelta osin opettajien palkoista²⁰⁰. Ammattijärjestö myös pelkäsi, että säästöjen myötä useita opettajia uhkaisi työttömyys²⁰¹.

Pian peruskoulun rakenteen toiminnallisen muutoksen hyväksymisen jälkeen raportoitiin lehdessä valtioneuvoston harkitsevan vieläkin tiukempia leikkaussuunnitelmia, joiden mukana tasokurssit olisi poistettu ja opetusryhmiä suurennettu. Erityisen loukkaavana suunnitelmat koettiin siksi, että supistuspäätöksen jälkeen oltiin valtioneuvostossa vakuuteltu, ettei leikkaustoimia enää tehtäisi.²⁰² Tämä säästöpäätös kuitenkin kaatui oppikouluopettajien uhatessa lakolla²⁰³.

Syksyllä 1975 Liinamaan hallitus päätti, että peruskoulujärjestelmään siirtymistä lykättäisiin siirtymättömien kuntien osalta niin, ettei vuonna 1976 siirrettäisi yhtään kuntaa uuteen koulujärjestelmään²⁰⁴. Opettaja-lehdessä tämä huomioitiin nopeasti.²⁰⁵ Lykkäystä pidettiin ”jarrutoimena”, jonka suurimpina kärsijöinä olisivat oppilaat²⁰⁶. Lykkäämisestä aiheutuvien kulujen ja muun vahingon katsottiin jättävän saatavat säästöt

---

¹⁹⁷ Utiskierros-palsta: ”Oppikirjoja roskakoriin”. Opettaja N:o 19. 9.5.1975, 7.

¹⁹⁸ ”Mielenosoituksia eri puolilla maata”. Opettaja N:o 17 – 18. 25.4.1975, 42 – 43.

¹⁹⁹ Tuoreimmat tiedot -palsta: ”Opettajat ja teinit vastustavat yhdessä”. Opettaja N:o 19. 9.5.1975; 11, 51.

²⁰⁰ Lappalainen 1991, 132; Kangasniemi et al.2012,71.

²⁰¹ Lappalainen1998, 164.

²⁰² Pääkirjoitus-palsta: ”Kuilu kasvaa”. Opettaja N:o 16. 18.4.1975, 9.

²⁰³ Somerkivi 1982, 31.

²⁰⁴ Sarjala 1997, 139; Rinne & Vuorio-Lehti 1996, 63; Lehtisalo 2005, 43; Kangasniemi et al. 2012, 76.

²⁰⁵ Tällä viikolla -palsta. Opettaja N:o 42. 17.10.1975, 2.

²⁰⁶ Aimo Tammivuori 1975. ”Opettajat eivät ole toimineet koulun kehittymisen jarrumiehinä”. Opettaja N:o 42. 17.10.1975, 13; Utiskierros-palsta: ”Kunnallisliittokin vastustaa peruskoulun aikataulun lykkäämistä”. Opettaja N:o 46. 14.12.1975, 29.

varjoonsa ja näiden säästöjenkin olevan epävarmoja²⁰⁷. Ongelmana oli myös perheiden muuttaminen maan sisällä, jolloin oppilaan koulupolku ei muodostuisi yhtenäiseksi, kun toisaalla olisi jo peruskoulu ja toisaalla sitä lykkättäisiin²⁰⁸. Pelkästään oppilaiden vuoksi OAJ ei kuitenkaan taistellut lykkäystä vastaan, vaan vastikään neuvotellut peruskoulunopettajille tarkoitettu palkkapotti ja peruskoululisä olisivat sulaneet päätöksen myötä lähes täysin²⁰⁹.

Peruskoulun lykkäämistä vastustivat useat eri tahot. Suomen kaupunkiliiton kerrottiin julkistaneen peruskouluun siirtymisen hidastamista vastustavan kannanoton²¹⁰. Sen mukaan koulutuksellista tasa-arvoa ei pääsisi syntymään ja jälleen yksi ikäryhmä ei pääsisi hakeutumaan jatko-opintoihin uuden järjestelmän tarjoamalla pohjakoulutuksella²¹¹. Kaupunkiliiton kannanoton taustavaikuttimena saattoi olla myös se, että monet kunnat hyötyivät uuteen koulujärjestelmään siirtymisestä paremman valtionavun muodossa, joten lykkäys olisi hidastanut kaupunkien pääsyä taloudellisempaan järjestelmään²¹². Myös useimpien poliittisten puolueiden kerrottiin haluavan hallitusohjelmaehdotuksiensa mukaan peruskoulun toteutusaikataulun pitämistä ennallaan²¹³. Joulukuussa hallituksen vaihdon myötä ehdotus kumoutui ja peruskoulua päätettiin jatkaa alkuperäisten suunnitelmien mukaisesti²¹⁴.

Keväällä 1976 lehdessä vihjattiin valtiovarainministeriön virkamiesten suunnittelevan jälleen leikkauksia peruskouluun ainakin opetusryhmien suurentamisen merkeissä²¹⁵. Tämä nähtiin *Opettajassa* huonona vaihtoehtona, koska peruskoulun uskottiin selviävän tulevaisuudessa vain, jos sen annettaisiin kehittyä. Peruskoulun toiminnallisen rakenteen muuttamisen aikana oli myös luvattu, että peruskoulusta ei enää säästettäisi.²¹⁶

---

²⁰⁷ Tällä viikolla -palsta. Opettaja N:o 43. 24.10.1975, 6; Utiskierros-palsta: ”Kunnallisliittokin vastustaa peruskoulun aikataulun lykkäämistä”. Opettaja N:o 46. 14.12.1975, 29.

²⁰⁸ Pääkirjoitus-sivu: ”Lykkäämisesitys torjuttava”. Opettaja N:o 43. 24.10.1975, 7; Utiskierros-palsta: ”Kunnallisliittokin vastustaa peruskoulun aikataulun lykkäämistä”. Opettaja N:o 46. 14.12.1975, 29.

²⁰⁹ Kangasniemi et al. 2012, 76.

²¹⁰ Tällä viikolla -palsta. Opettaja N:o 43. 24.10.1975, 6.

²¹¹ Tällä viikolla -palsta. Opettaja N:o 43. 24.10.1975, 6; Tuoreimmat tiedot -palsta: ”Kaupunkiliitto vastustaa peruskouluhidastusta”. Opettaja N:o 43. 24.10.1975, 8.

²¹² Sarjala 1997, 139.

²¹³ Tällä viikolla -palsta. Opettaja N:o 43. 24.10.1975, 6; Utiskierros-palsta ”Kouluväen poliittiset järjestöt vastustavat peruskoulun lykkäämistä”. Opettaja N:o 46. 14.12.1975, 29.

²¹⁴ Sarjala 1997, 139.

²¹⁵ Pääkirjoitus-palsta: ”Käytetäänkö väärää lääkettä?”. Opettaja N:o 15 – 16. 9.4.1976, 9; Tällä viikolla -palsta. Opettaja N:o 18. 30.4.1976, 4.

²¹⁶ Pääkirjoitus-palsta: ”Käytetäänkö väärää lääkettä?”. Opettaja N:o 15 – 16. 9.4.1976, 9.

Huhtikuussa 1976 *Opettaja*-lehdessä kerrottiinkin opetusministeriö ilmoittaneen kouluhallitukselle, että lääninhallitusten tulisi välttää ryhmien jakamista ja pitää hankinnat minimissään²¹⁷. Tämän säästöpäätöksen myötä ryhmäkoot kasvoivatkin maksimikokoihinsa²¹⁸.

Syksyllä 1976 *Opettajassa* kerrottiin opetusministeriön saaneen valtioneuvostolta tehtäväksi suunnitella säästöjä opetusryhmiä suurentamalla²¹⁹. Opetusryhmien mahdollista suurentamista, yhdessä aiempien säästöjen kanssa, pidettiin vahingollisena koulun pedagogisille uudistuksille. Uuden säästön uskottiin toteutuessaan tuhoavan peruskoulun pysyvästi.²²⁰ OAJ:n puheenjohtaja Voitto Ranne epäili leikkaussuunnitelman olevan kohtalokas Suomen kilpailukyvyille ja sivistystasolle, varsinkin kun sen taustalla olevat taloudelliset vaikeudet eivät kestäisi ikuisesti²²¹.

Vuoden 1977 alkupuolella valtioneuvoston uusien säästötoimenpiteiden mukaisesti yläasteella ryhmäkokoja sallittiin nostettavan ”joissain tapauksissa” 35:een²²². Lehden mukaan olisi kuitenkin syytä pelätä, etteivät jotkin tapaukset jäisi kovinkaan harvinaisiksi, vaan kouluissa uudesta enimmäisoppilasmäärästä tehtäisiinkin normaali ryhmäkoko²²³. Nämäkin säästöpäätökset lehti raportoi tehdyn ”sisäänlämpiävässä salasaunassa”, eli ilman, että opettajajärjestöjä tai edes eduskuntaa otettiin päätöksenteossa huomioon²²⁴. Biologian ja maantieteen opettajien liiton mielestä ryhmäkokoja suurentamalla ei voitu saavuttaa opetustavoitteita, joten säästö ei olisi pitkällä tähtäimellä järkevä²²⁵. Kuitenkin neuvottelemalla OAJ:kin saatiin ryhmäkoon suurennuksella saatavien säästöjen taakse. Neuvotteluissa päätettiin, että 35 oppilaan luokkia saa tehdä vain poikkeustapauksissa.²²⁶

---

²¹⁷ Tuoreimmat tiedot -palsta: ”Opetusryhmäsäännöksistä on pidettävä kiinni”. *Opettaja* N:o 18. 30.4.1976, 6.

²¹⁸ Somerkivi 1982, 31.

²¹⁹ Tällä viikolla -palsta. *Opettaja* N:o 42. 15.10.1976, 4; Pääkirjoitus-palsta: ”Uusi kuristussuunnitelma”. *Opettaja* N:o 42. 15.10.1976, 5.

²²⁰ Pääkirjoitus-palsta: ”Uusi kuristussuunnitelma”. *Opettaja* N:o 42. 15.10.1976, 5; ”Läänien koulupäälliköt ja OAJ:n edustajat yhteisen pöydän ääressä. Koulun säästövarat on jo puserrettu kuiviin”. *Opettaja* N:o 47. 19.11.1976, 10 – 11.

²²¹ Voitto Ranne 1976. Puheenjohtajan puheenvuoro -palsta: ”Vaarallista säästöajattelua”. *Opettaja* N:o 45. 5.11.1976, 9.

²²² Somerkivi 1982, 31; Pääkirjoitus-palsta: ”Kolmas kuristus”. *Opettaja* N:o 8. 25.2.1977, 9.

²²³ Tuoreimmat tiedot -palsta: ”Tietoja uudesta säästöohjelmasta”. *Opettaja* N:o 8. 25.2.1977, 9.

²²⁴ Tällä viikolla -palsta. *Opettaja* N:o 9. 4.3.1977, 7.

²²⁵ Uutiskierros-palsta: ”Biologit pahoittelivat tuntimääriä”. *Opettaja* N:o 31 – 32. 5.8.1977, 16.

²²⁶ Pääkirjoitus-palsta: ”Säästöohjeet siedettäväksi”. *Opettaja* N:o 15. 15.4.1977, 5.

Peruskoulun koettiin kaikkien säästöjen myötä muuttuneen aivan erilaiseksi kuin alun perin oli tarkoitettu. Koulun ei uskottukaan enää pystyvän toimimaan, jos siihen kohdistuisi enemmän säästöjä²²⁷. Säästöjen aikaisten hyötyjen arveltiin muuttuvan lyhyessä ajassa tappioiksi²²⁸. Kun pahimman lama-ajan uskottiin olevan ohi OAJ ja monet muut tahot toivoivatkin, että tehtyjä säästöpäätöksiä ryhdyttäisiin purkamaan, sillä taloustilannetta ei enää voitu pitää perusteena jatkuville säästöille. Myös ikäryhmien pienentymisellä perusteltiin säästöjen purkamista²²⁹. Ikäryhmien pienemisestä syntyviä varoja ehdotettiin käyttäväksi peruskoulun kehittämiseen, erityisesti ryhmäkokojen pienentämiseen²³⁰. Jatkuvat muutokset ja erilaiset säästötoimenpiteet saivat koulukentän toimimaan pitkällisempää suunnittelua ja koulun rauhoittamista. Opettajat ja oppilaat olivat jatkuvassa epävarmuuden tilassa, sillä koulu reagoi muutoksiin herkästi.²³¹ Säästötoimenpiteitä koettiin tulevan jatkuvasti ja opettajien pinnan pelättiin katkeavan²³². Lehden pääkirjoituksessa toivottiin opettajajärjestöjen voivan jatkossa osallistua kaikkeen koulun arkea koskevaan päätöksentekoon²³³. Professori Koskenniemen mielestä ongelmana koulun kehittämisessä oli se, etteivät koulupäätäjät useinkaan

²²⁷ Tuoreimmat tiedot -palsta: ”OYJ:n kirje opetusministeriölle: Säästöpäätöksen toteuttamisesta koituisi korvaamattomia vahinkoja”. Opettaja N:o 15. 15.4.1977, 6; Pääkirjoitus-palsta: ”Miksi ilo on kadonnut?”. Opettaja N:o 18. 6.5.1977, 5; Pääkirjoitus-palsta: ”OAJ puolustaa koululaitosta”. Opettaja N:o 21. 27.5.1977, 3; Pääkirjoitus-palsta: ”Iloja, pelkoja ja toiveita”. Opettaja N:o 1 – 2. 6.1.1978, 5.

²²⁸ Pääkirjoitus-palsta: ”OAJ puolustaa koululaitosta”. Opettaja N:o 21. 27.5.1977, 3.

²²⁹ Pääkirjoitus-palsta: ”OAJ puolustaa koululaitosta”. Opettaja N:o 21. 27.5.1977, 3; Pääkirjoitus-palsta: ”Iloja, pelkoja ja toiveita”. Opettaja N:o 1 – 2. 6.1.1978, 5; Tuoreimmat tiedot -palsta: ”Säästötoimet haittana opettajille ja oppilaille”. Opettaja N:o 11 – 12. 17.3.1978, 12; E. R./J. T. 1978. ”Historianopettajat: Taloustieto auttaisi lama-aikana”. Opettaja N:o 17. 28.4.1978, 27; Voitto Ranne 1978. Puheenjohtajan puheenvuoro -palsta: ”Yhteinen koulumme”. Opettaja N:o 36. 8.9.1978, 9; Taina Virtasola 1979. ”Antoisa ohjelma – paljon yleisöä Keski-Suomen talvipäivillä”. Opettaja N:o 16. 20.4.1979, 12 – 15; ”Tekstiiliopettajaliitto on huolissaan oman alansa kehityksestä”. Opettaja N:o 18. 4.5.1979, 13.

²³⁰ Pääkirjoitus-palsta: ”Aloitetaan se alusta”. Opettaja N:o 44. 3.11.1978, 5; Tuoreimmat tiedot -palsta: ”Valtuusto valitsi hallituksen ja hyväksyi toimintasuunnitelman”. Opettaja N:o 48 – 49. 1.12.1978, 6 – 7; Erkki Aho 1979. ”Peruskoulu sai kehittämissuunnitelman. Pääpaino opetustyön kehittämiseen”. Opettaja N:o 1 – 2. 5.1.1979, 8, 10; Voitto Ranne 1979. Puheenjohtajan puheenvuoro -palsta: ”Koulupoliittisia tavoitteita”. Opettaja N:o 49. 7.12.1979, 9; Voitto Ranne 1979. Puheenjohtajan puheenvuoro -palsta: ”Koulun kehittämisestä puhutaan”. Opettaja N:o 50 – 52. 14.12.1979, 11.

²³¹ Antti Henttonen & Sakari Koivisto 1975. ”Peruskoulun yläasteen asiantuntijat: Opettajia, oppilaita ja koteja on petetty. Mitä peruskoulusta jää jäljelle?”. Opettaja N:o 14. 4.4.1975, 5 – 6; Pääkirjoitus-palsta: ”Koulu ei ole pikapesula”. Opettaja N:o 6. 6.2.1976, 7; Voitto Ranne 1977. Puheenjohtajan puheenvuoro: ”Kuristava ministeriö”. Opettaja N:o 13 – 14. 1.4.1977, 9; Voitto Ranne 1977. Puheenjohtajan puheenvuoro: ”Onko vielä kutsumusopettajia”. Opettaja N:o 24. 17.6.1977, 7; Pikapuhelu-palsta. Opettaja N:o 41. 14.10.1977, 4. & S. K. 1978. Pikapuhelu-palsta. Opettaja N:o 1 – 2. 6.1.1978, 4; Pääkirjoitus-palsta: ”Iloja, pelkoja ja toiveita”. Opettaja N:o 1 – 2. 6.1.1978, 5.

²³² Tällä viikolla -palsta. Opettaja N:o 18. 30.4.1976, 4; Voitto Ranne 1976. Puheenjohtajan puheenvuoro -palsta: ”Kuristetaanko koulu säästämällä”. Opettaja N:o 19. 7.5.1976, 7; Sauli Alahuhta & Veikko Pesola 1976. ”Vastuu siirtyy opettajilta kouluviranomaisille”. Opettaja N:o 29 – 30. 16.7.1976, 7.

²³³ Pääkirjoitus-palsta: ”Koulu ei ole pikapesula”. Opettaja N:o 6. 6.2.1976, 7.

selvittäneet päätösten vaikutuksia tutkimuksin ennen niiden tekemistä. Tällöin käytännön vaikutukset jäivät helposti selvittämättä.²³⁴ Jatkossa säästönkohteet toivottiin valittavan niin, ettei niistä seuraisi haittoja oppilaille tai kouluarjelle²³⁵. Kouluväen ja OAJ:n näkökulmasta koulujärjestelmää kohdeltiin epäreilusti verrattuna muihin julkisiin aloihin, koska koulutuksesta säästettiin poistamalla opiskelumahdollisuuksia ja muuttamalla koulun toimintaa, kun taas muilla julkisen toiminnan aloilla säästettiin tulevista investoinneista lykkäämällä niitä ja estämällä muutenkin menojen kasvua²³⁶.

Joulukuussa 1978 lehdessä kerrottiin hyvinä uutisina kouluhallituksen peruskoulun kehittämisohjelmasta, johon sisältyi monia OAJ:n ajamia uudistuksia, kuten ”välineaineiden perusoppiaineksen täsmentäminen”, ”tukiopetuksen tehostaminen”, ”ryhmiinjako-oikeuden laajentaminen viidensiiin ja kuudensiiin luokkiin” ja ”tasokurssiopetuksen nykyistä joustavampi toteuttaminen”²³⁷. Kesällä 1979 lehdessä kerrottiin, että valtioneuvoston peruskoulun kehittämisohjeissa päätettiin välineaineiden ryhmäkoon pienentämisestä ja keskiasteen opintokelpoisuuden tarjoamisesta kaikille peruskoulun käyneille oppilaille. Samalla myös tasokurssien poistamista päätettiin alkaa tutkimaan.²³⁸

Keväällä 1979 OAJ:n puheenjohtaja Voitto Ranne iloitsi siitä, ettei uusia säästöpäätöksiä enää tehty ja vanhoista iso osa oli päätetty purkaa²³⁹.

---

²³⁴ Taina Virtasola 1976. ”Didaktinen autonomia olisi pitänyt säilyttää suomalaisessa koulussa”. Opettaja N:o 15 – 16, 9.4.1976, 28 – 31.

²³⁵ Voitto Ranne 1976. Puheenjohtajan puheenvuoro -palsta: ”Kuristetaanko koulu säästämällä?”. Opettaja N:o 19. 7.5.1976, 7; S. Apajalahti 1976. Puheenjohtajan puheenvuoro -palsta: ”Säästettäväkin on järkevästi”. Opettaja N:o 24. 11.6.1976, 5; Pekka Varismäki 1978. ”Koulu 60-vuotiaassa tasavallassa”. Opettaja N:o 20. 19.5.1978, 23.

²³⁶ Tuoreimmat tiedot -palsta: ”OAJ: Koulua on jo kuristettu liikaa”. Opettaja N:o 47. 19.11.1976, 6; Jouni Tarjamo 1977. ”Kuristaminen järkeväksi säästämiseksi. Koulunjohtajien ja rehtoreiden kanssa pyritään koulun edun mukaisiin sovellutuksiin”. Opettaja N:o 20. 20.5.1977, 8 – 11; Pääkirjoitus-palsta: ”OAJ puolustaa koululaitosta”. Opettaja N:o 21. 27.5.1977, 3.

²³⁷ A. H. 1978. ”Kouluhallituksessa valmistui peruskoulun kehittämisohjelma”. Opettaja N:o 50 – 52. 15.12.1978, 32.

²³⁸ Tuoreimmat tiedot -palsta: ”Valtioneuvosto antoi ohjeet peruskouluopetuksen eriyttämisestä”. Opettaja N:o 27. 6.7.1979; 6 – 7, 17.

²³⁹ Voitto Ranne 1979. Puheenjohtajan puheenvuoro: ”Jäät lähtevät”. Opettaja N:o 20. 18.5.1979, 9.

5 OPETUSJÄRJESTELYYISSÄ PARANNETTAVAA

5.1 Kasvatavat ryhmäkoot oppimisen esteenä

Opetusryhmien koot herättivät opettajissa paljon keskustelua. Esimerkiksi käsitöissä oli aiemmin jaettu ryhmiä pienempiin, mutta peruskoulun myötä jakoperusteet muuttuivat ja opettajille jäi taitoaineisiin yli kahdenkymmenen oppilaan ryhmiä²⁴⁰. OK perusteli opetusryhmien pienentämisen tarvetta sillä, että opettajan tulisi tuntea oppilaansa kunnolla, mikä onnistuisi vain sopivan kokoisessa opetusryhmässä. Heidän mukaansa vain ryhmäkokojen pienentämisen kautta pedagogiikkaa voisi uudistaa.²⁴¹ Yläasteella liian suurien opetusryhmien uskottiin vaikeuttavan kasvatustyötä ja olevan vahingollista oppilaiden kehitykselle²⁴². Opetusryhmien kokoa ehdotettiin laskettavaksi jopa 16 oppilaaseen²⁴³. Liian suurten ryhmien koettiin aiheuttavan myös työrauhaongelmia, koska opettajien aika ei riittänyt jokaisen oppilaan ohjaamiseen²⁴⁴. Köpi Rasku kuitenkin epäili Opettaja-lehden sivuilla, ettei tutkimusajankohdan toisena vuotena ryhmäkokoja luultavasti tulisi muuttamaan, koska peruskoulusta oli tullut ennakoitua kalliimpi²⁴⁵.

Myös aineenopettajajärjestöjen edustajisto AJE oli sitä mieltä, että oppilaiden erilaisuus voitaisiin ottaa huomioon vain pienemmässä luokkakoossa. Kun erilaiset oppimistavat huomioitaisiin, olisi koulutuksellisen tasa-arvon saavuttaminen mahdollista.²⁴⁶ Liian suurten ryhmäkokojen uskottiin aiheuttavan myös turvallisuusongelmia, sillä esimerkiksi uimaopetuksessa opettajan todelliset mahdollisuudet vahtia suurta ryhmää olivat rajalliset, samoin kuin tilanteissa, joissa ahtaisiin tiloihin oli sijoitettu liian suuri

---

²⁴⁰ Nimimerkki ”Harmistunut” 1974. Opettaja N:o 39. 27.9.1974, 11.

²⁴¹ OK:n lausunto opettajakomitean mietinnöstä 1974. Opettaja 13.12.1974, 17; ”Eriyttämisessä epäkohtia. Tasokurssijärjestelmää korjattava”. Opettaja N:o 9. 28.2.1975, 19.

²⁴² ”Kainuun järjestöväeltä musta salkku kouluhallitukselle”. Opettaja N:o 43. 24.10.1975, 28 – 31.

²⁴³ Seppo Warsell 1976. ”Yläasteen ongelmia Lapissa”. Opettaja N:o 26. 25.6.1976; 18 – 19, 30.

²⁴⁴ ”Poissaolojen syyt ja seuraukset selvitetty”. Opettaja N:o 18. 30.4.1976, 16 – 17; Alli Kantola 1976. ”Jyväskylässä laajaa yhteistyötä työrauhan, henkilökohtaisen turvallisuuden ja omaisuuden suojan turvaamiseksi koulussa”. Opettaja N:o 18. 30.4.1976; 12 – 16, 36; Voitto Ranne 1976. Puheenjohtajan puheenvuoro -palsta: ”Kuristetaanko koulu säästämällä?”. Opettaja N:o 19. 7.5.1976, 7; Pirkko Kiravuo 1976, ”Koululaitoksen säästöohjeet vaikeuttavat työtä ja heikentävät oppimistuloksia: Säästöillä on kallis hinta”. Opettaja N:o 26. 25.6.1976, 8 – 9.

²⁴⁵ Köpi Rasku 1975. ”Putoaako peruskoululta pohja”. Opettaja N:o 9. 28.2.1975, 39.

²⁴⁶ AJE:n julkilausuma 1975. Opettaja N:o 9. 28.2.1975.

opetusryhmä²⁴⁷. Koulujen tilat oli optimoitu 32:n oppilaan ryhmille, joten tästäkään syystä esimerkiksi rehtori Jussi Virta ei pitänyt ryhmien suurentamista mahdollisena²⁴⁸.

Heikki Reunasan mukaan liian suurien opetusryhmien aiheuttamia ongelmia kouluyhteisölle oli lähdetty ratkaisemaan väärin lisäkouluttamalla opettajia ja hankkimalla kouluille oppilashuollon henkilökuntaa, kun ongelmat olisi järkevämminkin, ja opettajien työllisyyttä parantaen, voitu korjata pienentämällä ryhmäkokoja²⁴⁹. Ryhmäkokojen pienentämisellä uskottiin olevan vaikutusta myös tarkkailuluokkien tarpeelle. Kun luokassa olisi enemmän aikaa oppilaan ongelmille, ei vaikeuksia olevia oppilaita tarvitsisi yhdistää omalle luokalleen.²⁵⁰

Ala-asteen puolella keskustelua herätti erityisesti alkuopetuksen ryhmäkoot sekä ryhmiinjako-oikeuden puuttuminen välineaineissa 5. ja 6. -luokilla²⁵¹. Alkuopetuksessa oppilasmaksimia ehdotettiin laskettavaksi jopa 20:een, mutta useimmiten 25:een oppilaaseen aiemmasta 32:sta oppilaasta²⁵². Opettajat vetosivat pienten oppilaiden mielenterveyteen, jonka olisi tullut heidän mieleen painaa päätöksissä mahdollisia säästöjä enemmän²⁵³. Henkilökohtaisen ohjauksen katsottiin olevan mahdotonta suurissa alkuopetuksen luokissa, jolloin myöskään oppimistavoitteita ei uskottu voitavan saavuttaa²⁵⁴. Alkuopetusikäisten oppilaiden kehityksessä katsottiin olevan merkittäviä

---

²⁴⁷ Puheenjohtajan puheenvuoro -palsta. Opettaja N:o 39. 27.9.1974, 7. & S. Apajalahti 1976. Puheenjohtajan puheenvuoro -palsta: ”Säästettäväkin on järkevästi”. Opettaja N:o 24. 11.6.1976, 5; Kalevi Tuulenmäki 1976. ”Koululaitoksen säästöohjeet vaikeuttavat työtä ja heikentävät oppimistuloksia: Viisitoista haittaseurausta”. Opettaja N:o 26. 25.6.1976, 8 – 9; Voitto Ranne 1976. Puheenjohtajan puheenvuoro -palsta: ”Vaarallista säästöajattelua”. Opettaja N:o 45. 5.11.1976, 9; Mikko Mansikkaniemi 1977. ”MAOL:lla monipuoliset opintopäivät Vaasassa”. Opettaja N:o 35. 2.9.1977; 20, 27.

²⁴⁸ Antti Henttonen & Jussi Virta 1975. ”Peruskoulun yläasteen asiantuntijat: Opettajia, oppilaita ja koteja on petetty. Vanha oppikoulu tulee takaisin”. Opettaja N:o 14. 4.4.1975, 4 – 5.

²⁴⁹ Heikki Reunanen 1974 ”Opettajien työolosuhteiden parantaminen tehokasta oppilashuoltotyötä”. Opettaja N:o 36. 6.9.1974, 35 – 36; Uutiskierros-palsta: ”Kovia sanoja budjettiviranomaisille”. Opettaja N:o 6. 7.2.1975, 42.

²⁵⁰ Anja Forssen 1975. Koululaisten mielenterveyden huoltoon liittyviä kysymyksiä 2.”. Opettaja N:o 12 – 13. 21.3.1975, 21 – 22.

²⁵¹ Uutiskierros-palsta: ”Luokanopettajien linjanvetoa”. Opettaja N:o 8. 20.2.1976, 25.

²⁵² Leena Erkkilä 1975. ”Koulutulokkaan asemaa on parannettava”. Opettaja N:o 5. 31.1.1975, 47; Nimimerkki ”Kouvolan peruskoulun alkuopettajat”. Keskustelua-palsta: ”Myötähuuto”. Opettaja N:o 48. 28.11.1975, 19; Uutiskierros-palsta: ”Tiedolliset tavoitteet liian vaativat alaluokkalaisille”. Opettaja N:o 22. 28.5.1976, 4; ”Kiireen paine pois alkuopetuksesta”. Opettaja N:o 22. 28.5.1976; 27, 30; T. V. 1979. Pikapuhelu-palsta. Opettaja N:o 22. 1.6.1979, 2.

²⁵³ Nimimerkki ”Suuren yhdysluokan opettaja” 1975. ”Suuren yhdysluokan opettajan työtä on kevennettävä”. Opettaja N:o 43. 24.10.1975, 32; ”Vakava vetoamus koulu- ja budjettiviranomaisille: Ensimmäisen ja toisen luokan oppilasmäärät alennettava 25:ksi”. Opettaja N:o 20. 14.5.1976; 11, 36.

²⁵⁴ Liisa Pehu 1975. ”Pois massaprässi alkuopetuksesta!”. Opettaja N:o 44. 31.10.1975, 27; Nimimerkki ”Kouvolan peruskoulun alkuopettajat”. Keskustelua-palsta: ”Myötähuuto”. Opettaja N:o 48. 28.11.1975, 19; ”Vakava vetoamus koulu- ja budjettiviranomaisille: Ensimmäisen ja toisen luokan oppilasmäärät

eroja ja koulun tärkeimpänä tavoitteena tälle ikäryhmälle pidettiin koulunvalmiuksien kehittämistä. Tämän uskottiin olevan helpointa pienemmissä opetusryhmissä, joissa kehittymiselle jäisi suurta ryhmää enemmän aikaa.²⁵⁵ Opettaja Mirja Aatsinki piti tärkeänä sitä, että ongelmiin voitaisiin puuttua ajoissa ennen niiden kasaantumista, mihin opettajalla olisi parhaiten aikaa, jos alkuluokilla opetusryhmät olisivat pienemmät²⁵⁶. Alkuopetuksen opettajat kokivat erityisesti alkuopetuksessa oppilaan ja opettajan välisen vuorovaikutuksen olevan tärkeässä asemassa ja isossa ryhmässä syntyvän helposti kilpailua opettajan huomiosta²⁵⁷.

Välineaineiden ryhmäjako-oikeus 5. ja 6. luokille oli toistuva vaade aineistossa²⁵⁸. Vaatimuksille ryhmien jakamisesta oli myös käytännön perusteita, sillä 3. ja 4. luokilla ryhmät oli välineaineissa mahdollista jakaa kahteen yhtä suureen ryhmään, mutta 5. ja 6. luokilla ei. Eräskin keskustelua-palstalle kirjoittanut nimimerkki valitteli kieltenopetuksen 5. ja 6. luokilla olevan paljon 3. ja 4. luokilla työskentelyä haastavampaa. Ilman jako-oikeutta hänen mukaansa heikompien oppilaiden motivaatio häviää, samalla kun lahjakkailta menee mahdollisuudet kehittyä.²⁵⁹ Myös yläasteen kieltenopiskelun helpottaminen toimi perusteena vaateelle²⁶⁰. Kutri Malmbergin mielestä ryhmäjako olisi heterogeenisen ryhmän tukemiseen sopiva keino, joka olisi ”peruskoulun demokraattiseen luonteeseen” sopiva, koska se mahdollistaisi oppimisen kaikille, leimaamatta ketään²⁶¹. Samalla sen uskottiin pienentävän oppilaiden eroja yläasteelle mennessä²⁶².

---

alennettava 25:ksi”. Opettaja N:o 20. 14.5.1976; 11, 36; Antti Henttonen 1977. ”Opettaja on vielä optimisti”. Opettaja N:o 16. 22.4.1977, 20 – 22; Pääkirjoitus-palsta: ”Aloitetaan se alusta”. Opettaja N:o 44. 3.11.1978, 5. & T. V. 1979. Pikapuhelu-palsta. Opettaja N:o 22. 1.6.1979, 2; Uutiskierros-palsta: ”Oppilasmääriä pienennettävä”. Opettaja N:o 35. 31.8.1979, 24.

²⁵⁵ ”Vakava vetoamus koulu- ja budjettiviranomaisille: Ensimmäisen ja toisen luokan oppilasmäärät alennettava 25:ksi”. Opettaja N:o 20. 14.5.1976; 11, 36.

²⁵⁶ Sirppa Kahri 1978. ”Opi-päivillä tavattiin”. Opettaja N:o 8. 23.2.1979; 16, 54.

²⁵⁷ ”Kiireen paine pois alkuopetuksesta”. Opettaja N:o 22. 28.5.1976; 27, 30.

²⁵⁸ Pääkirjoitus-palsta: ”Linja selkenee”. Opettaja N:o 6. 10.2.1978, 5; ”OAJ: Tasoryhmien poistamiselle ei pedagogisia perusteita”. Opettaja N:o 7. 17.2.1978, 12 – 13; Matti Olin 1978. Keskustelua-palsta: ”Pedagogiset perusteet eivät riitä”. Opettaja N:o 10. 10.3.1978, 19 – 20; ”OAJ:n koulupoliittisen ohjelman pedagogiset suuntaviivat neljäksi seuraavaksi vuodeksi”. Opettaja N:o 25. 23.6.1978, 22 – 25.

²⁵⁹ Nimimerkki ”Huolestunut kieltenohjaaja” 1974. Keskustelua-palsta: ”Keskustelua kieltenopetuksesta”. Opettaja N:o 47. 22.11.1974, 35; J. T. 1977. ”Yhdysluokkaopetus ja englannin ylivalta kieltenopetuksen pahimmat epäkohdat”. Opettaja N:o 3. 21.1.1977, 17 – 18.

²⁶⁰ Tuoreimmat tiedot -palsta: ”Sukol kiirehtii 5. ja 6. luokan puolittamista”. Opettaja N:o 6. 10.2.1978, 6.

²⁶¹ Kutri Malmgren 1978. Puheenvuoro kentältä -palsta: ”Opetusryhmät peruskoulun 5.-6. luokilla matematiikan opetuksessa”. Opettaja N:o 15. 14.4.1978, 15.

²⁶² ”Perusopetusryhmiä saatava jakaa myös 5. ja 6. luokilla”. Opettaja N:o 17. 28.4.1978, 23.

Liian suureksi asetetun ryhmien minimikoon valitettiin aiheuttavan valinnaisten aineiden ja kielten osalta sitä, ettei ryhmää syntynyt lainkaan. Suomen kieltenopettajainliiton uutisoitiinkin lähettäneen eduskuntaan kirjelmän siitä, että kieltenopetusta pystyttiin liian suuren minimioppilasmäärän vuoksi järjestämään lähinnä vain englannissa.²⁶³ Irma Korkee pelkäsi, ettei liian suurissa opetusryhmissä voinut oppia käytännöllistä kielitaitoa²⁶⁴.

Usein ryhmäkokojen pienentämisestä keskusteltaessa esille tuli tavoite aloittaa ryhmien pienentäminen ala-asteen alkuluokilta ja edetä siitä ylöspäin. Yläasteen äidinkielen opettaja Pirkko Kekissä tämä herätti ärsytytystä, sillä erityisluokkien puuttuessa yläasteilta, piti hän yläasteen oppilaita hankalammin opettavina kuin ala-asteella, jossa erityisopetusta oli tarjolla. Yläasteella oli hänen mukaansa myös enemmän työrauhaongelmia. Hänen mielestään opetusryhmien pienennyksen tulisi edetä yhtä aikaa niin ala- kuin yläasteellakin.²⁶⁵ Ehkä entisten kansakoulu- ja oppikouluopettajien välit olivat edelleen kireät peruskoulua edeltäneiden reviiirikiistojen vuoksi ja siksi tässäkin tilanteessa esille tuli kahtiajako juuri ala- ja yläasteiden välillä.

Toisaalta peruskoulu-uudistus saattoi jopa pienentää opetusryhmiä aiemmasta. Pohjoisessa, josta uudistukset saivat alkunsa, opettajat kokivat monien vaikeuksien rinnalla positiivisena juuri pienentyneet opetusryhmät.²⁶⁶ Suomen kaupunkiliitto taas kannatti ryhmäkokojen suurentamista yläasteilla, jotta koulutilojen puutteista kärsivissä kunnissa olisi voitu rakentaa kouluihin suurryhmätiloja, eikä pieniä tiloja olisi tarvittu niin paljoa²⁶⁷. Kaupunkiliitto tietysti katsoi asiaa kaupunkien talouden näkökulmasta, ei niinkään pedagogisista lähtökohdista.

Opetusministeriössä asia nähtiin eri tavoin kuin useimmissa Opettaja-lehden kirjoituksissa. Sen asettaman kouluasiainneuvoston uutisoitiin olevan sitä mieltä, että peruskoulussa oli liian pienet opetusryhmät, jotka lisäsivät opettajiin meneviä kuluja.²⁶⁸

---

²⁶³ Uutiskierros-palsta: ”Harvinaisten kielten opetusryhmien minimi liian suuria”. Opettaja 28.2.1974, 21.

²⁶⁴ Irma Korkee 1975. Opettaja 28.2.1975, 41.

²⁶⁵ Pirkko Kekki 1979. ”OAJ:lle ja ÄOL:lle äidinkielen perusopetusryhmistä”. Opettaja N:o 28 – 29. 13.7.1979, 7.

²⁶⁶ Aimo Tammivuori 1975. Puheenjohtajan puheenvuoro -palsta. Opettaja N:o 35. 30.8.1974, 7.

²⁶⁷ Uutiskierros-palsta: ”Kaupunkiliitto haluaa suurryhmän opetustiloja”. Opettaja N:o 10. 7.3.1975, 46.

²⁶⁸ Aimo Tammivuori 1975. Puheenjohtajan puheenvuoro: ”AOL poistamassa ”krääsää” peruskoulusta”. Opettaja 21.2.1975, 13; ”Kouluasiainneuvosto antoi suosituksensa”. Opettaja N:o 8. 21.2.1975, 20 – 21.

Ryhmäkoot puhututtivat erityisen paljon hallituksen julkistettua peruskouluun liittyvät supistukset vuonna 1975. Työrauhaongelmien määrää pidettiin ongelmallisena jo ennen kuin supistukset tehtiin, mutta niiden jälkeen työrauhaongelmien uskottiin kasvavan vielä lisää ja estävän onnistuneen oppimisen²⁶⁹. Oppilaiden yksilöllisen huomioinnin pelättiin jäävän pois, vaikka juuri sitä olisi kaivattu oppisisältöjen muuttuessa teoreettisemmiksi valinnaisaineiden vähennyksen yhteydessä²⁷⁰.

Keväällä 1976 liikkui huhuja opetusryhmien suurentamisesta entisestään. Tällaisten suunnitelmien uskottiin luovan vielä lisää työrauhaongelmia, eikä oppimisvaikeuksien voittamisen periaatetta ehkä olisi voitu enää toteuttaa.²⁷¹ Peruskoulun tavoitteiden pelättiin jäävän yhä kauemmas saavutettavista²⁷². Vuonna 1977 päätettiin joissain tilanteissa hyväksyä ryhmien koon kasvattaminen yläasteella 35:een oppilaaseen. Tätä pidettiin erityisesti huonona suhteessa samaan aikaan keskustelussa olleeseen tasokurssin poistoon²⁷³. Tasokurssien poistuessa suuret ryhmät olisivat olleet täysin heterogeenisiä kaikissa oppiaineissa, mikä olisi tietysti ollut hankala muutos eritasoryhmäaineiden opettajille.

Joulukuussa 1978 valtiovarainvaliokunnan sivistysjaoston kerrottiin kannattavan opetusryhmäkoon pienentämistä²⁷⁴. Myös eduskuntavaalien alla lehteen haastatelluista puoluejohtajista kaikki kertoivat ajavansa ryhmäkokojen pienennystä²⁷⁵. *Opettajassa* suositeltiin ryhmien pienennystä niin pian kuin mahdollista, sillä poliittisesta kannatuksesta ja talouden kehityksestä huolimatta ryhmäkokojen pelättiin jäävän muiden koulun ongelmien jalkoihin, mikäli päätöksiä ei pian tehtäisi.²⁷⁶

---

²⁶⁹”Suomen rehtorit: Valtioneuvoston päätöksen valmistelu on ollut taitamaton teko”. *Opettaja* 11.4.1975, 42; Pääkirjoitus-palsta: ”Kuilu kasvaa”. *Opettaja* 18.4.1975, 9.

²⁷⁰ Tuoreimmat tiedot -palsta: ”Helsingin seudun opettajat ilmoittivat työnseisauksesta”. *Opettaja* 18.4.1975, 10; Pääkirjoitus-sivu: ”Psykologiliiton painava sana”. *Opettaja* N:o 37. 12.9.1975, 5.

²⁷¹ Tuoreimmat tiedot -palsta: ”Opetusryhmien suurentaminen lisäisi työrauhavaikeuksia”. *Opettaja* N:o 15 – 16, 9.4.1976, 10.

²⁷² ”Vakava vetoamus koulu- ja budjettiviranomaisille: Ensimmäisen ja toisen luokan oppilasmäärät alennettava 25:ksi”. *Opettaja* N:o 20. 14.5.1976; 11, 36.

²⁷³ Pääkirjoitus-palsta: ”Miksi ilo on kadonnut?”. *Opettaja* N:o 18. 6.5.1977, 5.

²⁷⁴ Pääkirjoitus-palsta: ”Hyviä sanomia”. *Opettaja* N:o 50 – 52. 15.12.1978, 11.

²⁷⁵ Antti Henttonen 1979. ”Puoluejohtajien yksimielinen kanta: Opetusryhmiä on pienennettävä”. *Opettaja* N:o 10. 9.3.1979, 8 – 13; Tällä viikolla -palsta. *Opettaja* N:o 11. 16.3.1979, 6.

²⁷⁶ Pääkirjoitus-palsta: ”Peruskoulun kehittämisohteet”. *Opettaja* N:o 20. 18.5.1979, 7; Voitto Ranne 1979. Puheenjohtajan puheenvuoro: ”Jäät lähtevät”. *Opettaja* N:o 20. 18.5.1979, 9.

Keväällä hallituksen ohjelmaan oli merkitty opetusryhmien pienentäminen²⁷⁷. Lisätoivoa opetusryhmien pienentämisestä antoi myös uuden enemmistöhallituksen opetusministeriön vakuuttelut siitä, että opetusryhmiä tullaan pienentämään ja pienten koulujen asema turvaamaan nopealla aikataulla, ehkä jo vuoden 1980 talousarviossa²⁷⁸. OAJ ja kouluväki joutuivat kuitenkin pettymään, sillä syksyllä 1979 lehdessä tiedotettiin, ettei keväällä mainostettua opetusryhmän pienentämisen tavoitetta ole mainittu vuoden 1980 budjettiesityksessä tai vuosien 1981 – 1984 kehityssuunnitelmassa²⁷⁹. Vuoden 1979 lopulla lehdessä raportoitiin, että valtioneuvoston iltakoulussa olisi kuitenkin päätetty 1. ja 2. luokkien ryhmien pienentämisestä korkeintaan 25:een oppilaaseen²⁸⁰. Myöhemmin samana vuonna tehtiin päätös myös siitä, että perusopetuksen ryhmät 5. – 6. luokilla voitiin jakaa erillisiin ryhmiin äidinkielessä, matematiikassa ja vieraisissa kielissä²⁸¹. Aivan tarkasteluvälin lopussa lehdessä kerrottiin valtiovarainministeriön kuitenkin ryhtyneen hidastamaan ryhmäkokojen pienennyksiä²⁸².

Opetusryhmistä puhuttaessa on muistettava, että vaikka opetusryhmän pieni koko nähtiin opetusta tehostavana keinona, oli taustalla myös aina opettajien työllisyysasemat. Kun suuret ikäluokat olivat 1960-luvun puolivälin jälkeen ylittäneet kouluiän, oli opettajien virkoja vähennetty, sillä seuraavat oppilasikäryhmät olivat pienempiä.²⁸³ Virattomia opettajia oli siis paljon, jolloin pienemmät ryhmät olisivat lisänneet opettajien tarvetta. Opettajien työllisyystilanne oli hankala ja jo vuonna 1969 SOL olikin perustanut yhdessä ruotsinkielisen sisarjärjestönsä kanssa Opettajain Työttömyyskassan²⁸⁴.

5.2 Omalle aineelle lisää, muilta pois

Peruskoulua suunniteltaessa oppiaineet jaettiin välineaineisiin, orientoiiviin aineisiin sekä taito- ja taideaineisiin. Peruskoulun opetussuunnitelmassa välineaineet eli matematiikka, äidinkieli ja kielet saivat merkittävän aseman, koska niitä pidettiin ajatteluntaitoja

---

²⁷⁷ Somerkivi 1982, 31.

²⁷⁸ Pääkirjoitus-palsta: ”Ryhmien pienentäminen hallitusohjelmassa”. Opettaja N:o 22. 1.6.1979, 3.

²⁷⁹ Tällä viikolla -palsta. Opettaja N:o 38. 21.9.1979, 4.

²⁸⁰ ”Opetusryhmien pienentäminen alkoi 1. ja 2. luokista. Lukion kielenopetuksen ryhmäjakoja parannetaan”. Opettaja N:o 48. 30.11.1979, 2 – 3.

²⁸¹ Somerkivi 1982, 31.

²⁸² Tuoreimmat tiedot -palsta: ”OAJ:n hallitus ottaa kantaa opetusryhmien pienentämiseen”. Opettaja N:o 50 – 52. 14.12.1979, 10.

²⁸³ Tammivuori 1987, 49 – 50.

²⁸⁴ Kangasniemi et al. 2012, 31.

kehittävinä aineina, yksittäisten tietojen opettamisen sijaan. Yhteiskunnallisten ja luonnontieteellisten aineiden tuntimäärät taas vähenivät verrattuna keskikoulun tuntimääriin.²⁸⁵ Ehkä vähentämällä hajanaisen tiedon määrää, tehtiin opiskelusta helpompaa niille oppilaille, jotka muuten eivät olisi voineet oppia kaikki opetussuunnitelman sisältöjä. Perusopetuksen toiminnallisen rakenteen muutoksen myötä tuntimäärät luokilla 5. ja 6. uhkasivat tippua, minkä uskottiin olevan kohtalokasta peruskoulun tavoitteille.²⁸⁶ Tuntimäärät muuttuivat uskonnossa, ympäristöopissa, äidinkielessä, vieraissa kielissä, historiassa ja ympäristöopissa ja kansalaistaidossa²⁸⁷. Tuntimäärien lasku eri oppiaineissa merkitsi joidenkin opettajien mukaan myös sitä, ettei niihin voisi enää perustaa virkoja, eivätkä pätevät opettajat siksi hakisi näitä työpaikkoja. Epäpätevien opettajien ohjauksessa opetuksen ei uskottu olen riittävän korkeatasoista.²⁸⁸

Eri oppiaineiden tuntimääristä käytiin paljon keskustelua ja välillä oppiaineiden edustajat arvottivat oppiaineita toisiinsa verrattuna ja puolustivat omaa oppiainettaan²⁸⁹. Vuoden 1975 ensimmäisen säästöpaketin myötä tuntimäärät esimerkiksi valinnaisaineissa laskivat. Toisissa aineissa tuntimäärät kuitenkin nousivat. Keskustelupalstalla kyseltiin, onko oikein, että opettajajärjestöjen vastustaessa säästöpakettia, joutuisivat nämä aineet luopumaan lisääntyneistä tunneistaan säästöpaketin mahdollisesti kaatuessa²⁹⁰.

Ala-asteen kolmannella luokalla oppilaiden tuli tehdä valinta ensimmäisestä opiskeltavasta vieraasta kielestä. Useissa kaupungeissa kieliä oli aluksi monipuolisesti tarjolla, englanti, ranska, saksa ja venäjä, mutta opetusryhmät jäivät liian pieniksi. Suurissa kaupungeissa ongelmaan pystyttiin vastaamaan siirtämällä oppilaita kielivalintojen perusteella eri piirien kouluihin, mutta pienissä kaupungeissa ja maaseudulla vieraista kielistä tarjottiin usein vain englantia.²⁹¹

---

²⁸⁵ Ahonen 2012, 154.

²⁸⁶ Tuoreimmat tiedot -palsta: ”Opettajajärjestöt tuomitsevat peruskoulun vesityspaketin. OK: Säästö kohdistuu väärään paikkaan”. Opettaja N:o 12 – 13. 21.3.1975, 12.

²⁸⁷ Uutiskierros-palsta: ”Oppikirjoja roskakoriin”. Opettaja N:o 19. 9.5.1975.

²⁸⁸ Tuoreimmat tiedot: ”Helsingin seudun opettajat ilmoittivat työnseisauksesta”. Opettaja N:o 16. 18.4.1975, 10.

²⁸⁹ Kivinen 1988, 213.

²⁹⁰ Nimimerkki ”Siirtymävaiheen lehtori” 1975. Keskustelua-palsta: ”Salainen, supistettu peruskoulu”. Opettaja N:o 17 – 18. 25.4.1975, 38.

²⁹¹ Kauranne 2007, 193 – 194.

Kieltenopettajien liitto ja kieltenopettajat yksityishenkilöinä ajoivat *Opettajassa* vahvasti kielten minimiryhmäkokojen pienentämistä ja näin ollen helpommin syntyviä vieraiden kielten ryhmiä muihinkin kieliin kuin Englantiin. Näin tunteja olisi ollut enemmän ja niitä olisi riittänyt useammille opettajille. Suurin osa oppilaista luki kolmannella luokalla Englantia ja vain pieni osa Ruotsia tai Suomea. Muita kieliä ei useinkaan ollut tarjolla ja toinen vieras kielikin alkoi vasta seitsemännellä luokalla, joten ihmisten pelättiin osaavan tulevaisuudessa käyttää vieraista kielistä vain Englantia.²⁹² Harvinaisia kieliä pystyttiinkin opettamaan vain asutuskeskuksissa ja säästöpäätösten myötä sekin mahdollisuus hävisi kohti 1980-lukua mentäessä²⁹³. Suomen kieltenopettajien liitto SUKOL piti laajaa kielitaitoa tärkeänä Suomen kansainvälisten suhteiden ylläpidon kannalta²⁹⁴. Monipuolisempien kielivaihtoehtojen tarjoamista perusteltiin hyödyllä, jota yhteiskunnalle kielitaitoiset kansalaiset tuottaisivat eri elinkeinojen alalla²⁹⁵. Myös opetusministeriön kansliapäällikkö Jaakko Numminen uskoi kielitaitojen hyödyllisyyteen, koska uskoi niiden tukevan kansainvälistymistä²⁹⁶. Englannin kielen voittokulun kerrottiin johtuvan osittain tasa-arvon tavoitteesta. Koska kaikissa kunnissa ei kuitenkaan voitaisi tarjota kaikkia kielivaihtoehtoja, ajattelivat toiset, että kaikkien olisi parempi opiskella samaa kieltä.²⁹⁷ Toisaalta erityisesti opettajien kannalta laajeneva kielitarjotin olisi ollut hyödyllinen, koska se olisi parantanut työllisyyttä erityisesti pienempien kielten opettajia kohdalla, joiden ryhmät nyt jäivät muodostumatta.

---

²⁹² Jouni Tarjamo 1974. ”Onko tämä viisasta kielipolitiikkaa? Vieraana kielenä vain Englantia”. *Opettaja* N:o 48 – 49. 29.11.1974; S. K. ”Suomessa tarvitaan monipuolista kielitaitoa”. *Opettaja* N:o 12. 19.3.1976, 15. & J. T. 1977. ”Yhdysluokkaopetus ja Englannin ylivalta kieltenopetuksen pahimmat epäkohdat”. *Opettaja* N:o 3. 21.1.1977, 17 – 18; J. T. 1977. ”Opettajat haluavat estää Suomen kielellisen eristäytymisen”. *Opettaja* N:o 6. 11.2.1977, 17; ”OAJ:n koulupoliittisen ohjelman pedagogiset suuntaviivat neljäksi seuraavaksi vuodeksi”. *Opettaja* N:o 25. 23.6.1978, 22 – 25; Taina Virtasola 1978. ”Kieltenopettajat huolissaan koulujen kapeasta kieliohjelmasta”. *Opettaja* N:o 45. 10.11.1978, 18 – 19.

²⁹³ Kauranne 1997, 36.

²⁹⁴ ”SUKOL: Kielitaito monipuoliseksi” *Opettaja* N:o 36. 5.9.1975, 31.

²⁹⁵ Jouni Tarjamo 1974. ”Onko tämä viisasta kielipolitiikkaa? Vieraana kielenä vain Englantia”. *Opettaja* N:o 48-49. 29.11.1974; 34 – 35, 43; Taina Virtasola 1975. ”Surulliseksi tuli pääjohtaja Aho Kangasalan koulutuspäivillä”. *Opettaja* N:o 40. 3.10.1975, 12 – 15; Jorma Anttila, Ulla Björkman, Sakari Kaila, Kalevi Lietzén, Matti Oja ja Eero Välikangas 1975. ”Kaikille sama suppea kielitaito?” *Opettaja* N:o 41. 10.10.1975, 22; J. T. ”POE vaatii lisää ryhmäjäkoaineita”. *Opettaja* N:o 1 – 2. 6.1.1978, 20; Taina Virtasola 1978. ”Kieltenopettajat huolissaan koulujen kapeasta kieliohjelmasta”. *Opettaja* N:o 45. 10.11.1978, 18 – 19; Pääkirjoitus-palsta: ”Parempi vaihtoehto”. *Opettaja* N:o 4. 26.1.1979, 5.

²⁹⁶ ”Englannin kieltä suositaan liikaa”. *Opettaja* N:o 51. 13.12.1974, 11.

²⁹⁷ Jouni Tarjamo 1974. ”Onko tämä viisasta kielipolitiikkaa? Vieraana kielenä vain Englantia”. *Opettaja* N:o 48-49. 29.11.1974; 34 – 35, 43.

Erityisen huolestuttavana SUKOL:ssa pidettiin sitä, että peruskoulun rakenteen muuttamishdotuksen yhteydessä yläasteen kielivalinnat olisivat supistuneet yhteen vieraaseen kieleen. Tällöin muun kuin englannin ensimmäiseksi vieraaksi kielekseen valinneilla ei olisi mahdollisuutta opiskella englantia ollenkaan.²⁹⁸

Peruskouluun siirryttäessä yläasteen äidinkielen tunnit laskivat merkittävästi kolmeen viikkotuntiin jokaisella yläasteen luokalla. Aiemmin oppikoulun 3. – 5. luokilla äidinkieltä oli ollut kolmannella ja viidennellä luokalla neljä vuosiviikkotuntia, ja neljännellä luokalla kolme vuosiviikkotuntia.²⁹⁹ Kun vuonna 1972 siirryttiin viisipäiväiseen kouluviikkoon, tunnit laskivat entisestään. Kuitenkin vuonna 1975 tuntimääriä korjattiin ylöspäin, vaikkei oppikoulun aikaisiin tuntimääriin päästykään.³⁰⁰ Maiju Pohjonen, mahdollisesti äidinkielenopettaja itsekin, kritisoikin *Opettajassa* sitä, että Suomi oli äidinkielen tuntimäärissä Euroopan häntäpäässä. Hänestä äidinkielen opinnoilla oli tärkeä asema säilyttämässä kielellistä kulttuuria ja toisaalta tukemassa psyykettä kirjallisuuden avulla.³⁰¹ Äidinkielen tuntimäärät tosiaan olivat vähäiset vertailussa muihin Euroopan maihin³⁰². Äidinkielen opettajien liitto ÄOL:kin suositteli 7. luokan tuntimäärien korjaamista, jotta opetuksessa olisi saavutettu opetussuunnitelman tavoitteet. Äidinkieli nähtiin niin merkittävässä asemassa kaikessa oppimisessa ja ajattelussa sekä yhteydenpidon mahdollistajana, että tuntimäärien ei haluttu olevan pienempiä kuin muissa maissa.³⁰³

Myös biologian ja maantiedon opettajat näkivät aineensa tuntimäärien olevan aivan liian pienet tavoitteiden saavuttamiseksi ja samasta syystä nuorten kiinnostuksen luontoa kohtaan koettiin hiipuneen. Tästä seuraisi Biologian ja maantieteen opettajien liiton mukaan ”maailmankuvan köyhtyminen”, mikä taas olisi opetussuunnitelman vastaista.³⁰⁴

Kansalaiskasvatuksen Keskus ry. piti suomalaisten tietotasoja yhteiskunnallisista asioista huonona ja vaati lisäpanostuksia opetukseen yhteiskunnallisissa aineissa ja

---

²⁹⁸ ”Sukol pitää valtioneuvoston säästöpakettia tuhoisana”. *Opettaja* N:o 16. 18.2.1975, 33.

²⁹⁹ Kaipainen & Lonka 1998, 40 – 41.

³⁰⁰ Lonka 1998, 67 – 68.

³⁰¹ Maiju Pohjonen 1974. Keskustelua-palsta ”Me olemme huolestuneita”. *Opettaja* N:o 33-34. 16.8.1974, 22.

³⁰² Kaipainen & Lonka 1998, 41.

³⁰³ ”Äidinkielen opettajat: Äidinkielen opetuksen järjestely ontuu”. *Opettaja* N:o 38. 20.9.1974, 18 – 19.

³⁰⁴ Uutiskierros-palsta: ”Biologit pahoittelivat tuntimääriä”. *Opettaja* N:o 31 – 32. 5.8.1977, 16.

kansalaistaidossa³⁰⁵. Aineen yhteiskunnallisen merkityksen vuoksi yhteiskuntaopin tuntimäärää haluttiin Historian ja yhteiskuntaopin opettajien liitossa nostaa³⁰⁶. Tuntimäärien lisäämistä toivottiin myös, jotta opetuksessa voitaisiin hyödyttää ”oppilaskeskeisiä työtapoja”³⁰⁷. Historian, yhteiskuntaopin ja taloustiedon opettajat ry. oli huolissaan suunnitelmista poistaa kansalaistaidon opiskelu 9. luokalta peruskoulun toiminnallisen uudistamisen yhteydessä³⁰⁸. Opetusministeri taas oli ehdottanut kansalaistaidon poistamista peruskoulun 3. ja 4. -luokilta. Mielipidepalstalla Rauno Aro kritisoi ehdotuksen vievän keinot oppiaineen tavoitteiden saavuttamiselta.³⁰⁹ Kansalaistaitoa haluttiinkin enemmän lisätä kuin vähentää³¹⁰. 3.- ja 4.-luokkalaisten katsottiin olevan juuri sopiva kohderyhmä kansalaistaidon kaltaiselle opetukselle³¹¹. Suunnitelmia siirtää kansalaistaidon oppisisällöt näillä luokilla muiden oppiaineiden tunneille vastustettiin, koska opetussuunnitelma oli jo valmiiksi kaikissa aineissa laaja, eikä tilaa uskottu jäävän kansalaistaidolle³¹².

Peruskoulun myötä kädentaitoja alettiin pitämään kaikille tarpeellisina sivistyksen osina³¹³. Kuitenkin peruskoulun toiminnallisen muutoksen yhteydessä juuri käytännönaineet olivat kärsijöinä, koska valinnaisten aineiden tuntimäärää vähennettiin. Tätä kritisoitiin, koska käytännön aineilla nähtiin työhön kouluttava vaikutus, jopa niin, että näitä aineita voisi hyödyntää ammatinvalinnassa³¹⁴. Tuomo Latvala syytti

---

³⁰⁵ ”Kansalaistaitojen opetusta tehostettava”. Opettaja N:o 12. 19.3.1976, 39.

³⁰⁶ Kauko Hänninen 1979. ”Historian ja yhteiskuntaopin opettajien liiton kevätpäivät: Normittoman koulun oppilaat joutuvat tuuliajolle”. Opettaja N:o 20. 18.5.1979, 24.

³⁰⁷ ”Historian opettajien teemana taloustiedon opetuksen integraatio”. Opettaja 50 – 52. 16.12.1977; 42 – 43, 50.

³⁰⁸ Uutiskierros-palsta: ”Historianopettajat huolestuneita aineensa tulevasta asemasta”. Opettaja N:o 20. 16.5.1975, 7.

³⁰⁹ Rauno Aro 1975. Keskustelua-palsta: ”Kansalaistaidon poistaminen”. Opettaja N:o 39. 26.9.1975, 34.

³¹⁰ Seppo Pennanen 1976. Keskustelua-palsta: ”Kansalaistaitoa vai ympäristöoppia”. Opettaja N:o 17. 23.4.1976, 30.

³¹¹ Kalevi Laiho 1977. ”Hätähuuto kouluhallitukselle. Kansalaistaito säilytettävä 3. ja 4. luokalla”. Opettaja N:o 10. 11.3.1977, 22 – 23.

³¹² ”Kainuun järjestöväeltä musta salkku kouluhallitukselle”. Opettaja N:o 43. 24.10.1975, 28 – 31; Seppo Pennanen 1977. ”Kansalaistaito säilytettävä”. Opettaja N:o 15. 15.4.1977, 3; Nimimerkki ”Tavallinen luokanopettaja” 1977. Keskustelua-palsta: ”Vaon päässä”. Opettaja N:o 27 – 28. 7.7.1977, 2-3.

³¹³ Ahonen 2012, 151.

³¹⁴ Antti Henttonen & Kalevi Kanninen 1975. ”Peruskoulun yläasteen asiantuntijat: Opettajia, oppilaita ja koteja on petetty. Ihmettelyn ja pelkään!”. Opettaja N:o 14. 4.4.1975, 5 – 6; Antti Henttonen & Väinö Oksanen 1975. ”Peruskoulun yläasteen asiantuntijat: Opettajia, oppilaita ja koteja on petetty. Saako puolustuskyvyttömille lapsille tehdä mitä tahansa?”. Opettaja N:o 14. 4.4.1975, 5 – 6; Terttu Saanio 1975. ”Epätaloudellista taloudellisuutta”, Opettaja N:o 19. 9.5.1975; 21, 34.

supistus päätöksen tekijöiden olevan ”humanisteja” ”joiden korkea koulutus on painottunut niin, etteivät he hyväksy käytännön aineita yleissivistäviksi aineiksi”³¹⁵.

Peruskoulun kaupallisten aineiden opettajat ry. näki konekirjoituksessa työelämähyötyjä, joten se toivoikin siitä ainetta, jota opetettaisiin kaikille oppilaille³¹⁶. Kaupallisten aineiden nimeksi ehdotettiin ”taloustaitoa” ja samalla aineen nostamista yhteisesti opetettavaksi aineeksi. Tämä olisi kirjoittajan mukaan lisännyt kansalaisten taloustiedon osaamista ja mahdollistanut toimivamman talouspolitiikan teon.³¹⁷

Maatilatalouden tilanne valinnaisaineena oli peruskoulun toiminnallisen rakenteen muutosehdotuksen myötä heikko, sillä eräskään keskustelupalstan kirjoittaja ei uskonut sen voivan kilpailla vähenevistä tunneista muiden valinnaisaineiden kanssa. Syyksi tähän hän näki sen, että maataloutta olisi halveksuttu julkisesti jo vuosia, eikä oppilaat siksi kiinnostuisi aineesta.³¹⁸ Ratkaisuksi maatilatalouden oppiaineen heikkoon tilanteeseen ehdotettiin sen muodostamista kaikille pakolliseksi oppiaineeksi³¹⁹.

Kotitalousopettajat näkivät kädentaitoja vahvistavilla aineilla hyötyjä oppilaiden tulevan arkielämän kannalta³²⁰. Keskustelupalstalla kuvattiin käsitöiden helpottavan pienten lasten koulupäiviä, koska se tarjoaisi taukoa teoreettisesta työskentelystä ja antaisi oppilaiden olla luovia. Siksi käsitöiden tuntimäärä ehdotettiin nostettavaksi.³²¹

Pohjoismainen liikunnanopettajakongressi suositteli jo syksyllä 1974 liikuntatuntien lisäämistä. Hyvän kunnon säilyttämiseksi vaadittiin heidän mukaansa useampaa tuntia liikuntaa viikossa, joten koulun haluttiin tarjoavan mahdollisuuksia liikunnalle.³²²

---

³¹⁵ Tuomo Latvala 1977. ”Teknisen käsityön näkymät peruskoulussa”. Opettaja N:o 40. 7.10.1977, 16 – 17.

³¹⁶ Uutiskierros-palsta: ”Konekirjoitus saatava yhteiseksi aineeksi”. Opettaja N:o 22. 28.5.1976, 5.

³¹⁷ P. J. 1977. ”Peruskoulun kaupalliset aineet muuttumassa taloustaidoksi”. Opettaja N:o 13 – 14. 1.4.1977; 47, 52.

³¹⁸ Nimimerkki ”Väliinputoaja” 1975. Keskustelua-palsta: ”Onko meitä petetty?”. Opettaja N:o 17 – 18. 25.4.1975, 38.

³¹⁹ ”Maatalousopettajat Kittilässä: Maatilatalous yhteiseksi aineeksi peruskouluun”. Opettaja N:o 36. 7.9.1979, 13.

³²⁰ Heli Väissi 1976. ”Kotitalouden opetuksen ongelmista”. Opettaja N:o 14. 2.4.1976, 35.

³²¹ Nimimerkki ”Lapsen puolesta taisteleva” 1977. Ne alaluokkien käsityöt!”. Opettaja N:o 12. 25.3.1977, 17.

³²² Reijo Poutamo 1974. Uutiskierros-palsta ”Pohjoismainen liikunnanopettajakongressi”. Opettaja N:o 36. 6.9.1974, 17; Uutiskierros-palsta: ”Koululiikunnan asema Suomessa sivistysmaista huonoin”. Opettaja N:o 48. 26.11.1976, 14 – 15.

Kuvaamataidon katsottiin kehittävän luovuutta, mutta tätä ominaispiirrettä ei katsottu huomioidun riittävästi peruskoulun uudistuksessa³²³. Kuvaamataidonopettajain liitto ajoikin Opettaja-lehdessä aktiivisesti aineensa asiaa. Sen tiedotettiin jättäneen jopa presidentti Kekkoselle vetoituksen, jonka mukaan taidekasvatus ei vastannut peruskoulun opetussuunnitelmaa. Sen mukaan kuvaamataito olisi oppilaiden kannalta kaikista tärkeintä yläasteella, jossa sen opetus oli kuitenkin vähentynyt merkittävästi verrattuna aiempiin keskikoulun opetustuntimääriin.³²⁴ Liitto kannattikin kuvaamataidon tuntimäärien nostamista ainakin kahteen viikkotuntiin³²⁵. Kuvaamataidon muuttamista kaikille pakolliseksi aineeksi perusteli myös sen sisältämät kansalaiskasvatuksen osuudet. Kuvien perusasiat tuli kuvaamataidonopettajien liiton mukaan oppia kaikkien, sillä näitä taitoja uskottiin tarvittavan yhteiskunnassa toimimiseksi.³²⁶ Myös useat taidealoja edustavat järjestöt vetosivat yhdessä opetusministeriin kuvaamataidon heikosta tilanteesta peruskoulussa. Yläasteella kuvaamataitoa opiskeltiin vain yhtenä vuonna yhden viikkotunnin verran, joten tuntimäärää haluttiin kasvattaa. Kuvaamataidolla oli järjestöjen mielestä kulttuuripoliittista merkitystä, joka nyt jäi huomioimatta.³²⁷ Kuvaamataidonopettajat vertasivat ainettaan kielenopetukseen, jonka suurina pitämiensä tuntimäärien alle kuvaamataidon uskottiin jäävän³²⁸. Kirjoituksessa näkyikin eri aineiden välinen kilpailu tuntimääristä.

Kotitalousopettajien liitto piti kotitaloutta tärkeässä asemassa sukupuolten tasa-arvon lisääjänä, koska se opetti kodintaitoja kaikille, sukupuolesta riippumatta. Kotitalouden huonontunut tilanne olikin kotitalousopettajien näkökulmasta sukupuolisen tasa-arvon vastaista.³²⁹ Kotitalouden avulla oppilaille voitiin liiton mukaan opettaa terveydestä, mitä esimerkiksi Terttu Saanio piti tärkeänä, koska hänen mukaansa ”suomalaiset ovat Euroopan sairain kansa”. Hän uskoi terveysongelmien johtuvan suomalaisten

---

³²³ H. M. 1974. ”Kuvaamataidon kontakteja. Taidekasvattajien III alueellinen kongressi Novi Sadissa Jugoslaviassa”. Opettaja N:o 41. 11.10.1974, 13.

³²⁴ Uutiskierros-palsta: ”Kuvaamataidon opetuksen tila huolestuttaa”. Opettaja N:o 4. 24.1.1975, 19; ”Pedagogiset järjestöt: Kuvaamataidonopettajain liitto 70-vuotias”. Opettaja N:o 46. 12.11.1976, 21.

³²⁵ ”Pedagogiset järjestöt: Kuvaamataidonopettajain liitto 70-vuotias”. Opettaja N:o 46. 12.11.1976, 21; Leena Partanen 1978. ”Kuvaamataidonopettajat huolissaan työturvallisuudesta”. Opettaja N:o 47. 24.11.1978, 10.

³²⁶ Uutiskierros-palsta: ”Kuvaamataidon opettajat huolissaan”. Opettaja N:o 26. 30.6.1978, 14.

³²⁷ Uutiskierros-palsta: ”Kuvaamataidon opetuksen puolesta vedottiin”. Opettaja N:o 11. 14.3.1975, 7.

³²⁸ Leena Partanen 1979. ”Kuvaamataidonopetus ja tutkimus teemana kuvaamataidonopettajien talvipäivillä”. Opettaja N:o 17. 27.4.1979, 16 – 17.

³²⁹ ”Kotitalousopettajat: Valtioneuvoston päätös vaikeuttaa tasa-arvoon kasvamista”. Opettaja N:o 16. 18.4.1975, 32; Terttu Saanio 1975. ”Epätaloudellista taloudellisuutta”, Opettaja N:o 19. 9.5.1975; 21, 34.

ruokatottumuksista, joista taas kotitalouden avulla olisi voinut oppia pois.³³⁰ Hänen mukaansa kotitalous kehitti myös kulutustottumuksiin liittyviä taitoja.³³¹ Kotitaloudestakin uskottiin olevan hyötyä teoreettisten opintojen tasapainottamisessa ja näin tuomassa motivaatiota niiden opiskeluun³³². Näistä syistä Kotitalousopettajien liitto ja kotitalouden opettajat toivoivat oman aineensa aseman kohottamista.

Myös Peruskoulun teknisen työn opettajat ry. (myöhemmin Teknisten aineiden opettajat ry.) halusivat kohottaa oman aineensa asemaa tekemällä siitä kaikille opetettavan aineen yläasteen kaikille luokille. Sen mukaan kädentaidot olivat osa yleissivistystä.³³³

Vaikka ainepedagogisilla järjestöillä oli laajoja pedagogisia ja arvolatautuneita perusteita aineidensa tuntimäärien kasvattamiselle, oli taustavireenä myös alan opettajien virkojen säilyttäminen ja palkkojen turvaaminen.

Samoin kuin eri oppiaineet myös peruskoulun asteet – ala- ja yläaste, taistelivat tunneista. Taustalla oli oppikouluopettajien ja kansakouluopettajien 1960-luvulla käymä kiista siitä, miten työt jaetaan uudessa peruskoulussa. Oppikouluopettajilla oli akateeminen koulutus, kun taas kansakouluopettajien koulutustaustat olivat vaihtelevia.³³⁴ Suurimmaksi ongelmaksi muodostui se tulisiko 11 – 12 -vuotiaiden opettajina toimia entisten kansakouluopettajien vai oppikouluopettajien. Kansakouluopettajat edustivat pedagogisia ja didaktisia taitoja, kun taas oppikouluopettajien erityisaluetta oli laaja aineenhallinta ja tieteellinen tausta.³³⁵ Käytyään kansakoulua neljä vuotta oppilas jatkoi joko keskikouluun tai kansalaiskouluun. Ongelmakohtaksi opettajaryhmien välille muodostuikin se, kenen tulisi opettaa viidennen ja kuudennen luokan oppilaita peruskoulussa.³³⁶ SOL kaipasi kansakouluopettajille parempaa työllisyyttä, koska oppilasmäärät olivat vähentyneet kansakouluissa, joten se piti ehdottoman tärkeänä sitä,

---

³³⁰ Terttu Saanio 1975. ”Epätaloudellista taloudellisuutta”, Opettaja N:o 19. 9.5.1975; 21, 34;

”Pedagogiset järjestöt: Kasvatustavoitteet eivät pääse toteutumaan kotitalousopetuksessa”. Opettaja N:o 46. 12.11.1976, 18.

³³¹ Terttu Saanio 1975. ”Epätaloudellista taloudellisuutta”, Opettaja N:o 19. 9.5.1975; 21, 34.

³³² Erkki Koski 1977. ”Kodin ja käden työ kunniaan. Peruskoulu kotitalousopetuksen määrällinen ja sisällöllinen kehittäminen”. Opettaja N:o 18. 6.5.1977; 14 – 15, 29.

³³³ Sakari Vesterinen 1974. ”PTO:n syyspäivät: tekninen tieto kuuluu yleissivistykseen”. Opettaja N:o 46. 15.11.1974, 11; ”OAJ:n kentän teknisten opettajien järjestöt yhdyntävät”. Opettaja N:o 44. 4.11.1977, 32.

³³⁴ Jauhiainen et al. 1997, 84 – 85.

³³⁵ Jauhiainen & Rinne 2012, 111.

³³⁶ Lappalainen 1998, 133 – 134; Kangasniemi et al. 2012, 31.

että kansakouluopettajat saivat opettaa peruskoulun ala-asteen ylimpiä luokkia³³⁷. Opettajille tuntimäärissä oli kyse tietysti palkoista, viroista ja työn säilymisestä, mutta perusteena käytettiin myös peruskouluun ja oppilaisiin itsessään liittyviä näkemyksiä.

OK:n näkemys oli, että ala-asteen ylemmillä luokkatasoilla oppilaat kaipaivat jo aineenopettajia ja näin ollen sen mukaan ”ala-asteen ja yläasteen hallinnollinen raja tulisi asettaa alemmas”. Oppilaiden aineenopettajantarpeeseen vaikuttivat OK:n mielestä ”oppilaiden ikä”, ”tiedolliset vaatimukset” sekä ”itsenäisyyspyrkimykset”. Myös koulurakennusten tehokas hyödyntäminen olisi OK:laisten mielestä vaatinut sitä.³³⁸ Aineenopetuksen aiempaa aloittamista perusteltiin myös muiden maiden aikaisemmin alkavalla aineenopetuksella³³⁹. Myös osa aineopettajajärjestöjen edustajista esitti lehden sivuilla kannatuksensa aineenopettajien käytölle ala-asteella³⁴⁰.

Otso Vilhunen kirjoitti Keskustelua-palstalle liikunnan opettamisesta ala-asteella. Hän toivoi, että ala-asteillakin liikuntaa opettaisivat aineenopettajat, koska ala-asteaikana oppilailla oli liikunnallinen herkkyyskausi, jonka aikana tehtyjä virheitä liikunnanopetuksessa ei saataisi enää myöhemmin korjattua. Myöskään luokanopettajien hyvästä asennoitumisesta liikunnanopettamista kohtaan ei hänen mukaansa ollut takeita.³⁴¹ Luokanopettajien puolelta taas vakuutettiin, että taitoa ja intoa löytyi kyllä, eikä tunteja ollut riittävästi tarjolla annettavaksi muille³⁴². Myös useat taidealan järjestöt vaativat, että taideaineissa aineenopettajat opettaisivat oppilaita myös ala-asteen puolella.³⁴³ Tekstiilityön opettajat taas toivoivat aineenopettajaopetusta ala-asteella tekstiilityöhön, sillä muuten opetuksen tason uskottiin laskevan³⁴⁴.

---

³³⁷ Jumppanen 1993, 17; Kangasniemi et al. 2012, 31.

³³⁸ Pääkirjoitus-palsta: ”Punnittuja kantoja”. Opettaja N:o 4. 24.1.1975, 7.

³³⁹ Nimimerkki ”Ent. oppikoulun lehtori” 1977. Keskustelua-palsta: ”Vielä aineopetuksesta”. Opettaja N:o 25. 24.6.1977, 18.

³⁴⁰ Uutiskierros-palsta: ”16 oppilaan ryhmäkokoja ehdotetaan kuvaamataitoon”. Opettaja N:o 48. 28.11.1975, 20. & ”Pedagogiset järjestöt: Kuvaamataidonopettajain liitto 70-vuotias”. Opettaja N:o 46. 12.11.1976, 21.

³⁴¹ Otso Vilhunen 1977. Keskustelua-palsta: ”Ala-asteen liikunnanopettamisesta”. Opettaja N:o 13 – 14. 1.4.1977, 48.

³⁴² Nimimerkki ”Luokanopettaja” 1977. Keskustelua-palsta: ”Vilhunen ”liikutti” luokanopettajaa”. Opettaja N:o 16. 22.4.1977, 4.

³⁴³ Uutiskierros-palsta: ”Kuvaamataidon opetuksen puolesta vedottiin”. Opettaja N:o 11. 14.3.1975, 7.

³⁴⁴ Uutiskierros-palsta: ”Tekstiiliopettajat tyytymättömiä peruskoulutoteutukseen”. Opettaja N:o 20. 17.5.1974, 5.

Luokanopettajat taas osasivat kokemuksestaan kertoa, että aineenopettajien käyttö ala-asteilla herätti oppilaissa levottomuutta, jonka vuoksi oppimistulokset huononivat³⁴⁵. Ehkä luokanopettajat epäilivät vaihtuvien opettajien vaikeuttavan luottamussuhteen syntymistä ja näin vaikuttavan oppimiseen verrattuna pysyvään, kaikkia aineita opettavaan luokanopettajaan. Ala-asteella tietotasoa tärkeämpänä pidettiin rauhallista oppimisympäristöä³⁴⁶. Keskustelupalstalle kirjoittaneen luokanopettajan mielestä esimerkiksi liikunnassa todelliset ongelmat liittyivät liian vähäisiin tunteihin, opetusryhmien liian suuren oppilasmäärään ja puuttuviin tiloihin, eikä niihin voitaisi vaikuttaa korvaamalla luokanopettajat aineessa aineenopettajilla³⁴⁷.

Opettaja-lehdessä yritettiin suitsia kiistaa ala- ja yläasteen tuntimääristä toteamalla pääkirjoituksessa, että töitä riittäisi uudessa peruskoulussa molemmille opettajaryhmille³⁴⁸. Yhtenä ehdotuksena esitettiin myös hallinnollisen rajan poistamista ylä- ja ala-asteen väliltä, jolloin koulut olisivat voineet suunnitella toimintaansa ”sijainnin, opettajakunnan koostumuksen, ja koulun koon mukaan”³⁴⁹. Tällaisessa ajatuksessa tietysti hylättiin oletus siitä, että oppilaiden kannalta olisi merkityksellistä opettaako heitä tietyssä tilanteessa luokan- vai aineenopettaja. Tätä ajatusta kannatti erityisesti OK³⁵⁰. Aineenopettajat olisivatkin hyötynet saadessaan tarpeen vaatiessa opetettavia tunteja ala-asteen puolelta

5.3 Valinnaisaineet yksilöllisyyden takaajina

Peruskoulu-uudistusta valmisteltaessa koulujen haluttiin huomioivan oppilaiden omalaatuisuus³⁵¹. Erilaisille oppilaille haluttiin antaa mahdollisuuksia heidän omien persooniensa kehittämiseen. Näin myöskään oppilaiden erilaisuutta ei nähty huonona asiana, vaan sen uskottiin monipuolistavan yhteiskuntaa. Tästä huolimatta

---

³⁴⁵ A. H. 1975. ”Luokan- ja aineenopetus nivellettävä”. Opettaja N:o 7. 14.2.1975, 38; Nimimerkki ”Erikoistuneet luokanopettajat” 1977. Keskustelua-palsta: ”Saammeko olla olemassa?”. Opettaja N:o 22. 3.6.1977, 23.

³⁴⁶ Nimimerkki ”Erikoistuneet luokanopettajat” 1977. Keskustelua-palsta: ”Saammeko olla olemassa?”. Opettaja N:o 22. 3.6.1977, 23.

³⁴⁷ Nimimerkillä ”Lisäkoulutettu kansakouluopettaja” 1977. Keskustelua-palsta: ”Ala-asteen liikunnanopetuksesta”. Opettaja N:o 8. 25.2.1977, 29.

³⁴⁸ Pääkirjoitus-palsta: ”Ei kiista- vaan yhteistyökysymys”. Opettaja N:o 5. 31.1.1975, 7.

³⁴⁹ Risto Vallivaara 1975. Keskustelua-palsta: Miksi ala- ja yläaste”. Opettaja N:o 19. 9.5.1975, 5; Erkki Wallenius 1978. Keskustelua-palsta: ”Tasokurssit – kohtalon kysymys”. Opettaja N:o 4. 27.1.1978, 36.

³⁵⁰ ”OK:n hallitus hyväksyi koulutuspoliittisen ohjelman”. Opettaja N:o 46. 14.12.1975, 11.

³⁵¹ Kauranne 1997, 31

opetussuunnitelmakomitea halusi ikäryhmän sisäisen eriytymisen alkavan mahdollisimman myöhäisessä vaiheessa koulu-uraa.³⁵² Kouluihin luvattiinkin runsaasti valtion kustantamia valinnaisaineita³⁵³. Kauranteen mukaan yläasteen opetussuunnitelman tuntijakoon valinnaisaineita merkittiin paljon, kuten ”taito- ja taideaineet, kaupalliset aineet ja kaksi vierasta kieltä”. Kaikista kouluista tulikin löytyä valinnaisryhmät musiikkiin, kuvaamataitoon, kotitalouteen, tekstiilityöhön, puutyöhön, metallityöhön ja kone- ja sähköoppiin. Näiden lisäksi tuntijaossa oli hänen mukaansa ”lukukauden ja lukuvuoden mittaisia erikoiskursseja useissa oppiaineissa, joista mainittakoon konekirjoitus, teatterikasvatus, biologian erikoiskurssi, tähtitieteen alkeet, valokuvaus ja kaitafilmaus sekä tanhu- ja tanssikurssi”.³⁵⁴

Peruskoulusta kuitenkin poistettiin suurin osa valinnanmahdollisuuksista säästöyistä³⁵⁵. Valtioneuvoston hyväksymän peruskoulun toiminnallisen rakenteen muutoksen myötä valinnaisaineiden määrää vähennettiin peruskoulun yläasteella lopettamalla 7. luokkalaisten valinnaisaineet ja muilla luokkatasoilla kasvattamalla aineiden minimioppialasmäärää ja näin siis viemällä todellisia valinnanmahdollisuuksia oppilailta. Erityiskurssit poistettiin kokonaan³⁵⁶. Hallitusneuvos Voitto Kallio selitti valinnaisaineiden vähentämistä sillä, että kokemuksen myötä huomattiin valinnaisaineita tulleen liikaa. Hänen mukaansa valinnaismäärät perustuivat opettajajärjestöjen vaatimuksille, joita oli päätetty toteuttaa.³⁵⁷ Opettajajärjestöt ja opettajat taas kokivat, että juuri valinnaisuus oli ollut peruskoulun toteuttamisen perusteluissa oleellista.³⁵⁸

Lehdessä esitettiin, että valinnaiset olivat keino oppilaiden yksilöllisyyden huomioimiseen, koska niiden avulla oppilaat saivat toimia lahjakkuuksiensa mukaan³⁵⁹. Valinnaisaineiden vähentämisen takia oppimisen uskottiin vaikeutuvan, koska oppilaiden

---

³⁵² Rinne & Vuorio-Lehti 1996, 46.

³⁵³ Kauranne 1997, 31.

³⁵⁴ Kauranne 1997, 36; Kauranne 2007, 195 - 196.

³⁵⁵ Kauranne 1997, 44.

³⁵⁶ Somerkivi 1982, 78.

³⁵⁷ Rinne & Vuorio-Lehti 1996, 62.

³⁵⁸ Tuoreimmat tiedot -palsta: ”Opettajajärjestöt tuomitsevat peruskoulun vesityspaketin. SOL: Sisältö karmea – tekotapa tuomittava”. Opettaja N:o 12 – 13. 21.3.1975, 12; S. Apajalahti 1975. Puheenjohtajan puheenvuoro -palsta: ”Peruskoulun kuristus”. Opettaja N:o 14. 4.4.1975, 11; Tuoreimmat tiedot: ”Helsingin seudun opettajat ilmoittivat työnseisauksesta”. Opettaja N:o 16. 18.4.1975, 10.

³⁵⁹ Tuoreimmat tiedot -palsta: ”Opettajajärjestöt tuomitsevat peruskoulun vesityspaketin. SOL: Sisältö karmea – tekotapa tuomittava”. Opettaja N:o 12 – 13. 21.3.1975, 12; Tuoreimmat tiedot -palsta: Opettajajärjestöt tuomitsevat peruskoulun vesityspaketin. OK: Säästö kohdistuu väärään paikkaan”. Opettaja N:o 12 – 13. 21.3.1975, 12.

käyttäytymisen ongelmien epäiltiin kasvavan. Myös oppilaiden mielenterveydestä oltiin huolissaan.³⁶⁰ Koulumotivaation pelättiin kärsivän, koska teoreettisia aineita ei enää voisi yhtä helposti tasapainottaa valinnaisilla käytännönaineilla³⁶¹.

Valinnaisaineiden vähentämisellä nähtiin myös positiivisia puolia. Rehtori Sakari Koiviston mielestä valinnoista sai leikata, koska niiden laajuus riippui paljon koulusta ja kunnasta, jossa koulu sijaitsi, eikä kaikilla ollut samanlaisia valinnanmahdollisuuksia³⁶². Säästöjen perusteena, taloudellisten syiden ohella, käytettiin koulun yhtenäisyyden vaatimusta³⁶³. Kun kaikille oppilaille tarjottiin mahdollisimman samanlaiset opinnot, ei riskiä epätasa-arvoisuudesta pääsisi syntymään. Vasemmisto-opettajaksi itseään kutsuva Matti K. Kalso esitti, että todellisuudessa iso osa opettajista olisi olleet valmiita karsimaan valinnaisaineita yleisaineiden tuntimäärien lisäämiseksi³⁶⁴. Opettajien väliset tuntimääräistelut näkyivät siis tässäkin asiassa. Hän ei myöskään arvostanut valinnaisaineiden ja erityiskurssien sisältöjä, jotka eivät hänen mielestään aina olleet peruskouluun sopivia. Esimerkiksi tällaisesta sisällöstä hän tarjoaa valokuvauksen.³⁶⁵ Toiset opettajat kokivat valinnaisaineita olevan yleisesti liian paljon³⁶⁶.

5.4 Opetusmateriaaleja runsaasti, tiloja vähemmän

Peruskoulun myötä oppi- ja työkirjat alkoivat ohjaamaan opettajan työtä³⁶⁷. Peruskoulu tarvitsi kipeästi uusia menetelmiä, jotta erilaisia oppijoita voitiin opettaa

---

³⁶⁰ Pääkirjoitus-palsta: ”Suuri susi”. Opettaja N:o 12 – 13. 21.3.1975, 11; Martti Ahola 1975. ”Tosiasioita tasokursseista”. Opettaja N:o 27 – 28. 4.7.1975, 14 – 15.

³⁶¹ Antti Henttonen & Väinö Oksanen 1975. ”Peruskoulun yläasteen asiantuntijat: Opettajia, oppilaita ja koteja on petetty. Saako puolustuskyvyttömille lapsille tehdä mitä tahansa?”. Opettaja N:o 14. 4.4.1975, 5 – 6; Antti Henttonen & Hannu Leino 1975. ”Peruskoulun yläasteen asiantuntijat: Opettajia, oppilaita ja koteja on petetty. Kuolettava isku peruskoululle”. Opettaja N:o 14. 4.4.1975, 7; Pääkirjoitus-palsta: ”Kuilu kasvaa”. Opettaja N:o 16. 18.4.1975, 9; Tuoreimmat tiedot: ”Helsingin seudun opettajat ilmoittivat työnsisäilyksestä”. Opettaja N:o 16. 18.4.1975, 10; Terttu Saanio 1975. ”Epätaloudellista taloudellisuutta”, Opettaja N:o 19. 9.5.1975, 21, 34; Pääkirjoitus-sivu: ”Psykologin painava sana”. Opettaja N:o 37. 12.9.1975, 5; ”Kainuun järjestöväeltä musta salkku kouluhallitukselle”. Opettaja N:o 43. 24.10.1975, 28 – 31; ”Suuret luokat ja byrokratia epäkohtakyselyn kärkisijoilla”. Opettaja N:o 48. 28.11.1975, 13. & Seppo Warsell 1976. ”Yläasteen ongelmia Lapissa”. Opettaja N:o 26. 25.6.1976, 18 – 19, 30.

³⁶² Antti Henttonen & Sakari Koivisto 1975. ”Peruskoulun yläasteen asiantuntijat: Opettajia, oppilaita ja koteja on petetty. Mitä peruskoulusta jää jäljelle?”. Opettaja N:o 14. 4.4.1975, 5 – 6.

³⁶³ Somerkivi 1982, 78.

³⁶⁴ Matti K. Kalso 1975. Keskustelua-palsta: ”Vasemmisto-opettajan välikysymys”. Opettaja N:o 21. 23.5.1975, 2.

³⁶⁵ Matti K. Kalso 1975. Keskustelua-palsta: ”Vasemmisto-opettajan jatkokysymykset”. Opettaja N:o 27 – 28. 4.7.1975, 18.

³⁶⁶ ”Suuret luokat ja byrokratia epäkohtakyselyn kärkisijoilla”. Opettaja N:o 48. 28.11.1975, 13.

³⁶⁷ Halinen & Pietilä 2005, 97.

tarkoituksenmukaisesti. Apua saatiin oppikirjoista, joiden tuotanto kasvoikin vauhdilla ja peruskoulukulut nousivat. Oppikirjat olivat kustantajille tuottoisa toimiala.³⁶⁸

Puheenjohtaja Tammivuori piti koulun vaikeutena yleisen hintojen nousun takia puutteellisiksi jääneitä opetusmateriaaleja³⁶⁹. Oppimateriaalin kustantajien toimintaa peruskoulu-uudistuksen yhteydessä kritisoitiin. Keskustelua-palstalla kustantajien syytettiin muokkaavan opetusmateriaalejaan niin usein, että uusille oppilaille kirjoja ostaessa, pitikin kirjat ostaa uutena kaikille, jotta ne vastaisivat toisiaan³⁷⁰. Tehtävä- ja lukukirjan yhdistäminen esti kirjojen kierrättämisen, koska niiden tehtäväosat olisi ollut jo tehtyjä. Tämän vuoksi jokaiselle oppilaalle tuli ostaa vuosittain uudet kirjat.³⁷¹ Kouluväki, joka yleensä vastusti leikkauksia opetuksesta ja koulusta näki säästönmahdollisuuksia oppikirjoissa. Munkkiniemen kansakoulun johtajan Matti Kaihovaaran mielestä kirjojen kierrättäminen olisi paitsi säästö, se myös opettaisi säästämisen tärkeyttä oppilaille³⁷². Kirjojen hintojenkin todettiin nousseen.³⁷³ Kustantamot siis hyötyivät laajasta kirjatärpeestä, jota saatiin kasvatettua vielä suuremmaksi aiheuttamalla tilanne, jossa kirjat täytyi hankkia uutena joka vuosi.

Oppikirjoja tekivät yksityiset kustantamot, joten oppikirjamarkkinoita kritisoitiin myös hallitsemattomiksi. Raimo Wallinin mielestä vapaa kilpailu oppikirjojen avulla oli tasa-arvo-ongelma, koska opettajalla ei hänen mukaansa olisi todellisia mahdollisuuksia saada tietoa kirjojen laadusta, minkä taas pelättiin eriarvoistavan oppilaita.³⁷⁴ Jopa ”yhteen, valtakunnalliseen kirjaan” siirtymistä ehdotettiin³⁷⁵. SDP:n tavoitteena olikin siirtää koulukirjatuotanto valtion huomaan, koska yksityisten kustantajien pelättiin siirtävän porvarillisia näkemyksiä oppilaille kirjojensa kautta³⁷⁶.

---

³⁶⁸ Ahonen 2012, 156.

³⁶⁹ Aimo Tammivuori, Puheenjohtajan puheenvuoro -palsta. Opettaja N:o 35. 30.8.1974, 7.

³⁷⁰ ”Ohjekirjatta jäänyt” 1974, Keskustelua-palsta ”Kustantajien bisnes”. Opettaja N:o 37. 13.9.1974, 26; Rauno Larsson 1976. Keskustelua-palsta: ”Säästöohjelma”. Opettaja N:o 42. 15.10.1976, 19.

³⁷¹ ”Ohjekirjatta jäänyt” 1974, Keskustelua-palsta ”Kustantajien bisnes”. Opettaja N:o 37. 13.9.1974, 26. Matti Nissinen 1974, Keskustelua-palsta ”yhteinen omaisuus”. Opettaja N:o 35. 30.8.1974, 20.

³⁷² Matti Kaihovaara 1974, ”Oppikirjakulut ja opettajat: Voimme säästää – muihin koulutarvikkeisiin”. Opettaja N:o 41. 11.10.1974, 14.

³⁷³ ”Ohjekirjatta jäänyt” 1974, Keskustelua-palsta ”Kustantajien bisnes”. Opettaja N:o 37. 13.9.1974, 26.

³⁷⁴ Raimo Wallin 1974. Keskustelua-palsta ”Oppimateriaalin tuottaminen”. Opettaja N:o 40. 4.10.1974.

³⁷⁵ Antti Seppä 1977. ”Oppikirja on tärkein kirja”. Opettaja N:o 39. 30.9.1977, 19.

³⁷⁶ Leskinen 2016, 316.

Kustantajat itse vastasivat *Opettajan* sivuilla kritiikkiin ja esimerkiksi kustannusyhdistyksen oppikirjatoimikunnan puheenjohtajan Kalevi Kaukosen mukaan kirjojen kierrättämisen seurauksena kustantajien olisi pakko nostaa kirjojen hintoja, sillä tuotantoa pitäisi pienentää. Toisaalta koulujen oppimateriaaleihin menevät kulutus kasvaisivat esimerkiksi vihkojen laajemman käytön vuoksi. Hän kuvasi erillisten työ- ja lukukirjojen valmistamisen nostavan hintoja, eikä ne hänen mielestään vastaisi ”oppilaskeskeistä työskentelytapaa”, johon opetussuunnitelma ohjasi.³⁷⁷ Myös muiden oppikirjoista ja niiden tekemisestä vastaavien tahojen mielestä opetussuunnitelman mukaan oppikirjat kuuluivat oppilaiden omistukseen³⁷⁸. Harri Hietasen mielestä yksityiset kirjapainot mahdollistivat valinnanvaran oppikirjojen välillä. Kilpailun avulla hän uskoi kirjojen laadun pysyvän hyvänä, kun huonoja kirjoja ei ostettaisi ja ne poistuisivat markkinoilta.³⁷⁹

Raili Malmberg ei pitänyt kaikkia opetusmateriaaleja riittävän hyvinä³⁸⁰. Oppikirja-asiassa erityisesti yhdysluokkien opettajat kokivat tilanteensa huonoksi, sillä heille ei oltu suunniteltu omia kirjoja. Heillä meni omasta mielestään liian paljon aikaa opetuksen sijasta opetusmateriaalin kokoamiseen tai kokonaan ilman kirjaa toimimiseen.³⁸¹ Syytä yhdysluokkien kirjattomuudelle etsittiin esimerkiksi oppikirjantekijöiden taloudellisten tulojen etsimisestä, koska yhdysluokille sopivien kirjojen tekeminen olisi haastavampaa, eikä kustantamot tienaisi niillä yhtä hyvin kuin erillisille luokille tarkoitetuilla kirjoilla³⁸². Into Mäenpää muisteli kansakoulussa olleen yhdysluokille erikseen suunniteltuja kirjoja, joita hän toivoi myös peruskouluun³⁸³.

---

³⁷⁷ Kalevi Kaukonen 1974, ”Oppikirjakulut ja opettajat: Pyrimme helpottamaan opettajien työtä”. *Opettaja* N:o 41. 11.10.1974; 15, 26; Harri Hietanen 1974, ”Vielä oppimateriaalien tuotannosta ja käytöstä. Ovatko hiiret asialla?”. *Opettaja* N:o 44. 1.11.1974; 16, 18.

³⁷⁸ Valle Ojaniemi 1974, ”Oppikirjakulut ja opettajat: Asiallisuutta säästämisseskusteluun”. *Opettaja* N:o 41. 11.10.1974; 15, 27; ”Oppikirjantekijät kritisoivat valtion koulusäästöpäätöksiä”. *Opettaja* N:o 6. 6.2.1976, 22.

³⁷⁹ Harri Hietanen 1974, ”Vielä oppimateriaalien tuotannosta ja käytöstä. Ovatko hiiret asialla?”. *Opettaja* N:o 44. 1.11.1974; 16, 18.

³⁸⁰ Raili Malmberg 1975. ”Kasvatus ja opettajan työ: Opettaja tarvitsee työnsä myöskin konkreettista tukea”. *Opettaja* N:o 10. 7.3.1975, 20.

³⁸¹ Alpo Hietavalkama 1975. ”Pienten koulujen työskentelyn ydinongelmia 1.” *Opettaja* N:o 6. 7.2.1975, 26 – 28; A. H. 1975. ”Luokan- ja aineenopetus nivellettävä”. *Opettaja* N:o 7. 14.2.1975, 38; Nimimerkki ”*Opettaja Uudeltamaalta*” 1976. Keskustelua-palsta: ”Yhdysluokan ongelmat”. *Opettaja* N:o 42. 15.10.1976, 19.

³⁸² Alpo Hietavalkama 1975. ”2. Pienten koulujen työskentelyn ydinongelmia”. *Opettaja* N:o 7. 14.2.1975, 26.

³⁸³ Into Mäenpää 1975. Keskustelua-palsta: ”Äidinkielen opetus pienissä kouluissa”. *Opettaja* N:o 11. 14.3.1975, 29.

Hallituksen talousarvioesityksessä vuodelle 1976 esitettiin säästämistä oppimateriaalikulusta. Lehdessä kuitenkin muistuteltiin, ettei opettajien tarvitse hyväksyä työvälineidensä heikentämistä³⁸⁴. Rehtori Seppo Warséllin mielestä oppimateriaaleja oli jo nykyisellään liian vähän, mikä vaikutti oppimisen tuloksiin³⁸⁵. Oppikirjantekijät muistuttivat, että kirjojen muuttaminen säästö päätöksen vaatimusten mukaisiksi tulisi myös maksamaan. Heidän mukaansa opetusmateriaaleista säästämässä esimerkiksi värikuvat poistamalla oli riskinä se, ettei peruskoulusta tulisikaan ”oppilasmuonetta opinahjoa, vaan työlaitos”³⁸⁶. Oppikirjan pelättiin joutuvan kilpailuasemaan muun viihteen kanssa ja värittömänä sen ei uskottu enää kiinnostavan oppilaita³⁸⁷.

Loppupalvesta 1978 Kouluhallituksen raportoitiin ehdottaneen oppikirjojen poistoa suurimmassa osassa aineita alkuopetuksessa ja ”kasvatuksellisista ja taloudellisista syistä” koululle jääviin kirjoihin vaihtamista kaikilla luokkatasoilla. Merkinnät tehtäisiin jatkossa vihkoihin.³⁸⁸ Kehotuksella nähtiin kuitenkin olevan kustannuksia lisääviä vaikutuksia, koska kirjojen hintojen epäiltiin nousevan, kun niitä ostettaisiin vähemmän. Myös kopiointi- ja vihkokuluihin menisi rahaa.³⁸⁹

1960-luvun puolivälistä eteenpäin kaupungistuminen lisääntyi ja suuret ikäluokat muuttivat suurilta osin pois maaseudulta kaupunkeihin³⁹⁰. Pakinassaan ”Veli Juhani” kuvaakin kaupunkien koulujen olevan ”ala-arvoisia” ja tiloja koulutoiminnalle löytyvän huonosti³⁹¹. Tutkimusajankohdan alkupuolella tilanteen pelättiin vielä pahenevan siinä vaiheessa, kun peruskoulu rantautuisi etelään ja peruskoulurahoja alettaisiin jakamaan laajemmin³⁹². Kolumnisti Veli Juhani ihmettelikin, miten peruskoulun yhdenmukaisuus toteutuu, kun oppilaat joutuivat käymään koulua ”pommisuojuissa ja vanhoissa

---

³⁸⁴ Antti Henttonen 1975. ”Jälkipuhetta ruskaretkeltä”. Antti Henttonen 1975. ”Jälkipuhetta ruskaretkeltä”. Opettaja N:o 45. 7.11.1975, 12 – 15; Hemmo Kaivanto 1976. ”Oppikirjakeskustelu opettajan näkökulmasta”. Opettaja N:o 6. 6.2.1976, 23.

³⁸⁵ Seppo Warséll 1976. ”Yläasteen ongelmia Lapissa”. Opettaja N:o 26. 25.6.1976; 18 – 19, 30.

³⁸⁶ ”Oppikirjantekijät kritisoivat valtion koulusäästö päätöksiä”. Opettaja N:o 6. 6.2.1976, 22.

³⁸⁷ Hemmo Kaivanto 1976. ”Oppikirjakeskustelu opettajan näkökulmasta”. Opettaja N:o 6. 6.2.1976, 23; ”Oppikirjantekijät kritisoivat valtion koulusäästö päätöksiä”. Opettaja N:o 6. 6.2.1976, 22.

³⁸⁸ Tuoreimmat tiedot -palsta: ”Kouluhallitus epäilee oppikirjojen tarpeellisuutta”. Opettaja N:o 6. 10.2.1978, 6.

³⁸⁹ ”Oppimateriaaleissa säästäminen vahingoittaa opetustyötä”. Opettaja N:o 15. 14.4.1978, 37.

³⁹⁰ Haapala & Peltola 2018, 199.

³⁹¹ ”Veli Juhani” 1974. Puumerkkejä-palsta: ”Pois pommisuojuista ja irti vuoroluvusta”. Opettaja N:o 42. 18.10.1974, 22.

³⁹² Aimo Tammivuori, Puheenjohtajan puheenvuoro -palsta. Opettaja N:o 35. 30.8.1974, 7.

röttelöissä”³⁹³. Kouluasiainneuvoston suositukseen opettajien ja opetustilojen vähentämisestä suhtauduttiin lehdessä penseästi, koska se olisi huonontanut opettajien työllisyystilannetta³⁹⁴.

5.5 Tasa-arvon vastaista karsinointia vai oppilaan yksilöllisyyden vaalimista?

Professori L. Arvi P. Poijärven vetämä koulunuudistustoimikunta kehitti mietinnössään Peruskoulua tasokurssit, joista oppilaat voisivat valita itselleen sopivimmat lahjojensa ja kiinnostustensa mukaan³⁹⁵. Tasokurssit kehitettiin vaikeina pidettyihin aineisiin eli matematiikkaan ja vieraisiin kieliin. Oppilas vanhempineen pystyi valitsemaan eri aineista itselleen sopivat kurssit ilman, että valinnat olisivat yhteydessä toisiinsa.³⁹⁶ Koululautakunta pystyi kuitenkin muuttamaan yksittäisen oppilaan valintoja koulun johtajan ehdotuksesta, jos oppilaan menestyksen uskottiin kärsivän valinnasta³⁹⁷. Erityisesti oppikouluopettajat kannattivat tasokursseja, sillä pelkona oli, että kaikille yhteisen peruskoulun myötä opetuksen taso laskisi³⁹⁸. Tasokurssit olivat alun perin käytössä myös fysiikassa ja kemiassa, mutta niitä ei pidetty tarpeellisina ja peruskouluun siirtymisen alkuvaiheilla ne lopetettiin.³⁹⁹ Vaikeustasoltaan erilaisia kursseja oli aineesta ja koulusta riippuen kaksi tai kolme⁴⁰⁰. Tärkeänä pidettiin, että kaikilla oppilailta olisi samanlaiset mahdollisuudet opiskella, ei niinkään sitä, että kaikilla olisi täysin samalaiset opinnot⁴⁰¹. Tasokurssit herättivät jo suunnitteluvaiheessaan keskustelua. Toiset katsoivat oppilaiden lahjakkuuden jakautuvan teoreettiseen ja käytännölliseen lahjakkuuteen, mitä myös käytettiin tasokurssien perusteena, kun taas toisten mielestä lahjakkuutta ei voitu määrittää näin yksinkertaisesti.⁴⁰²

Tasokurssit ja erityisesti niiden vaikutus tasa-arvoon ja toisaalta oppilaiden yksilöllisten taitotasojen kunnioittamiseen puhututti paljon Opettaja-lehden palstoilla. Kun uusi

---

³⁹³ ”Veli Juhani” 1974. Puumerkkejä-palsta: ”Pois pommisuojusta ja irti vuoroluvusta”. Opettaja N:o 42. 18.10.1974, 22; Taina Virtasola 1975. ”OK:n edustajakokous: Vanhempien lehtoreitten palkkaus huolenaiheena”. Opettaja N:o 5. 31.1.1975, 16 – 18; Taina Virtasola 1975. ”OPI elää ja kehittyy”. Opettaja N:o 8. 21.2.1975, 16 – 17.

³⁹⁴ Tällä viikolla -palsta. Opettaja N:o 7. 14.2.1975, 8.

³⁹⁵ Kauranne 1997, 32; Halinen & Pietilä 2005, 96.

³⁹⁶ Sarjala 1997, 131; Halinen & Pietilä 2005, 97; Sarjala 2008, 128.

³⁹⁷ Halinen & Pietilä 2005, 97.

³⁹⁸ Toivonen 2005, 138.

³⁹⁹ Somerkivi 1982, 76.

⁴⁰⁰ Lampinen 2000, 62.

⁴⁰¹ Nurmi 1989, 103.

⁴⁰² Lampinen 2000, 62.

koulujärjestelmä otettiin käyttöön, pidettiin tasokursseja sen hyvänä puolena, mutta myöhemmin osa kouluväestä ja -päättäjistä alkoi pitää niitä hankalina, koska niiden nähtiin toistavan vanhan rinnakkaiskoulujärjestelmän ongelmia⁴⁰³. Kasvatustutkijat selvittivät tasoryhmituksen vaikuttavan negatiivisesti oppimistuloksiin sen sijaan, että ne olisivat tukeneet erilaisia oppijoita⁴⁰⁴. Tasokurssien poistoa perusteltiin erilaisin argumentein. Puheenjohtaja Aimo Tammivuoren mukaan hallitusneuvos Kallio olisi kertonut, että alun perinkin tasokursseja ja valinnaisaineryhmiä hyväksyttiin niin monipuolisesti osaksi yläastetta, koska opettajajärjestöt halusivat⁴⁰⁵. Tasokurssien avulla oppikouluväki saatiinkin peruskoulun taakse⁴⁰⁶. Oppiaineiden yleisistä ohjeista vastasi Kouluhallitus, joka kannatti mahdollisimman yhtenäistä peruskoulua⁴⁰⁷. Myös opetussuunnitelmakomitea joka alun perin ehdotti eritasokursseja peruskouluun, oli alun alkaenkin pitänyt tasokursseja väliaikaisena ratkaisuna siten, ettei niitä pidettäisi yllä loputtomiin, vaan organisatorista eriyttämistä vähennettäisiin asteittain⁴⁰⁸.

Tasokursseja puolustettiin *Opettajan* sivuilla ahkerasti. Köpi Rasku kuvasi tasokurssien olleen ”koulureformin vetäjien erityisesti korottama ratkaisu” ja puheet niiden poistosta olisi ristiriidassa tämän kanssa. Opettajat ehkä kokivat itsensä petetyiksi, sillä esimerkiksi Köpi Raskun mukaan Erkki Aho oli ennen peruskoulujärjestelmään siirtymistä väittänyt ”kurssivalintojen ja niiden joustavan vaihtamisen suosivan lahjakkaita” sekä ”tuottavan tyydytyksen heikompi lahjaisillekin”. Nyt hän kuitenkin oli sitä mieltä, että tasokurssit tulisi poistaa.⁴⁰⁹ Muutenkin koettiin, että peruskoulua olisi mainostettu valinnaisilla ja tasokursseilla, jotka nyt haluttiin poistaa⁴¹⁰. Kouluhallituksen suorittamia jatkuvia muutoksia peruskoulussa kritisoitiinkin⁴¹¹. Usein tasokurssit arvotettiin hyödyllisiksi,

---

⁴⁰³ Sarjala 1997, 131 – 132.

⁴⁰⁴ Ahonen 2012, 156.

⁴⁰⁵ Tammivuori 1975. Puheenjohtajan puheenvuoro -palsta ”AOL poistamassa ”krääsää” peruskoulusta”. *Opettaja* N:o 8. 21.2.1975, 13.

⁴⁰⁶ Kettunen et al. 2012, 39.

⁴⁰⁷ Kauranne 1997, 33.

⁴⁰⁸ Rinne & Vuorio-Lehti 1996, 47.

⁴⁰⁹ Köpi Rasku 1975. ”Putoaako peruskoululta pohja”. *Opettaja* N:o 9. 28.2.1975, 39.

⁴¹⁰ Martti Ahola 1977. Keskustelua-palsta: ”Teematunti”. *Opettaja* N:o 48 – 49. 2.12.1977, 30; Pääkirjoitus-palsta: ”Todellisen tasa-arvon tie”. *Opettaja* N:o 7. 17.2.1978, 5; Mikko Laitinen 1978. Keskustelua-palsta: ”Oppilaan mielipide tasokursseista”. *Opettaja* N:o 16. 21.4.1978, 37.

⁴¹¹ Nimimerkki ”R.A.” 1975. Keskustelua-palsta: ”Lapin tasokurssivalinnoista”. *Opettaja* 28.2.1975, 41; Taina Virtasola 1978. ”MAOL: Tasokursseja ei pidä poistaa”. *Opettaja* N:o 3. 20.1.1978, 21 – 23.

koska niiden avulla opetuksesta voitiin luoda oppijan tasoista ja näin motivoivaa⁴¹². Tasokurssien avulla uskottiin voitavan helpottaa oppimisen vaikeuksia⁴¹³.

Tasokursseissa nähtiin monenlaisia tasa-arvo-ongelmia. Kemijärven kunnan opetustoimenjohtaja Antti Härkönen toi lehdessä esille, että oman kuntansa ja Posion maalaiskunnan perusteella tilastot kertoisivat, että ylempiä tasokursseja englannissa ja matematiikassa valitsivat tytöt useammin kuin pojat⁴¹⁴. Oppilas Pertti Puputti osallistui keskusteluun pitämällä tasokurssivalintoja ”ansana”, kun erityisesti pojat eivät yläasteen alussa valintoja tehdessään aina ymmärrä, että opiskelu voisi kiinnostaa sen lopulla enemmän. Samaan vetosivat muutkin keskustelijat⁴¹⁵.

Selvitysten mukaan alimpia kursseja valitsivat useimmin oppilaat, jotka olivat ”alemmista sosiaaliryhmistä”⁴¹⁶. Myöskään alueellisen tasa-arvon ei nähty toteutuvan tasokursseissa, sillä paikkakunnan koko ja sijainti vaikutti tasoryhmien valintaan niin, että syrjäisemmillä alueella valinnat suosivat suppeampia tasokursseja⁴¹⁷. Härkösen mukaan erot alueiden välillä jatkaisivat kasvuaan uudistuksen edetessä, koska tasokurssivalinnat vaikuttivat toisen asteen koulutusmahdollisuuksiin⁴¹⁸. Elokuussa 1974 asetetun eriyttämistoimikunnan selvitys vahvisti samat tiedot. Tasokurssivalinnoissa oli selvä yhteys perheiden sosioekonomiseen asemaan niin, että vaativimpia kursseja valitsivat suhteellisesti enemmän ne oppilaat, joiden perheillä oli korkea sosiaalinen asema. Tyttöjä taas oli laajoilla kursseilla merkittävästi useammin kuin poikia.⁴¹⁹

---

⁴¹² Aslak Lindström 1975. ”Toisen asteen koulutuksen niveltäminen peruskouluun”. Opettaja N:o 7. 14.2.1975, 16 – 17; Martti Ahola 1975. ”Tosiasioita tasokursseista.” Opettaja N:o 27 – 28. 4.7.1975, 14 – 15.

⁴¹³ Martti Ahola 1975. ”Tosiasioita tasokursseista” Opettaja N:o 27 – 28. 4.7.1975, 14 – 15; Pääkirjoitus-palsta: ”Miksi ilo on kadonnut?”. Opettaja N:o 18. 6.5.1977, 5.

⁴¹⁴ Kemijärven opetustoimenjohtaja Antti Härkönen 1975. ”Ovatko Lapin läänin peruskoulun oppilaiden tasokurssivalinnat menneet pieleen?” Opettaja 24.1.1975, 14 – 15.

⁴¹⁵ Pertti Puputti 1978. Keskustelua-palsta: ”Mitalin kaksi puolta”. Opettaja N:o 13. 31.3.1978, 28; Nimimerkki ”Kolme kainuulaista kielenopettajaa” 1978. Keskustelua-palsta: ”Tasokursseista”. Opettaja N:o 27 – 28. 7.7.1978, 3.

⁴¹⁶ Aslak Lindström 1975. ”Toisen asteen koulutuksen niveltäminen peruskouluun”. Opettaja N:o 7. 14.2.1975, 17.

⁴¹⁷ Aslak Lindström 1975. ”Toisen asteen koulutuksen niveltäminen peruskouluun”. Opettaja N:o 7. 14.2.1975, 17.

⁴¹⁸ Antti Härkönen 1975. ”Vielä Lapin läänin tasokurssivalinnoista”. Opettaja N:o 14. 4.4.1975, 22 – 23.

⁴¹⁹ Rinne & Vuorio-Lehti 1996, 54 – 55.

Tarkasteluvälillä kuitenkin yläasteen nähtiin olevan niin uusi asia, ettei tasokurssien vaikutuksista voinut olla vielä tarpeeksi tietoa, eikä näin ollen syytä muutokselle nähty⁴²⁰. Pohjois-Suomen tilanteen perusteella ei katsottu voitavan tehdä päätelmiä Etelä-Suomen tilanteesta⁴²¹. Esimerkiksi Kemijärven opetustoimenjohtaja Härkösen esittämät tilastot, joiden mukaan tasokurssit sisälsivät tasa-arvo-ongelmia, eivät riittäneet kaikille perusteeksi muutoksille koko järjestelmän tasolla, vaan paikkakuntakohtaiset erot tasokursseissa ehdotettiin poistettavaksi syrjäseuduille kohdistetulla tuella⁴²². Martti Ahola vastusti Härkösen kommentteja sillä perusteella, ettei Lapissa peruskoulu-uudistusta oltu viety useinkaan läpi peruskouluasetuksen mukaisesti. Hänen mukaansa Lapissa ei myöskään oltu panostettu jatko-koulutukseen, minkä vuoksi oppilaat valitsivat alempia kursseja, koska jatkumahdollisuuksia ei nähty valinnoista riippumatta olevan⁴²³. Opettajien keskusjärjestön mukaan tasokurssijärjestelmää tulisi korjata eikä vain poistaa ongelmien ilmennyttä⁴²⁴. Valintojen tueksi toivottiinkin usein oppilaanohjausta ja parempaa tiedotusta⁴²⁵.

Vaikka tasokurssien purkamista perusteltiin tasa-arvoseikoilla, käytettiin tasa-arvoa myös tasokurssien puolustamiseen. Tasokurssien hyvänä puolena pidettiin erilaisten oppilaiden huomioimista. Tavoitteiden yhdenmukaisuus ei näyttäytynytäkään tasa-arvona kaikille kirjoittajille.⁴²⁶ Voitto Ranne pitikin tasa-arvona sitä, että oppilaan omaa opiskelutahtia tuetaan ja häntä autetaan oppinnoissaan⁴²⁷. Tasokurssitonta koulua verrattiin

⁴²⁰ Pääkirjoitus-palsta: ”Tasokurssien ongelma”. Opettaja N:o 7. 14.2.1975, 9; ”Kainuun järjestöväeltä musta salkku kouluhallitukselle”. Opettaja N:o 43. 24.10.1975, 28 – 31.

⁴²¹ ”Kainuun järjestöväeltä musta salkku kouluhallitukselle”. Opettaja N:o 43. 24.10.1975, 28 – 31; Pääkirjoitus-palsta: ”Ankara arvostelu”. Opettaja N:o 44. 29.10.1976, 9.

⁴²² Köpi Rasku 1975. ”Putoaako peruskoululta pohja?” Opettaja 28.2.1975, 39.

⁴²³ Martti Ahola 1975. ”Tasokurssit – peruskoulun mörkö?” Opettaja N:o 14. 4.4.1975, 18 – 21.

⁴²⁴ ”Eriyttämässä epäkohtia. Tasokurssijärjestelmää korjattava”. Opettaja N:o 9. 28.2.1975, 19.

⁴²⁵ S. Apajalahti: Puheenjohtajan puheenvuoro -palsta: ”Tasoryhmitys ja säästöohjelma”. Opettaja N:o 21. 23.5.1975, 7; ”OAJ. Eriyttämistoimikunnan kannanotto perustuu tehtäväksiannon virheelliseen tulkintaan”. Opettaja N:o 45. 5.11.1976, 12 – 15; Aslak Lindström 1978. ”Ammattiyhdistyspiirit ja pedagogiset järjestöt antavat lausuntonsa tasokursseista”. Opettaja N:o 3. 20.1.1978, 20 – 21, 43; Taina Virtasola 1978. ”MAOL: Tasokursseja ei pidä poistaa”. Opettaja N:o 3. 20.1.1978, 21 – 23; Nimimerkki ”Hakkuri” 1978. Pilkkeitä-palsta: ”Ongelmallinen eriyttäminen”. Opettaja N:o 3. 20.1.1978, 23, 42.

⁴²⁶ Pääkirjoitus-palsta. ”Tasokurssien ongelma”. Opettaja N:o 7. 14.2.1975, 9; Pääkirjoitus-palsta: ”Ankara arvostelu”. Opettaja N:o 44. 29.10.1976, 9. & Tällä viikolla -palsta: kansikuva. Opettaja N:o 3. 20.1.1978, 12; Taina Virtasola 1978. ”MAOL: Tasokursseja ei pidä poistaa”. Opettaja N:o 3. 20.1.1978, 21 – 23; Nimimerkki ”Hakkuri” 1978. Pilkkeitä-palsta: ”Ongelmallinen eriyttäminen”. Opettaja N:o 3. 20.1.1978, 23, 42; Hannu Lilja 1978. Keskustelua-palsta: ”Matti Olinille”. Opettaja N:o 13. 31.3.1978, 28; T. V. 1978. ”Koulunuorisolle taloudellista kasvatusta”. Opettaja N:o 16. 21.4.1978, 18 – 19.

⁴²⁷ Voitto Ranne 1975. Keskustelua-palsta: ”Edellä olevaan”. Opettaja N:o 27 – 28. 4.7.1975, 18 – 19.

oppikouluun⁴²⁸. Se, että kaikkien oppimisvaikeuksien nähtiin olevan voitettavissa, johti esimerkiksi lehden kolumnisti ”Hakkurin” mukaan ”epäinhimillisiin keinoihin”, kuten oletukseen, että kaikki voivat oppia kaiken samaa tahtia⁴²⁹. ”Oppimisvaikeuksien voittamisen pedagogiikka” muuntuikin tyypillisesti ajatuksen vastustajien huulilla usein muotoon ”kaikki oppivat kaiken”⁴³⁰. Martti Ahonen selvensikin pedagogiikan siirtyneen tänne Yhdysvalloista, jossa käytössä oli Suomea suuremmat ”resurssit”⁴³¹. Menetelmän taustalla tosiaan olivat amerikkalaiset mastery learning -tutkimukset⁴³². Koulussa heikosti menestyvien oppilaiden itsetunnosta oltiin huolissaan, koska ilman tasokursseja he olisivat jatkuvasti muuta ryhmää huonompia⁴³³. Paula Ahola kiteytti tasokurssien poiston pedagogisissa vaikutuksissa näkemänsä teennäisyyden näin:

”Eikä sairaalan teho-osaston potilaitakaan siirretä paremmin voivien joukkoon vain sillä perusteella, että nämä jollain konstilla saisivat sairaammat näyttämään terveemmiltä”⁴³⁴

Tämä tarkoittaa sitä, että hänen mukaansa heikkojen oppilaiden oppimisen taso ei nousisi sillä, että heidän laitetaan samaan ryhmään taitavien kanssa.

Ilmeisesti tasokurssien poistolle oli laaja kannatus opettajien joukossa, sillä Kaija Ruukki kertoi ”keskustelua”-palstalla, että opettajat ”osoittivat seisten suosiota” näkemykselle, jonka mukaan ”tasoryhmittely merkitsee rinnakkaiskoulujärjestelmän eriarvoisuuden säilymistä peruskoulun sisällä”⁴³⁵. Kun yhtenäiskoulua alettiin suunnittelemaan toimi argumentteina juuri koulutuksen periytymisen vastustaminen ja se, että koulutus ei saisi määräytyä perheen taloudellisen aseman mukaan⁴³⁶. Nyt selvitykset kuitenkin olivat paljastaneet, että tasokurssit jatkoivat aiemman koulujärjestelmän perinnettä tarjota

---

⁴²⁸ Aslak Lindström 1978. ”Ammattiyhdistyspiirit ja pedagogiset järjestöt antavat lausuntonsa tasokursseista”. Opettaja N:o 3. 20.1.1978, 20 – 21, 43.

⁴²⁹ Nimimerkki ”Hakkuri” 1975. Pilkkeitä-palsta: ”Monenlaisia motiiveja”. Opettaja N:o 11. 14.3.1975, 27.

⁴³⁰ Kettunen et al. 2012, 39.

⁴³¹ Martti Ahola 1975. ”Tasokurssit – peruskoulun mörkö?” Opettaja N:o 14. 4.4.1975, 18 – 21.

⁴³² Lampinen 2000, 63.

⁴³³ Martti Ahola 1975. ”Tasokurssit – peruskoulun mörkö?”. Opettaja N:o 14. 4.4.1975, 18 – 21; Martti Kaikkonen 1976. Keskustelua-palsta: Heterogeeniset luokat ja matematiikan opetus”. Opettaja N:o 38. 17.9.1976, 26; Nimimerkki ”Hakkuri” 1978. Pilkkeitä-palsta: ”Ongelmallinen eriyttäminen”. Opettaja N:o 3. 20.1.1978; 23, 42.

⁴³⁴ Paula Ahola 1975. ”Ei se ole rahasta kiinni...”. Opettaja N:o 22. 30.5.1975, 36 – 38.

⁴³⁵ Kaija Ruukki 1975. Keskustelua-palsta: ”Tavoitteet”. Opettaja N:o 19. 9.5.1975, 5.

⁴³⁶ Sarjala 1997, 127.

korkeampitasoista, parempiin jatkokoulutuksiin johtavaa koulutusta oppilaille, joiden perheillä oli korkea sosiaalinen status. Peruskoulu-uudistuksella oli haluttu muutosta myös rinnakkaiskoulujärjestelmän alueelliseen epätasa-arvoisuuteen, jossa kaupunkien lapsilla oli paremmat mahdollisuudet koulutukseen⁴³⁷. Se, että suppeita, huonommin jatko-opintoihin johtavia, kursseja valittiin eniten juuri maaseudulla, soti tätä peruskoulu-uudistuksen tavoitetta vastaan. Toisaalta oppilaiden jakaminen eri ryhmiin koulumenestyksen perusteella tuotti jo itsessään jakoa oppilaiden mahdollisuuksien välille, minkä voi nähdä olevan peruskoulun yhtenäisyystavoitteen vastaista. Tasokurssijärjestelmän nähtiin siis olevan toisintoa vanhasta koulujärjestelmästä, jossa oppilaat saivat erilaiset pohjakoulutukset. Toisaalta kuitenkin myös tasokurssitonta koulua verrattiin vanhan koulujärjestelmän oppikouluun. Tähän se vertautui, koska tasokurssittomuus tekisivät koulusta liian teoreettisen osalle oppilaista.⁴³⁸ Molemmiin puolin siis yhtäläisyydet vanhaan järjestelmään nähtiin huonona. Peruskoulua haluttiin siis uudistaa kauemmas vanhasta, mutta uudistuksen suuntavaihtoehdot olivat päinvastaisia.

Osa kirjoittajista näki tasokurssien jakavan lajittelevan oppilaita turhaan⁴³⁹. Tuula Mikkola ei uskonut, että oppilaan mahdollisuuksia menestyä jatkossa voisi ennustaa.⁴⁴⁰ Matti K. Kalso selvitti erityisesti vasemmistolaisten kannattavan tasokurssien poistoa, koska hänen mukaansa vasemmistolaiset uskoivat, että ”ihmiset ovat koulutuksellisesti tasa-arvoisia vasta sitten kun heille taataan yhtäläinen ja kaikille samantasoinen pohjakoulutus”.⁴⁴¹

Heikoimpien oppilaiden oppimistulosten nähtiin vaarantuvan tasokurssiryhmittelyissä, joissa alimpia kursseja kävivät ”kunnan oppilaiden” ohella ”häiriköt, kiinnostumattomat”

---

⁴³⁷ Sarjala 1997, 124 – 125.

⁴³⁸ Aslak Lindström 1978. ”Ammattiyhdistyspiirit ja pedagogiset järjestöt antavat lausuntonsa tasokursseista”. Opettaja N:o 3. 20.1.1978, 20 – 21, 43.

⁴³⁹ Olavi Kataja 1978. Keskustelua-palsta: ”Tasokurssit – kauhistus vai täyttymys?”. Opettaja N:o 10. 10.3.1978, 19; Nimimerkki ”Lautamies” 1978. 6+6+x= -palsta: ”Ytimen tuntumassa”. Opettaja N:o 15. 14.4.1978, 17.

⁴⁴⁰ Tuula Mikkola 1975. Keskustelua-palsta: ”Kieltenopetuksen suunnittelusta”. Opettaja N:o 47. 21.11.1975, 32 – 33.

⁴⁴¹ Matti K. Kalso 1975. Keskustelua-palsta: ”Vasemmisto-opettajan jatkokysymykset”. Opettaja N:o 27 – 28. 4.7.1975, 18.

ja ne oppilaat, joilla oli pahoja oppimisvaikeuksia opiskelun esteenä. Näiden oppilaiden uskottiin ”tuntevan itsensä alimmaksi kastiksi”⁴⁴².

Tasokurssien poistamista perusteltiin myös jatko-opintomahdollisuuksilla. Tasokurssit toimivat valintakriteereinä lukioon ja ammatillisiin opintoihin⁴⁴³. Suppean kurssin sisällöt olivat kuitenkin lähellä vanhaa kansalaiskoulua eikä sen käyneillä ollut mahdollisuuksia hakea lukio-opintoihin⁴⁴⁴. Perusteena tasokurssien poistamiselle käytettiin valtionneuvoston periaatepäätöstä, jonka mukaan peruskoulun suorittaminen tulisi tarkoittaa mahdollisuutta jatkaa opintoja ”lukiossa, nykyisissä kansa- ja keskikoulupohjaisissa ammatillisissa oppilaitoksissa sekä muissa oppilaitoksissa mainituille pohjakoulutusvaatimuksille perustuvilla opintolinjoilla”⁴⁴⁵. Antti Härkösen mukaan jo kokeilukoulujen perusteella olisi voitu päätellä jatko-opintoihin liittyvien ongelmien olemassaolo. Ammattikouluihin ei ollut hänen mukaansa helppoa päästä alimmilta tasokursseilta. Tämän vuoksi ratkaisuksi hän näki vain tasokursseista luopumisen tai tasokurssivalinnasta riippumattoman pääsyn jatko-opintoihin.⁴⁴⁶ Toisaalta Matti Olin uskoi, että jatko-opinto-oikeuden takaamisesta huolimatta alimman kurssin käyneet olisivat vaikeimmassa asemassa opintopaikkoja haettaessa⁴⁴⁷.

Jatkokoulutusmahdollisuudet mietityttivät myös tasokurssien puolustajia. Moni kirjoittajista ja kommentoijista ehdotti, että tasokurssit säilytettäisiin, mutta jatko-opintoihin hakeutuminen tehtäisiin mahdolliseksi kaikilta kursseilta⁴⁴⁸. Toisaalta toiset halusivat muistuttaa, että jokaisella oppilaalla oli jo mahdollisuudet hakeutua kaikkiin

---

⁴⁴² Nimimerkki ”Kolme kainuulaista kielenopettajaa” 1978. Keskustelua-palsta: ”Tasokursseista”. Opettaja N:o 27 – 28. 7.7.1978, 3.

⁴⁴³ Sarjana 1997, 131.

⁴⁴⁴ Kivinen et al. 1989, 45; Halinen & Pietilä 2005, 97; Kettunen et al. 2012, 39.

⁴⁴⁵ Aslak Lindström 1975. ”Toisen asteen koulutuksen niveltäminen peruskouluun”. Opettaja N:o 7. 14.2.1975, 17.

⁴⁴⁶ Antti Härkönen 1975. ”Vielä Lapin läänin tasokurssivalinnoista”. Opettaja N:o 14. 4.4.1975, 22 – 23.

⁴⁴⁷ Matti Olin 1978. Keskustelua-palsta: ”Pedagogiset perusteet eivät riitä”. Opettaja N:o 10. 10.3.1978, 19 – 20.

⁴⁴⁸ Aslak Lindström 1975. ”Toisen asteen koulutuksen niveltäminen peruskouluun”. Opettaja N:o 7. 14.2.1975, 16 – 17; ”AJE jyrkkänä: Heterogeenisen luokan oltava pieni”. Opettaja N:o 9. 28.2.1975, 16; Opettaja 4.4.1975, 21. & ”MAOL:n vuosikokouksen satoa”. Opettaja N:o 41. 10.10.1975; 18, 36; Pääkirjoitus-palsta: ”Tasokurssien poistaminen”. Opettaja N:o 12. 19.3.1976, 7 – 8; Antti Henttonen 1977. ”OAJ:n hallitus aivoriihessä Aulangolla”. Opettaja N:o 24. 17.6.1977; 12 – 13, 20; Tuoreimmat tiedot -palsta: ”SUKOL tasoryhmien säilyttämisen kannalla”. Opettaja N:o 3. 20.1.1978, 14; ”OAJ:n koulupoliittisen ohjelman pedagogiset suuntaviivat neljäksi seuraavaksi vuodeksi”. Opettaja N:o 25. 23.6.1978, 22 – 25.

jatko-opintoihin, mikäli he vain valitsivat jonkin muun kuin alimman tasokurssin⁴⁴⁹. Tällainen argumentti perustuu ”mahdollisuuksien tasa-arvoon”, jossa kaikille ihmisille on tarjolla samoja vaihtoehtoja. Toisaalta mahdollisuuksien tasa-arvo ei puutu siihen, miten näitä mahdollisuuksia hyödynnetään tai huomioi ihmisten erilaisten taustojen vaikutusta vaihtoehtoihin tarttumisessa.⁴⁵⁰

Lukiokelpoisuuden varmistamisen nähtiin olevan tasokurssien poistajien päätavoite, toisin kuin kaikki oppilaiden opiskelun tukeminen⁴⁵¹. OK oli sitä mieltä, että ”pelkkä oppimisvaikeuksien voittamisen periaate ei riitä”, jotta kaikki oppilaat pystyisivät opiskelemaan lukioissa, vaan opettajille tulisi tarjota sitä varten uusia apua. Jokaisen opettajan väitettiin ymmärtävän, että oppilaista, jotka valitsivat suppeat tasokurssit ”varsin harvoilla on tosiasiallisia edellytyksiä jatkaa opiskelua nykymuotoisessa lukiossa”⁴⁵². Lukiomahdollisuuksien tarjoamisen ilman, että heikompien oppilaiden opiskeluun panostettaisiin, sanottiin olevan jopa ”oppilaiden pettämistä”⁴⁵³. Martti Aholan mukaan kaikkien oppilaiden yhtäläinen oppiminen vaatisi tavoitteiden laskemista. Jos koulutustaso kuitenkin haluttaisiin pitää korkealla, joutuisi hänen mukaansa osa oppilaista näkemään todella paljon vaivaa päästäkseen tavoitteisiin.⁴⁵⁴ Keskiasteen koulunuudistuksen johtoryhmän peruskoulujaoston ehdotettua tasoryhmien poistoa ja siihen johtavaa kokeilutoimintaa, heräsi tasokurssien kannattajissa ihmetys siitä, uskottiinko muodollisen ja todellisen jatko-opintokelpoisuuden olevan sama asia.⁴⁵⁵ S. Apajalahti epäili heikkojen oppilaiden kyllästyvän itselleen liian vaikeaan koulunkäyntiin, eikä uskonut heidän enää peruskoulun jälkeen haluavan lukio-

---

⁴⁴⁹ Nimimerkki ”R. A.” 1975. Keskustelua-palsta: ”Lapin tasokurssivalinnoista”. Opettaja N:o 9.

28.2.1975, 41; Martti Ahola 1975. ”Tosiasioita tasokursseista”. Opettaja N:o 27 – 28. 4.7.1975, 14 – 15.

⁴⁵⁰ Harisalo & Miettinen 2004, 59 – 60.

⁴⁵¹ S. Apajalahti 1975. Puheenjohtajan puheenvuoro: ”Kerskakulutusta ja näennäistuloksia”. Opettaja N:o 51 – 52, 11.

⁴⁵² Aslak Lindström 1975. ”Toisen asteen koulutuksen niveltäminen peruskouluun”. Opettaja N:o 7. 14.2.1975, 16 – 17.

⁴⁵³ S. Apajalahti: Puheenjohtajan puheenvuoro -palsta: ”Tasoryhmitys ja säästöohjelma”. Opettaja N:o 21. 23.5.1975, 7.

⁴⁵⁴ Martti Ahola 1975. ”Tosiasioita tasokursseista”. Opettaja N:o 27 – 28. 4.7.1975, 14 -15.

⁴⁵⁵ Nimimerkki ”Hyppynen” 1978. Suolarakeita-palsta: ”Tyhmiä kysymyksiä viisaille”. Opettaja N:o 3. 20.1.1978, 19; Taina Virtasola 1978. ”MAOL: Tasokursseja ei pidä poistaa”. Opettaja N:o 3. 20.1.1978, 21 – 23; Nimimerkki ”Hakkuri” 1979. Pilkkeitä-palsta: ”Ydinasia”. Opettaja N:o 38. 21.9.1979, 27.

opintoihin.⁴⁵⁶ Keskustelupalstalla pelättiin, että jatko-opintoihin päätyisi oppilaita, jotka joutuisivat lopulta jättämään opintonsa kesken liian vaikeina⁴⁵⁷.

Tasokurssien poistamista kannatettiin myös siksi, että sen myötä ryhmäkokoja olisi saatettu pienentää⁴⁵⁸. Usein tasokurssien poistoa ajavat tahot sekä muutokseen varautuvasti suhtautuvat, pitivätkin ryhmäkokojen reilua pienentämistä ainoana vaihtoehtona tasokursseille⁴⁵⁹. Esimerkiksi kielenopettaja Eila Rantanen piti pieniä opetusryhmiä tasokursseja järkevämpänä ratkaisuna, koska tasokurssiryhmät olivat usein melko isoja⁴⁶⁰. Ryhmäkokojen pienentämisen uskottiin olevan kuitenkin kallis projekti, jota halvempaa olisi pitää tasokurssit ja korjata niiden ongelmia⁴⁶¹. Puheiden ryhmäkokojen pienentämisestä tasokursseja poistettaessa pelättiin olevan huijausta, jolla opettajakunta saataisiin tasokurssittomuuden taakse. Talouden ei uskottu todellisuudessa kestävän ryhmäkokojen muutoksista seuraavia kuluja.⁴⁶² Ehkä kritisoijien mielessä kummittelivatkin muistot peruskoulu-uudistuksen perusteluista, joissa tasokursseja oli ihannoitu, vaikka ne lopulta haluttiinkin poistaa mahdollisimman nopeasti. Tämän vuoksi luotto koulupäätäjien puheisiin ei aina ehkä ollut kova. Epäilyksiä ei vähentänyt se, että peruskoulun toiminnallista rakennetta muuttavissa

---

⁴⁵⁶ S. Apajalahti 1975. Puheenjohtajan puheenvuoro: ”Kerskakulutusta ja näennäistuloksia”. Opettaja N:o 51 – 52, 11.

⁴⁵⁷ Nimimerkki ”Tavallinen luokanopettaja” 1977. Keskustelua-palsta: ”Vaon päässä”. Opettaja N:o 27 – 28. 7.7.1977, 2-3.

⁴⁵⁸ Antti Härkönen 1975. ”Vielä Lapin läänin tasokurssivalinnoista”. Opettaja N:o 14. 4.4.1975, 22 – 23; Olavi Kataja 1978. Keskustelua-palsta: ”Tasokurssit – kauhistus vai täyttymys?”. Opettaja N:o 10. 10.3.1978, 19.

⁴⁵⁹ Seppo Warsell 1976. ”Yläasteen ongelmia Lapissa”. Opettaja N:o 26. 25.6.1976; 18 – 19, 30; Pääkirjoitus-palsta: ”Ankara arvostelu”. Opettaja N:o 44. 29.10.1976, 9; Marja Huhta ja Kaija Ruukki 1978. Keskustelua-palsta: ”Mieluummin pienemmät ryhmät”. Opettaja N:o 21. 26.5.1978, 33; Nimimerkki ”Kolme kainuulaista kielenopettajaa” 1978. Keskustelua-palsta: ”Tasokursseista”. Opettaja N:o 27 – 28. 7.7.1978, 3.

⁴⁶⁰ Eila Rantanen 1976. ”Mielipiteitä kielenopetuksesta: Pienet opetusryhmät tärkeitä kielenopetuksessa. Tasokurssien haittapuolia - eriyttämistoimikunnan mietinnön etuja”. Opettaja N:o 51 – 52. 17.12.1976, 48 – 49; Eila Rantanen 1978. Puheenvuoro kentältä -palsta: ”Pienin paha pienessä opetusryhmässä”. Opettaja N:o 13. 31.3.1978, 19.

⁴⁶¹ Pääkirjoitus-palsta: ”Tasokurssien ongelma”. Opettaja N:o 7. 14.2.1975, 9.

⁴⁶² Köpi Rasku 1975. ”Putoaako peruskoululta pohja?”. Opettaja N:o 9. 28.2.1975, 39.; Hannu Lilja 1978. Keskustelua-palsta: ”Matti Olinille”. Opettaja N:o 13. 31.3.1978, 28; Mikko Laitinen 1978. Keskustelua-palsta: ”Oppilaan mielipide tasokursseista”. Opettaja N:o 16. 21.4.1978, 37.

säästöissä ryhmäkokoja pyrittiin kasvattamaan⁴⁶³. Tasokurssiton koulu olisi kaivannut myös uusia opetusmateriaaleja, jotka olisivat vaatineet rahaa⁴⁶⁴.

Näkemyks, jonka mukaan riittävästi aikaa annettaessa, jokaisen oppilaan olisi mahdollista oppia kaikki, sai tilaa opetuskeskustelussa. Erityisesti Kouluhallituksessa uskottiin oppilaiden tasaisiin oppimismahdollisuuksiin.⁴⁶⁵ Tasokurssien tilalla, järkevämpänä ratkaisuna, ehdotettiin opetusmenetelmien kehittämistä⁴⁶⁶. Myös opetusryhmän sisäisen eriyttämisen keinot koettiin ratkaisuksi ryhmän heterogeenisyydelle. Kemijärven opetustoimenjohtaja Antti Härkönen vetosi Lapin lääninhallituksen ja ”erään kielenopetuksen asiantuntijan” lausuntoihin siitä, että eritasoryhmissä voitaisiin päästää korkeisiin tavoitteisiin jakamalla ryhmää pienempiin osiin⁴⁶⁷. ”Keskustelua”-palstalla nimimerkki ”kahdessakin yksi liikaa” vertasi kaupunkien yläasteiden tasokurssitonta tilannetta maalaisyläkouluihin, joissa opetettiin useita eri tasoisia ryhmiä samaan aikaan, eikä siis nähnyt mieltä valittaa tasokurssittomuuden tuomista hankaluuksista⁴⁶⁸.

Tasokurssien säilyttämistä puolustettiin eriyttämisenä, jossa oppilaiden erilaiset taidot otetaan huomioon⁴⁶⁹. Tasokurssien avulla oppimisesta uskottiin tulevan motivoivaa, mikä vuoksi myös tavoitteisiin olisi helpompi päästä⁴⁷⁰. Martti Ahola epäili tasokurssien poiston myötä opettajien vaihtavan alaa, jolloin opetusta jäisi tarjoamaan huonot opettajat ja opetuksen taso laskisi⁴⁷¹.

OK:n keskustelutilaisuudessa opettajat eivät halunneet poistaa tasokursseja, koska he kokivat tietävänsä, millaista epätasaisten ryhmien opettaminen oli, koska oppikouluissa

---

⁴⁶³ Pääkirjoitus-palsta: ”Kuilu kasvaa”. Opettaja N:o 16. 18.4.1975, 9.

⁴⁶⁴ Pääkirjoitus-palsta: ”Tasokursseihin esitetään muutoksia” Opettaja N:o 50. 12.12.1975, 7; AH 1977. Pikapuhelu-palsta. Opettaja N:o 43. 28.10.1977, 6; Taina Virtasola 1978. ”MAOL: Tasokursseja ei pidä poistaa”. Opettaja N:o 3. 20.1.1978, 21 – 23.

⁴⁶⁵ Kauranne 1997, 34.

⁴⁶⁶ Taina Virtasola 1975. ”Surulliseksi tuli pääjohtaja Aho Kangasalan koulutuspäivillä”. Opettaja N:o 40. 3.10.1975, 12 – 15.

⁴⁶⁷ Antti Härkönen 1975. Ovatko Lapin läänin peruskoulun oppilaiden tasokurssivalinnat menneet pieleen” Opettaja N:o 4. 24.1.1975, 14 – 15.

⁴⁶⁸ Nimimerkki ”Kahdessakin yksi liikaa” 1975. Keskustelua-palsta: ”Katkaistaanko aasin selkä?”. Opettaja N:o 10. 7.3.1975, 27.

⁴⁶⁹ Aslak Lindström 1975. ”Toisen asteen niveltäminen peruskouluun”. Opettaja N:o 7. 14.2.1975, 16 – 17.

⁴⁷⁰ ”Eriyttämisessä epäkohtia. Tasokurssijärjestelmää korjattava”. Opettaja N:o 9. 28.2.1975, 19; Nimimerkki ”Hakkuri” 1975. Pilkkeitä-palsta: Pirkkalasta Sursikiin. Opettaja N:o 20. 16.5.1975.

⁴⁷¹ Martti Ahola 1975. ”Tosiasioita tasokursseista”. Opettaja N:o 27 – 28. 4.7.1975, 14 – 15.

oli ollut sen viimeisinä hetkinä hyvin eritasoisia oppilasryhmiä⁴⁷². Osa oppikoulun opettajista olikin innostunut peruskoulu-uudistuksesta sen tarjoamien tasokurssien takia⁴⁷³. Eriyttämistä pidettiin haastavana ilman tasokursseja, erityisesti ilman sopivia opetusmateriaaleja⁴⁷⁴.

Oulun yliopiston rehtori Markku Mannerkoski moitti juhlapuheessaan, että pyrkimys taata kaikille samanlaiset oppimistulokset aiheuttaisi yleisen laskun oppimistuloksissa ja sortaisi lahjakkaita oppilaita. Hän piti ajatusta tulosten ”äärimmäisyyteen päätyvästä kasvatuspohdiskeluna”.⁴⁷⁵ ”Hakkuri” epäili tasokurssien poistamista haluavien olevan ”ne samat utopistit, jotka muutama vuosi sitten kävivät läpi Summerhill-humalan”⁴⁷⁶. Summerhill-pedagogiikka on A. S. Neillin kehittämä vapaan kasvatuksen muoto, jossa tarjotaan oppilaille vapautta ja pyritään tukemaan heidän itsetuntoaan. Neillin ajatukset olivat radikaaleja ja 1960- ja 1970-luvuilla niillä oli suuri vaikutus kasvatuskeskusteluihin.⁴⁷⁷ Erityisesti opiskelijaliikkeessä oltiin innostuneita Summerhill-pedagogiikkaan kuuluvasta opettajien ja oppilaiden itsehallinnosta⁴⁷⁸. Summerhilliin tasoryhmien poistoa verrattiin toisaallakin lehden pakinoissa⁴⁷⁹.

Myös lahjakkaiden oppilaiden tilanteesta oltiin huolissaan, sillä heidän etenemismahdollisuuksiensa pelättiin heikkenevän, jos samassa ryhmässä opiskeli heikompia oppilaita⁴⁸⁰. Lehden kolumnissa haluttiinkin muistuttaa, että ”tarvitsemme myös neroja”, joiden kouluttamiseen toivottiin hyödynnettävän myös yhteiskunnan

---

⁴⁷² Jouni Tarjamo 1975. ”Peruskoulun siirtymisessä yhä ongelmia. Tiedon puute lisää turvattomuutta”. Opettaja N:o 3. 17.1.1975, 13.

⁴⁷³ Martti Ahola 1975. ”Tasokurssit – peruskoulun mörkö?” Opettaja N:o 14. 4.4.1975, 18 – 21.

⁴⁷⁴ ”AJE jyrkkänä: Heterogeenisen oppilasryhmän oltava pieni”. Opettaja N:o 9. 28.2.1975, 16; Raimo Teppo 1976. ”Maolaiset” Yyterin sanoilla”. Opettaja N:o 27 – 28. 2.7.1976, 8 – 11; Irma Korkee 1978. Keskustelua-palsta: ”Kouluneuvos Lepistölle”. Opettaja N:o 13. 31.1.1978, 28.

⁴⁷⁵ Markku Mannerkoski 1975. ”Tasa-arvon vaatimus koulutuksessa”. Opettaja N:o 12 – 13. 21.3.1975, 23.

⁴⁷⁶ Nimimerkki ”Hakkuri” 1975. Pilkkeitä-palsta: ”Monenlaisia motiiveja”. Opettaja N:o 11. 14.3.1975, 27.

⁴⁷⁷ Paalasmaa 2016, 125.

⁴⁷⁸ Kärenlampi 1999, 50.

⁴⁷⁹ Nimimerkki ”Hyppynen”. Suolarakeita-palsta: ”Aina mielessä”. Opettaja N:o 8. 24.2.1978, 29.

⁴⁸⁰ Antti Henttonen & Kalevi Kanninen 1975. ”Peruskoulun yläasteen asiantuntijat: Opettajia, oppilaita ja koteja on petetty. Ihmettelyn ja pelkään!”. Opettaja N:o 14. 4.4.1975, 5 – 6; Martti Kaikkonen 1976. Keskustelua-palsta: Heterogeeniset luokat ja matematiikan opetus”. Opettaja N:o 38. 17.9.1976, 26; Tällä viikolla -palsta: kansikuva. Opettaja N:o 3. 20.1.1978, 12; Taina Virtasola 1978. ”MAOL: Tasokursseja ei pidä poistaa”. Opettaja N:o 3. 20.1.1978, 21 – 23; Taina Virtasola 1978. ”MAOL: Tasokursseja ei pidä poistaa”. Opettaja N:o 3. 20.1.1978, 21 – 23.

rahoja⁴⁸¹. Esimerkiksi Matti Kaikkonen pelkäsi lahjakkaiden oppilaiden siirtävän harjoittelun koulusta jonkin muun taidon opetteluun, jos ei pääsisi koulussa etenemään omalle tasolleen⁴⁸².

Peruskoulun opetuksen eriyttämistoimikunnan mietinnössä talvella 1975 tasokurssit haluttiin poistaa. Mietintöön jätettiin opettajajärjestöjen eriävä mielipide.⁴⁸³ Äidinkielen opettajin liitto ÄOL siirtyi kannattamaan tasokurssien poistoa, koska se ei nähnyt pedagogisia perusteita OAJ:n vastustukselle. Se toivoi, että aineopettajajärjestöjen näkemyksiä kuultaisiin päätöstä tehdessä ja että eriyttämistä sekä opetusmateriaaleja kehitettäisiin tasokurssittomaan tilanteeseen sopiviksi. He kannattivat äidinkielen, matematiikan ja kielten ryhmien jakoa kahdeksi eritasoryhmäksi.⁴⁸⁴ Äidinkieli ei ollut tasokurssiaine, joten sen opettajat olisivat hyötynyt ryhmäjaosta ja sen tarjoamista pienemmistä ryhmistä ja lisääntyneistä opetustunneista toisin kuin tasokursseista. OAJ nuhteli ÄOL:ää sen opetusministeriölle antamasta lausunnosta, jossa se kannatti opetusryhmien jakoa kahdeksi erilliseksi, heterogeeniseksi ryhmäksi äidinkielessä, matematiikassa ja vieraissa kielissä. Myös SUKOL ja MAOL pitivät ÄOL:n toimia väärinä, sillä sen haluttiin esittävän OAJ:n näkemykset ominaan.⁴⁸⁵ OAJ:n voi siis päätellä pyrkineen pitämään jäsenensä tiukassa lieassa. Ehkä sen tarkoituksena oli yhtenäisyydellä osoittaa vahvuuttaan ja olla kannanotoissaan selkeä, jotta sen näkemyksiä olisi kuunneltu. Tasokurssijärjestelmän poiston todellisena motivaattorina pelättiin olevan säästöt tila- ja opettajakuluissa⁴⁸⁶. Muutoksia olisi pitänyt S. Apajalahden mukaan tehdä vain pedagogisista syistä⁴⁸⁷.

Osa lehdessä julkaistuista mielipiteissä suhtautui tasokursseihin maltillisesti. He tunnistivat niihin liittyvät ongelmat, mutta kokivat, että tasokursseille ei ainakaan vielä voitu tarjota toimivaa vaihtoehtoa⁴⁸⁸. Esimerkiksi taloustilanteen epäiltiin estävän

---

⁴⁸¹ Nimimerkki ”Epäkäs” 1976. ”Kipinästä tuli syttyä”. Opettaja N:o 41. 8.10.1976, 15.

⁴⁸² Martti Kaikkonen 1977. ”Lisätehtäviä matematiikan harrastajille”. Opettaja N:o 40. 7.10.1977, 24.

⁴⁸³ Rinne & Vuorio-Lehti 1996, 55.

⁴⁸⁴ Tuoreimmat tiedot -palsta: ”ÄOL omilla teillään: Tasokurssit poistettava”. Opettaja N:o 26. 25.6.1976, 6.

⁴⁸⁵ Lonka 1998, 69.

⁴⁸⁶ Köpi Rasku 1975. ”Putoaako peruskoululta pohja”. Opettaja 28.2.1975, 39.

⁴⁸⁷ S. Apajalahti 1975. Puheenjohtajan puheenvuoro -palsta: ”Peruskoulun kuristus”. Opettaja N:o 14. 4.4.1975, 11; S. Apajalahti: Puheenjohtajan puheenvuoro -palsta: ”Tasoryhmitys ja säästöohjelma”. Opettaja N:o 21. 23.5.1975, 7.

⁴⁸⁸ Taina Virtasola 1975. ”Surulliseksi tuli pääjohtaja Aho Kangasalan koulutuspäivillä”. Opettaja N:o 40. 3.10.1975, 12 – 15; Nimimerkki ”Hakkuri” 1978. Pilkkeitä-palsta: ”Ongelmallinen eriyttäminen”.

tarvittavat ryhmäkokojen muutokset⁴⁸⁹. Tasokurssien poistamisen seurauksista ja eriyttämisen keinoista vaadittiinkin tutkimusta ja kokeilua⁴⁹⁰. Opettajien rooli pedagogiikan asiantuntijoina toivottiin huomioitavan asiassa⁴⁹¹.

Keskiasteen koulunuudistuksen johtoryhmän peruskoulujaoston kerrottiin ehdottaneen alkuvuodesta 1978 valtioneuvostolle tasokurssien poistamista vuonna 1983, jota ennen suoritettaisiin aiheeseen liittyvää kokeilua⁴⁹². Ammattiyhdistys kritisoi ehdotusta, koska kokeilutoiminnalla ei siinä olisi mitään merkitystä, koska päätös poistamisesta olisi jo tehty⁴⁹³. Opetusministeriön kerrottiinkin vaativan Kouluhallitukselta suunnitelmaa aiheen tutkimisesta.⁴⁹⁴ Tästäkin huolimatta kokeilutoiminnalle varattu kahden ja puolen vuoden aikavaraus, toivotun kolmen sijasta herätti epäilyksiä. Pelkona oli, että päätös olisikin jo suljettujen ovien takana tehty.⁴⁹⁵

Opettaja N:o 3. 20.1.1978; 23, 42; Jaakko Itälä 1979. ”Peruskoulun sai kehittämissohjelman. Opettajien työmahdollisuuksia parannetaan”. Opettaja N:o 1 – 2. 5.1.1979; 8, 10.

⁴⁸⁹ Pääkirjoitus-palsta: ”Nyt päätös vain kokeilusta”. Opettaja N:o 3. 20.1.1978, 13; Taina Virtasola 1978. ”MAOL: Tasokursseja ei pidä poistaa”. Opettaja N:o 3. 20.1.1978, 21 – 23; Nimimerkki ”Hakkuri” 1978. Pilkkkeitä-palsta: ”Ongelmallinen eriyttäminen”. Opettaja N:o 3. 20.1.1978; 23, 42.

⁴⁹⁰ Pääkirjoitus-palsta: ”Tasokurssien poistaminen”. Opettaja N:o 12. 19.3.1976, 7 – 8; Antti Henttonen 1977. ”OAJ:n hallitus aivoriihessä Aulangolla”. Opettaja N:o 24. 17.6.1977; 12 – 13, 20; Pääkirjoitus-palsta: ”Nyt päätös vain kokeilusta”. Opettaja N:o 3. 20.1.1978, 13; Aslak Lindström 1978.

”Ammattiyhdistyspiirit ja pedagogiset järjestöt antavat lausuntonsa tasokursseista”. Opettaja N:o 3. 20.1.1978, 20 – 21, 43; Taina Virtasola 1978. ”MAOL: Tasokursseja ei pidä poistaa”. Opettaja N:o 3. 20.1.1978, 21 – 23; Pääkirjoitus-palsta: ”Linja selkenee”. Opettaja N:o 6. 10.2.1978, 5; Tuoreimmat tiedot -palsta: ”Sukul kiirehtii 5. ja 6. luokan puolittamista”. Opettaja N:o 6. 10.2.1978, 6; ”OAJ: Tasoryhmien poistamiselle ei pedagogisia perusteita”. Opettaja N:o 7. 17.2.1978, 12 – 13; Toimitus 1978. ”Kommentteja edellä olevaan”. Opettaja N:o 8. 24.2.1978; 23, 29; Viljo Lehikoinen 1978. Puheenvuoro kentältä -palsta: ”Peruskoulun kehittämistä on tarkasteltava kokonaisvaltaisesti”. Opettaja N:o 9. 3.3.1978, 26; Pikapuhelu-palsta. Opettaja N:o 10. 10.3.1978, 4; Nimimerkki ”Lautamies” 1978. 6+6+x= -palsta: ”Ytimen tuntumassa”. Opettaja N:o 15. 14.4.1978, 17; Raimo Sillanpää 1978. Keskustelua-palsta: ”Tasokurssit pois Mitä saavutetaan”. Opettaja N:o 15. 14.4.1978, 21; Voitto Ranne 1978. Puheenjohtajan puheenvuoro -palsta: ”Tasokursseista taas”. Opettaja N:o 20. 19.5.1978, 7; Antti Henttonen 1978. ”Vyyhti alkaa purkautua. Ilahduttavaa yksimielisyyttä peruskoulun kehittämisessä”. Opettaja N:o 23. 9.6.1978, 14 – 15.

⁴⁹¹ Aslak Lindström 1978. ”Ammattiyhdistyspiirit ja pedagogiset järjestöt antavat lausuntonsa tasokursseista”. Opettaja N:o 3. 20.1.1978, 20 – 21, 43; Viljo Lehikoinen 1978. Puheenvuoro kentältä -palsta: ”Peruskoulun kehittämistä on tarkasteltava kokonaisvaltaisesti”. Opettaja N:o 9. 3.3.1978, 26; Nimimerkki ”Lautamies” 1978. 6+6+x= -palsta: ”Ytimen tuntumassa”. Opettaja N:o 15. 14.4.1978, 17.

⁴⁹² Antti Henttonen 1978. ”Peruskoulujaosto: Tasokurssit poistettava 1983”. Opettaja N:o 3. 20.1.1978, 16 – 19.

⁴⁹³ Aslak Lindström 1978. ”Ammattiyhdistyspiirit ja pedagogiset järjestöt antavat lausuntonsa tasokursseista”. Opettaja N:o 3. 20.1.1978, 20 – 21, 43.

⁴⁹⁴ ”Opetusministerin kirje kouluhallitukselle: Peruskoulun opetusta kehitettävä tutkimus- ja kokeilutoiminnan avulla”. Opettaja N:o 23. 9.6.1978, 16 – 17.

⁴⁹⁵ Voitto Ranne 1979. Puheenjohtajan puheenvuoro -palsta: ”Kehitetäänkö peruskoulua”. Opettaja N:o 38. 21.9.1979, 7.

Kesäkuussa 1979 valtioneuvosto antoi ohjeet peruskoulun kehittämisestä, joiden mukaan vuodesta 1986 alkaen peruskoulusta valmistuville oppilaille taattaisiin yhtäläiset mahdollisuudet hakeutua keskiasteen opintoihin. Vähittäisten uudistusten myötä myös tasokurssit poistettaisiin opetusryhmän sisäisen eriyttämisen tieltä. Lopullisesti tasokursseista luovuttiin 1980-luvun alussa.⁴⁹⁶

---

⁴⁹⁶ Rinne & Vuorio-Lehti 1996, 73.

6 ERITYISOPETUS KOULUJÄRJESTELMÄN OSANA

Koska peruskoulussa opetettiin koko ikäluokkaa yhdessä, täytyi erityistarpeisten oppilaiden opettamiseen kiinnittää enemmän huomiota. 1970-luvulle tultaessa erityisopetukseen osallistuvien lasten ja nuorten määrä kasvoikin ja jatkoi kasvuaan koko vuosikymmenen ajan.⁴⁹⁷ 1960-luvulla poikkeavuudesta tuli hyväksytympää.⁴⁹⁸ Näin myös erilaisten oppilaiden tasa-arvoisemmasta kouluttamisesta tuli osa hyvinvointikehitystä. Peruskoulujärjestelmässä erityisopetus liitettiin osaksi uutta koulujärjestelmää lääninhallitusten koulujaostojen toteutettavaksi. Erityisopetus otettiin siis osaksi valtakunnallista koulutuspolitiikkaa.⁴⁹⁹

Apukouluihin sijoitettiin oppilaita, jotka olivat lain mukaan ”lievästi vajaamielisiä ja henkisessä kehityksestään viivästyneitä”. Apukoulujen oppiaineet olivat joitain poikkeuksia lukuun ottamatta samoja kuin muussakin perusopetuksessa, mutta oppilaiden yhteiskunnallisille kyvyille ja itseluottamuksen syntymiselle asetettiin erityistä painoarvoa. Tarkkailuluokille taas sijoitettiin oppilaita, joilla oli sosiaalisia tai tunne-elämän vaikeuksia⁵⁰⁰.

Erityiskoulujen ohella erityisopetusta annettiin myös osa-aikaisena⁵⁰¹. Osa-aikaisen erityisopetuksen uskottiin lähentävän erityisopetusta ja muuta opetusta ja näin saavan myös vanhemmat positiiviselle kannalle erityisopetusta kohtaan.⁵⁰² Peruskouluun siirryttäessä pyrittiinkin siihen, että erityisopetuksen resursseja jaettaisiin reilusti myös osa-aikaiseen erityisopetukseen. Opettajajärjestöt eivät kuitenkaan innostuneet tästä laaja-alaisesta erityisopetuksesta, sillä se muutti opettajien työnkuvaa.⁵⁰³ Erityisopetuksen kenttä jakautuikin kahteen eri kantaan, niin että toiset olivat koulu- ja luokkamutoisen erityisopetuksen kannattajia ja toisaalla taas oppilaille annettavan erityisopetuksen haluttiin olevan osa-aikaista.⁵⁰⁴

---

⁴⁹⁷ Pekkala Kerr 2012, 301.

⁴⁹⁸ Sipilä & Anttonen 2010, 47.

⁴⁹⁹ Kivirauma 2012, 353.

⁵⁰⁰ Somerkivi 1982, 37 – 39.

⁵⁰¹ Pekkala Kerr 2012, 302.

⁵⁰² Kivirauma 2012, 353.

⁵⁰³ Tuunainen 2005, 249.

⁵⁰⁴ Kivirauma 2012, 354.

Keskustelua-palstalla kiertävien laaja-alaisten erityisopettajien tilanne koettiin hankalaksi, koska heidän oli vaikeaa saada tukea kiertävää erityisopetusta vastustavalta ammattijärjestöltään. Laaja-alaisten erityisopettajien tilanteen nähtiin olevan syy pulaan erityisopettajista, sillä kalliiden opintojen jälkeen palkka ei kohonnut ja kiertävä työ oli haastavaa.⁵⁰⁵ Erityisopettajaksi kouluttautuminen ei siis aina houkuttanut ja kommentissa puhuttiin erityisopettajapulasta. Aimo Tammivuori kuitenkin raportoi ”opetusministeriön asettaman kouluasianneuvoston puheenjohtajan” pitäneen erityisopettajien määrää liian suurena. Apajalahti kannusti kouluja kuitenkin käyttämään erityisopettajia todellisten tarpeidensa mukaan.⁵⁰⁶

Luokkamuotoisen erityisopetuksen hyvänä puolena esitettiin sitä, että se mahdollisti pitkän suhteen erityisopettajan ja oppilaan välille⁵⁰⁷. Erkki Roos toivoi kiertävien erityisopettajien käytöstä runsaampaa kokemusta ennen kuin luokkina tapahtuva erityisopetus lopetettaisiin. Tarkkailuluokkia taas hän ei toivonut lopetettavan ollenkaan, koska oppilaiden siirrot tarkkailuluokille mahdollisti työrauhan säilymisen varsinaisessa luokassa.⁵⁰⁸

Professori Oiva Kyöstiö ja apulaisprofessori Erkki Lahdes uskoivat yksilöllisen opetuksen olevan avain oppilaiden erilaisiin ongelmiin. Heidän mielestään koulujärjestelmä itsessään aiheutti poikkeavuutta, joten yksilöllisellä, kaikkia integroivalla opetuksella ei erityisopetusta enää tarvittaisi⁵⁰⁹ Suomen vammaisten lasten tuki ry:n puheenjohtaja Fjalar Johanssonin mukaan myös vammaiset oppilaat voitaisiin siirtää tavallisille luokille, jos opettajien koulutuksesta huolehdittaisiin⁵¹⁰.

Täysin päinvastaisiakin näkemyksiä esiintyi. Anja Forssenin mielestä opettajien tärkein tehtävä oli ”normaaliluokan ryhmätoiminnan tukeminen” ja vasta sen jälkeen tuli harkita

---

⁵⁰⁵ Nimimerkki ”Don (na) Quijote” 1974. Keskustelua-palsta: ”Jäähyväisetkö erityisopetukselle?”. Opettaja N:o 42. 18.10.1974, 19.

⁵⁰⁶ Aimo Tammivuori 1975. Puheenjohtajan puheenvuoro -palsta: ”AOL poistamassa ”krääsää” peruskoulusta”. Opettaja N:o 8. 21.2.1975, 13.

⁵⁰⁷ Unto Järvi-Laturi ja Pentti Sainio ja Raimo Valtonen 1979. Keskustelua-palsta: ”Vielä Ritva Rauhalalle”. Opettaja N:o 22. 1.6.1979, 24.

⁵⁰⁸ Erkki Roos 1978. ”Mihin menet, erityisopetus?” Opettaja N:o 5. 3.2.1978; 25, 36.

⁵⁰⁹ ”Poikkeavat oppilaat koulujärjestelmän tuotoksia”. Opettaja N:o 11. 14.3.1975, 18 – 19.

⁵¹⁰ S. K. 1976. ”Suomen vammaisten lasten tuki ry:n puheenjohtaja insinööri Fjalar Johansson: Vammaiset oppilaat normaaliluokkiin”. Opettaja N:o 19. 7.5.1976, 27.

”yksilöllisiä erityistoimenpiteitä”⁵¹¹. Rehtori Seppo Warséllin mielestä oppilaat, jotka kuuluisivat apukouluun tai erityisluokille, tulisi saattaa niihin entistä varhaisemmassa vaiheessa, koska hän ei uskonut tällaisten oppilaiden pärjäävän yläasteella⁵¹². Nimimerkillä mielipidepalstalle kirjoittanut opettaja koki, että oppimisvaikeuksien voittamisen periaatetta kannattavat ”väheksyvät oppimisvaikeuksia”. Hän vaatikin todellisia tekoja erityisoppilaiden auttamiseksi.⁵¹³

Unto Sopanen kritisoi koulu-uudistusta siitä, että erityisoppilaiden vaikeuksiin ei oltu kiinnitetty huomiota tarpeeksi. Hänen mukaansa ”jokainen voi oppia kaiken - aatejärjelmä” toi apukouluihin oppilaita, joiden ei aiemmin olisi edes katsottu olevan velvollisia käymään koulua. Koulutavoitteita ei hänen mukaansa tällaisten ryhmien kanssa pystyittäisi välttämättä saavuttamaan.⁵¹⁴ Leena Erkkilä toivoi, että oppilaat testattaisiin ennen koulunalkua, jotta oppilaat osattaisiin ohjata tarvittaessa pienluokille ja into koulunkäyntiä kohtaan saataisiin säilymään.⁵¹⁵

Marjatta Vasara kirjoitti yhteenvetona opettajien LUKI-kursseilta, että erityisopetus oli uudessa peruskoulussa ”käymistilassa”, koska varmuutta alan tulevaisuuden kehityksestä ei ollut. Erityisopettajille nähtiin olevan suuri tarve, mutta päteviä opettajia oli liian vähän.⁵¹⁶

SOL kannatti erityisopetuksen ryhmien maksimioppilasmääräksi 10:ntä oppilasta, jotka olisivat kaikki samalta luokka-asteelta⁵¹⁷. Unto Järvi-Laturi, Pentti Sainio ja Raimo Valtonen taas toivoivat apuluokkien oppilasmäärien laskemista, jotta oppilaita voitaisiin

---

⁵¹¹ Anja Forssen 1975. ”Koululaisten mielenterveyden huoltoon liittyviä kysymyksiä 2.”. Opettaja N:o 12 – 13. 21.3.1975, 21 – 22.

⁵¹² Seppo Warséll 1976. ”Yläasteen ongelmia Lapissa”. Opettaja N:o 26. 25.6.1976; 18 – 19, 30.

⁵¹³ Nimimerkki ”Marja-Leenaa parhaansa mukaan auttanut opettaja” 1975. ”Mietittävää oppimisvaikeuksien väheksyjille”. Opettaja N:o 16. 18.4.1975, 19.

⁵¹⁴ Unto Sopanen 1975. Keskustelua-palsta: ”Minne menet apukoulu?”. Opettaja N:o 5. 31.1.1975, 50 – 51.

⁵¹⁵ Leena Erkkilä 1975. ”Koulutulokkaan asemaa on parannettana”. Opettaja N:o 5. 31.1.1975, 47.

⁵¹⁶ Marjatta Vasara 1974. ”Luokan- ja aineenopettajia yhteisillä LUKI-kursseilla.” Opettaja N:o 37. 13.9.1974, 16 – 17.

⁵¹⁷ Tuoreimmat tiedot. Opettaja N:o 41. 11.10.1974, 6.

opettaa yksilöllisesti ja tarjota hoitoa⁵¹⁸. Erityisopettaja Raija Syvälahti kaipasi erityisopetukseen lisää materiaaleja.⁵¹⁹

---

⁵¹⁸ Unto Järvi-Laturi ja Pentti Sainio ja Raimo Valtonen 1979. Keskustelua-palsta: ”Vielä Ritva Rauhalalle”. Opettaja N:o 22. 1.6.1979, 24.

⁵¹⁹ Sirppa Kahri 1975. ”Lukemis- ja kirjoittamishäiriöt eivät oikein hoidettuina ole este”. Opettaja N:o 6. 7.2.1975, 18.

7 POLITISOITUNEET OPETTAJAT, OPPILAAT JA VANHEMMAT

Suomen yhteiskunnallinen ilmapiiri oli 1960- ja 1970-luvuilla poliittisesti radikalisoitunut, koska yhteiskunnallinen keskustelu ei aiemmin ollut ollut vahvaa ja kirkon merkitys oli vähentynyt. Tähän arvotyhjiöön sovitettiin marxismia, mikä sai erityisesti nuorison kiinnostumaan vasemmistoradikalismista.⁵²⁰ Koululaitoksen katsottiinkin lehden pääkirjoituksessa jääneen erilaisten ideologioiden vaikutuskenttään.⁵²¹ Syynä politisoitumiselle oli Opettaja-lehden päätoimittaja Antti Henttosen mukaan kouluhallinnon siirtyminen koululautakunnalle, jonka jäsenten hän uskoi ajavan oman puolueensa etua. Puolueidenkin hän katsoi vaativan virkamiehiltä puolueen edun huomioimista.⁵²² *Opettajassa* katsottiin virkoja täytettävän ”ministeriöstä läänien kouluosastoihin saakka tietynvärisen jäsenkirjan omaavilla henkilöillä” ja rehtoreiden epäiltiin tulleen valituksi poliittisin perustein. Tämä herätti huolta opettajien mahdollisesta syrjimisestä poliittisten näkemysten vuoksi.⁵²³ Se, että opettaja oli virkamies sai Opettaja-lehden painamaan Aarre Simosen Suomen Kuvalehdessä (nro. 44, 1974) esittämän näkemyksen myös Opettaja-lehdessä. Simonen toteaa:

”Tietenkin saa olla puoluekanta ja luottamustehtäviäkin puolueessa, mutta viranhoito ja puoluepolitiikka ovat kokonaan kaksi eri asiaa. Mitä korkeammalla tasolla toimitaan, sitä tärkeämpää on pitää tämä ero selvänä ja tahrattomana.”.⁵²⁴

Opettajassa ”Tällä viikolla” -osiossa esitettiin ajankohtaisia asioita ja lehden näkemyksiä, eli tällaisen mielipiteen julkaisemista ei voi pitää vain yksittäisen toimittajan mielipiteenä. Lehden linjana oli siis vastustaa politiikan tuomista kouluun.

Opetuksen toivottiin olevan demokraattista ja näin ollen huomiovan erilaiset näkemykset tasa-arvoisesti ja monipuolisesti. Politisoitumista vastustettiin myös siksi, ettei koulun haluttu ohjaavan oppilaitaan mihinkään yksittäiseen ideologiaan, vaan oppilaiden

---

⁵²⁰ Kunnas 1993, 58 – 59.

⁵²¹ Pääkirjoitus-palsta. Opettaja N:o 33 – 34. 16.8.1974, 5.

⁵²² Antti Henttonen 1974. Keskustelua-palsta: ”Koulun suojeleminen: Muutamia lisävastauksia”. Opettaja N:o 44. 1.11.1974, 22 – 23.

⁵²³ S. Apajalahti 1975. ”Avoin ja inhimillinen koulu voi syntyä vain opetuksen vapauden ilmapiirissä”.

Opettaja N:o 6. 7.2.1975, 16 – 17; Nimimerkki ”Veli Juhani” 1975. Puumerkkejä-palsta:

”Virkanimitykset ja politiikka”. Opettaja N:o 7. 14.2.1975, 21.

⁵²⁴ Tällä viikolla -palsta. Opettaja N:o 45. 8.11.1974, 4.

haluttiin antaa päättää itse mielipiteistään.⁵²⁵ Apajalahden mielestä koulu ei koskaan saisikaan vaatia oppilaalta poliittisia mielipiteitä⁵²⁶. Toisaalta puolueiden kiinnostus koulupolitiikkaa kohtaan saattoi Antti Henttosen mielestä kehittää koulua.⁵²⁷

Koululaisliike Teiniliitossa puoluepolitiikan vaikutus alkoi näkyä 1960- ja 1970-lukujen vaihteessa. Mallia otettiin korkeakouluista, joissa vaikutti uusvasemmistolainen nuorisoliike. Kouludemokratian myötä kasvoi erilaisten järjestöjen vaikutusmahdollisuudet kouluissa. Kaikki poliittiset nuorisjärjestöt kannattivatkin poliittisen toiminnan tuomista osaksi Teiniliiton toimintaa. Teiniliitossa valtaa oli saanut taistolainen opiskelijaliike ja sen myötä vähemmistökommunistinen ideologia. Koululaisia kuului kuitenkin esimerkiksi kansandemokraattisiin ja sosiaalidemokraattisiin koululaisjärjestöihin, Nuoren Keskustan Liittoon ja Kokoomuksen Nuorten Liittoon. Näinpä nuorisjärjestöjen taistelu Teiniliiton piirissä olikin puoluepoliittista.⁵²⁸

Oppikoulujen kouluneuvostot saivat valtaa päättää koulujen asioista. Vaikka peruskoulun kouluneuvostot toimivat hyvin eri tavalla kuin vastaavat oppikouluissa, pidettiin koulua ja sen oppilaita Teiniliiton kouludemokratiataistelun vuoksi silti politisoituneina. 1970-luvulla poliittinen ilmapiiri olikin muuttunut radikaalisti verrattuna aiempiin vuosikymmeniin.⁵²⁹

Politiikan kouluun tulemisen haitaksi koettiin esimerkiksi työrauhan häviäminen oppilaiden kunnostautuessa poliittisesti⁵³⁰. Antti Henttosen mukaan oppilaat olivat alkaneet lukea koulussa ”oppilasjärjestöjen levittämiä eri värisiä kirjoja”. Nämä kirjat taas häneen mukaansa agitoivat oppilaita toimimaan koulurauhan vastaisesti.⁵³¹ Kärenlampi mainitseekin kirjan nimeltä ”Koululaisen pieni punainen kirja”, jonka tavoitteena oli muuttaa koulunkäyntiä oppilaslähtöisemmäksi ja heikentää opettajan

---

⁵²⁵ S. Apajalahti 1975. ”Avoin ja inhimillinen koulu voi syntyä vain opetuksen vapauden ilmapiirissä”.

Opettaja N:o 6. 7.2.1975, 16 – 17

⁵²⁶ S. Apajalahti 1975. Keskustelua-palsta: ”Edellisen johdosta”. Opettaja N:o 6. 7.2.1975, 9.

⁵²⁷ Antti Henttonen 1974. Keskustelua-palsta: ”Koulun suojeleminen: Muutamia lisävastauksia”. Opettaja N:o 44. 1.11.1974, 22 – 23.

⁵²⁸ Kärenlampi 1999; 43, 48 – 49, 51, 240.

⁵²⁹ Kärenlampi 1999, 219.

⁵³⁰ Pääkirjoitus-palsta. Opettaja N:o 33 – 34. 16.8.1974, 5; Pääkirjoitus-palsta: ”Avaimia lukkoon”.

Opettaja N:o 29 – 30. 18.7.1975, 3.

⁵³¹ Antti Henttonen 1974. Keskustelua-palsta: ”Koulun suojeleminen: Muutamia lisävastauksia”. Opettaja N:o 44. 1.11.1974, 22 – 23.

asemaa⁵³². Puheenjohtaja Apajalahti oli sitä mieltä, että oppilaiden vakaumuksellisten kannanottojen takana oli koulun ulkopuoliset tahot ja mahdollinen hyväksikäyttö⁵³³.

Vaikka lapset eivät olisikaan toimineet poliittisesti, osallistuivat lasten vanhemmat poliittiseen toimintaan. Vanhemmat saattoivatkin syyttää opettajia oppilaiden vanhempien poliittisten arvojen vaikutuksista oppilasarviointeihin.⁵³⁴ Myös poliittisesti kiinnostumattomien opettajien asema nähtiin ongelmallisena, sillä heidän koulunuudistusintonsa uskottiin katoavan, koska kouluun oli ilmaantunut ”poliittista eduntavoittelua, syrjintää ja saneluvaltaa”⁵³⁵. Antti Henttonen esitti huolensa myös siitä, että pedagoginen keskustelu jäisi poliittisen puheen jalkoihin, eivätkä opettajat saisi lepoa edes taukojensa aikana⁵³⁶.

Ruotsin opetusministeri Lena Hjelm-Wallénin kerrottiin kannattavan politiikan tuomista kouluihin. Sosiaalidemokraattinen Hjelm-Wallén perusteli näkemystään sillä, että näin koulu voisi kasvattaa oppilaistaan ”vapaasti ajattelevia ja itsenäisiä”.⁵³⁷ *Keskustelua-*palstalla Erkki Ojakangas uskoi oppilaiden edunvalvonnan olevan helpompaa oppilaiden järjestäytyttyä.⁵³⁸

Kouluhallituksen pääjohtaja Erkki Aho ihmetteli, kuinka politisoituminen olisi yllättäen alkanut näkymään kouluissa, vaikka kouluhallinto oli hänen mukaansa pysynyt samanlaisena kuin ennenkin, vaikka sen edustajista äänestettiin. Hän ei uskonut myöskään oppilaiden tai heidän vanhempiansa tekevän koulusta puoluepoliittista ja opettajienkin tiedettiin hänen mukaansa aiemminkin toimineen politiikassa. Koulun hän halusikin olevan mukana poliittisessa keskustelussa.⁵³⁹ Erkki Ahon kerrottiin kuitenkin suosittelleen tarkkailemaan politiikan vaikutuksia lapsiin.⁵⁴⁰ Tässä vaiheessa ei kuitenkaan vielä julkisesti tiedetty Ahon toimivan Pirkkalan opetuskokeilun johdossa.

---

⁵³² Kärenlampi 1999, 53.

⁵³³ S. Apajalahti 1975. *Keskustelua-palsta*: ”Edellisen johdosta”. *Opettaja* N:o 6. 7.2.1975, 9.

⁵³⁴ Antti Henttonen 1974. *Keskustelua-palsta*: ”Koulun suojeleminen: Muutamia lisävastauksia”. *Opettaja* N:o 44. 1.11.1974, 22 – 23.

⁵³⁵ Pääkirjoitus-palsta. *Opettaja* N:o 41. 11.10.1974, 5.

⁵³⁶ Antti Henttonen 1974. *Keskustelua-palsta*: ”Koulun suojeleminen: Muutamia lisävastauksia”. *Opettaja* N:o 44. 1.11.1974, 22 – 23.

⁵³⁷ Pääkirjoitus-palsta. *Opettaja* N:o 33 – 34. 16.8.1974, 10.

⁵³⁸ Erkki Ojakangas 1974 *Keskustelua-palsta*: ”Kouludemokratiasta”. *Opettaja* N:o 52. 20.12.1974, 30.

⁵³⁹ Erkki Aho 1974. *Keskustelua-palsta*: ”Koulun suojeleminen”. *Opettaja* N:o 44. 1.11.1974, 22.

⁵⁴⁰ Uutiskierros-palsta: ”Koulun politisoitumisen haittailmiöitä seurattava”. *Opettaja* N:o 48. 31.1.1975, 48.

Pirkkalan koulussa historiaa oli opetettu marxilais-leniniläisestä näkökulmasta. Kokeilun avulla pyrittiin koulua hyväksi käyttäen tekemään Suomesta sosialistinen.⁵⁴¹ Lehden lausunnossaan Aho kuitenkin kuvailee politiikan tuomista kouluihin tavanomaisena toimintana. Kun Teiniliitto vuonna 1975 hajosi, hävisi myös poliittinen innostus koulujen oppilastoiminnasta⁵⁴².

Kuntien tuli perustaa kouluihin kouluneuvostot⁵⁴³. Kunnallisvaltuusto valitsi kouluneuvostoihin viisi jäsentä, jotka olivat yleensä oppilaiden vanhempia. Opettajat taas valitsivat yhden tai kaksi opettajaedustajaa. Yläasteilla oppilaiden edustajia oli neuvostoissa kaksi, mutta heillä ei ollut oikeutta osallistua äänestyksiin.⁵⁴⁴ Oppilaiden edustajien jääminen ilman äänivaltaa herätti välittömästi tyytymättömyyttä. Esimerkiksi Teiniliitto ehdotti, ettei yläasteiden kouluneuvostoihin tarvitsisi kuulua yhtään vanhempaa, vaan pelkästään vaaleilla valitut opettaja- ja oppilasedustajat.⁵⁴⁵

Kouluneuvostojen ainoa vaikuttamiskeino oli ehdotusten tekeminen, koska niillä ei ollut hallinnollista valtaa⁵⁴⁶. Kouluneuvostovaalit oppikouluissa aiheuttivat valtavaa poliittista painetta kouluille, mutta peruskoulun kouluneuvostosuunnitelma oli maltillisempi. Kouluilla toivottiin kouluneuvostoille kuitenkin todellisia vaikutusmahdollisuuksia, sillä kokeilutoiminnan perusteella niitä ei juuri ollut⁵⁴⁷. OK vaati kuitenkin, ettei yläasteen kouluneuvostoissa käytettäisi puolueiden tunnuksia, koska oppilaat olivat heidän mielestään siihen liian nuoria.⁵⁴⁸ SOL toivoi, ettei peruskoulun kouluneuvostoihin liittyen tehtäisi uudistuksia ilman, että niitä kokeillaan ensin käytännössä. Se ei myöskään halunnut oppikouluissa erimielisyyksiä aiheuttanutta ristiinäänestystä osaksi peruskoulujen kouluneuvostojen toimintaa.⁵⁴⁹ Keskustelu-palstalla ala-asteiden

---

⁵⁴¹ Leskinen 2016; 13, 47.

⁵⁴² Lappalainen 1998, 161.

⁵⁴³ Jauhiainen & Rinne 2012, 131.

⁵⁴⁴ Somerkivi 1982, 126; Kärenlampi 1999, 224.

⁵⁴⁵ Kärenlampi 1999, 224 – 226.

⁵⁴⁶ Somerkivi 1982, 126 – 127.

⁵⁴⁷ Risto Haapanen 1975. ”Härkämäisyys haittasi hyvien periaatteiden toteutumista”. Opettaja N:o 6. 7.2.1975, 31 – 32.

⁵⁴⁸ ”OK antoi lausuntonsa peruskoulun kouluneuvostosta”. Opettaja N:o 8. 21.2.1975, 14 – 15.

⁵⁴⁹ ”SOL antoi lausuntonsa peruskoulun kouluneuvostoista”. Opettaja N:o 7. 14.2.1975, 18 – 19.

kouluneuvostot nähtiin turhina, koska kirjoittajan mukaan niillä ei ollut ”mitään päätäntävaltaa” ja ne asettivat lapsia toisiinsa nähden erilaisiin asemiin⁵⁵⁰.

---

⁵⁵⁰ Nimimerkki ”Kouluneuvostorahat työllisyyden hoitoon”. Keskustelua-palsta: ”Ala-asteiden kouluneuvostot joutaa lakkauttaa”. Opettaja N:o 11 – 12. 17.3.1978, 39.

8 RAUHATTOMAT OPPILAAT ONGELMANA

Työrauha ja siihen liittyvät ongelmat: häiriköinti, levottomuus ja koulupinnaus olivat iso osa Opettaja-lehden peruskoulukeskustelua. Jälkikäteen 1970-luvulla lisääntyneiden työrauhaongelmien selittäjäksi on annettu ainakin kouludemokratian kehittyminen⁵⁵¹. Sen myötä opettajien vähäinenkin auktoriteetti pyrittiin poistamaan⁵⁵². Myös koko ikäluokan opettaminen samoissa kouluissa sekä laman aiheuttamat sosiaaliset ongelmat 1970-luvun puolivälin jälkeen olivat syitä työrauhaongelmien taustalla. Toisaalta myös opettajien ammattijärjestöt ryhtyivät tiukempaan edunvalvontaan ja toivat ongelmaa esille aiempaa enemmän.⁵⁵³

Kouluväki koki usein joutuvansa syytetyiksi työrauhaongelmista. Lehdessä syyllisiksi esitettiin kuitenkin yhteiskunnallisia seikkoja, eikä siksi koulun voitu olettaa ratkaisevan rauhattomuuteen liittyviä vaikeuksia yksin.⁵⁵⁴ Sotien jälkeen Yhdysvalloista ja Englannista alkanut nuorison nousu, eli vastakulttuuriliike ja nuorisokulttuurin syntyminen olikin nuorison rauhattomuuden taustavireenä⁵⁵⁵.

Työrauhaongelmien taustalla nähtiin oppilaiden vapautta korostanut liikehdintä⁵⁵⁶. Tästä syytettiin oppilasjärjestöjä sekä puolueita ja viranomaisia, jotka mahdollistivat näiden järjestöjen koulurauhaan vaikuttaneen toiminnan⁵⁵⁷. Paavo Kärenlampi uskookin, etteivät kaikki oppilaat olleet valmiita toimimaan kouluneuvostojen myötä kasvaneen vastuun

---

⁵⁵¹ Kärenlampi 1999, 219.

⁵⁵² Malinen 2005, 85.

⁵⁵³ Kärenlampi 1999, 217.

⁵⁵⁴ S. Apajalahti 1974. Puheenjohtajan puheenvuoro -palsta: ”Ajatuksia työrauhaongelmasta”. Opettaja N:o 51. 13.12.1974, 11; Pääkirjoitus-palsta: ”Koulujen työrauha”. Opettaja N:o 14. 2.4.1976, 7; Voitto Ranne 1976. Puheenjohtajan puheenvuoro -palsta: ”Työrauha-asiaa kesälläkin”. Opettaja N:o 31 – 32. 30.7.1976; 5, 20.

⁵⁵⁵ Heiskanen & Mitchell 1985, 10 – 11.

⁵⁵⁶ S. Apajalahti 1975. Puheenjohtajan puheenvuoro -palsta: ”Työrauhan perusteista – jälleen kerran”. Opettaja N:o 29 – 30. 18.7.1975, 5; Pääkirjoitus-palsta: ”Kasvatuksen tavoitteita”. Opettaja N:o 19. 7.5.1976, 5.

⁵⁵⁷ A. H. 1975. ”Teiniliitto vararikkoon”. Opettaja N:o 46. 14.12.1975, 36; Pääkirjoitus-palsta: ”Koulujen työrauha”. Opettaja N:o 14. 2.4.1976, 7; Voitto Ranne 1976. Puheenjohtajan puheenvuoro -palsta: ”Työrauha-asiaa kesälläkin”. Opettaja N:o 31 – 32. 30.7.1976; 5, 20; Pääkirjoitus-palsta: ”Miksi ilo on kadonnut?”. Opettaja N:o 18. 6.5.1977, 5; Nimimerkki ”Hakkuri” 1977. Pilkkeitä-palsta: ”Särky”. Opettaja N:o 43. 28.10.1977, 20.

vaatimalla tavalla.⁵⁵⁸ Rehtori Jouko Joensuu ehdotti työrauhaongelmien aiheuttajaksi peruskoulun tavoitteita⁵⁵⁹.

Opettajat ja kouluväki kokivat jääneensä käyttäytymisvaikeuksien ja työrauhaongelmien kanssa yksin, eikä kouluviranomaisten koettu auttaneen opettajia asiassa⁵⁶⁰. Veli Juhani mukaan opettajia syytettiin ”karttakeppi-mentaliteetista”, kun he toivovat keinoja selvittää koulun lisääntyneistä ongelmista⁵⁶¹.

Työrauhaongelmiin ehdotettiin myös ratkaisuja. S. Apajalahti ehdotti koulukuraattoreja lisättäväksi kouluihin⁵⁶². Koulujen kurinpitoon toivottiin muutoksia, koska sen ei katsottu olevan riittävää ja tarpeeksi nopeaa vaikutuksiltaan⁵⁶³. Kouluhin kaivattiinkin järjestyssääntöjä ohjaamaan käyttäytymistä⁵⁶⁴. Yläasteen oppilas Heikki Kempainen halusi aiempien koulumuotojen ”kurinpitokonsteja” myös peruskouluun⁵⁶⁵. Kouluneuvos Toivo J. Karttunen uskoi ”opettajan arvoavan” olevan avainasemassa työrauhaongelmien vähentämisessä⁵⁶⁶. Häiriötä aiheuttavien oppilaiden auttamiseen ehdotettiin myös vahvempia keinoja. Kemin maalaiskunnan opettajayhdistyksen kerrottiin tahtovan siirtää häiritsevät oppilaat, ”oppilasterroristit” erityisluokille, koska heidän nähtiin haittaavan muidenkin oppilaiden koulutyötä. Samaa vaati erityisopettaja Lauri Kiviniemi.⁵⁶⁷ Seppo Warsell taas halusi opettajille tarvittaessa oikeuden erottaa oppilas koulusta⁵⁶⁸. Nimimerkillä keskustelupalstalla ehdotettiin niinkin radikaalia vaihtoehtoa, että tytöt ja pojat laitettaisiin opiskelemaan eri luokille. Kyseinen kirjoittajan

---

⁵⁵⁸ Kärenlampi 1999, 218 – 219.

⁵⁵⁹ Raimo Teppo 1976. ”Maolaiset” Yyterin sanoilla”. Opettaja N:o 27 – 28. 2.7.1976, 8 – 11.

⁵⁶⁰ Pääkirjoitus-sivu ”Avaimia lukkoon”. Opettaja N:o 29 – 30. 18.7.1975, 3; Veli Juhani 1975.

Puumerkkejä-palsta: ”Mitä meille vastataan?”. Opettaja N:o 43. 24.10.1975, 40; Pääkirjoitus-palsta: ”Koulujen työrauha”. Opettaja N:o 14. 2.4.1976, 7.

⁵⁶¹ Veli Juhani 1975. Puumerkkejä-palsta: ”Mitä meille vastataan?”. Opettaja N:o 43. 24.10.1975, 40.

⁵⁶² S. Apajalahti 1974. Puheenjohtajan puheenvuoro -palsta: ”Ajatuksia työrauhaongelmasta”. Opettaja N:o 51. 13.12.1974, 11.

⁵⁶³ S. Apajalahti 1974. Puheenjohtajan puheenvuoro -palsta: ”Rikos ja rangaistus”. Opettaja N:o 17. 26.4.1974, 15; Pääkirjoitus-palsta: ”Koulujen työrauha”. Opettaja N:o 14. 2.4.1976, 7.

⁵⁶⁴ S. Apajalahti 1974. Puheenjohtajan puheenvuoro -palsta: ”Ajatuksia työrauhaongelmasta”. Opettaja N:o 51. 13.12.1974, 11; Pääkirjoitus-palsta: ”Koulujen mielenterveyspainet”. Opettaja N:o 43. 28.10.1977, 7; ”OAJ:n koulupoliittisen ohjelman pedagogiset suuntaviivat neljäksi seuraavaksi vuodeksi”. Opettaja N:o 25. 23.6.1978, 22 – 25.

⁵⁶⁵ Heikki Kempainen 1979. Keskustelua-palsta: ”Koulun kurinpito”. Opettaja N:o 6. 9.2.1979, 29.

⁵⁶⁶ ”Opettajat rakastakaa lapsia!”. Opettaja N:o 51 – 52. 17.12.1976; 34 – 35, 56.

⁵⁶⁷ Uutiskierros-palsta: ”Oppilasterroristit saatava erityisopetukseen”. Opettaja N:o 51. 13.12.1974, 24; Lauri Kiviniemi 1979. ”Häiritsijät pois tunneilta”. Opettaja N:o 19. 11.5.1979, 19.

⁵⁶⁸ Seppo Warsell 1976. ”Yläasteen ongelmia Lapissa”. Opettaja N:o 26. 25.6.1976; 18 – 19, 30.

mielestä häiritsijät olivat poikia. Näin työrauha turvattaisiin ”edes joka toiseen luokkaan”.⁵⁶⁹

Apajalahti suositteli opettamaan oppilaille oikean ja väärän eron. Hänen mukaansa oppilaiden tulisi ymmärtää mitä ovat ”rehellisyys”, ”työteliäisyys” ja ”velvollisuudentunto”.⁵⁷⁰ Varatuomari Tatu Närhi ehdotti, että koulupinnaajille kerrottaisiin pinnaamisen olevan rikos, jolla voi olla seurauksia⁵⁷¹.

---

⁵⁶⁹ Nimimerkki ”Vain järjestelykysymys” 1978. Keskustelua-palsta: ”Työrauhaongelmasta”. Opettaja N:o 15. 14.4.1978, 23.

⁵⁷⁰ S. Apajalahti: Puheenjohtaja puheenvuoro -palsta: ”Työrauhan perusteista – jälleen kerran”. Opettaja N:o 29 – 30. 18.7.1975, 5.

⁵⁷¹ Tatu Närhi 1975. ”Koulupinnaus on lain rikkomista”. Opettaja N:o 29 – 30. 18.7.1975, 19.

9 UNOHDETTU OPETTAJA PERUSKOULUN TOTEUTTAJAKSI

Opettajien asema muuttui uuden peruskoulun myötä, mikä herättikin keskustelua Opettaja-lehdessä. Eniten keskusteltiin opettajan roolista koulupäätöksenteon keskittyttä ylemmille tasoille, lisääntyneestä työmäärästä ja vastuuasioista.

Kaupunkiliiton kerrottiin haluavan siirtää koulun toteuttamisen vastuuta kouluille, jotta hallinnossa olisi joustoa⁵⁷². Paikallista päätäntävaltaa kaipasi myös rehtori Kalevi Heikkilä, jonka mukaan kunta- ja koulutason työntekijöihin ei luotettu tarpeeksi.⁵⁷³ Pekka Käppi uskoi, että hallinnon hoitaminen paikallisella tasolla auttaisi ”lähentämään koululaitosta ja yhteiskuntaa”⁵⁷⁴. Koulujärjestelmän hallintoa hoidettiin ylhäältä päin, mikä liittyi laajempaan ilmiöön, jossa julkisen sektorin laajentumisen myötä valtio ja kunnat pyrkivät ohjailemaan julkista hallintoa entistä enemmän⁵⁷⁵. Myös vaatimus yhtäläisistä koulutusmahdollisuuksista toimi taustana keskitetylle kouluhallinnolle⁵⁷⁶.

Peruskoulun uudistuttua opettajia arvosteltiin vanhanaikaisesta opettamisesta. Opettajien toimintaa alettiin myös kontrolloimaan vahvemmin. Opettajat olivat tottuneet sopimaan asioista paikallisesti, joten uuden järjestelmän keskusjohtoisuus sai heidät epävarmoiksi työnsä suhteen.⁵⁷⁷ Opetussuunnitelmaa pidettiin velvoittavana eivätkä opettajat enää uskoneet taitoihinsa suunnitella sen mukaista opetusta. Tämän vuoksi he toivoivat enemmän tarkkoja toteutusohjeita opetukselle.⁵⁷⁸ Kasvatusopin professori Koskenniemeä haastateltiin lehteen aiheesta ja hänen mielestään uudessa peruskoulussa opettajilta on viety mahdollisuudet ”olla aloitteellisia ja luovia”, mikä näkyy tyytymättömyytenä⁵⁷⁹. Ennen uudistusta opettajat olivat nähneet työnkuvansa opetustyön teknisinä taitajina, jolloin heillä oli myös itsenäinen vastuu opetuksestaan, kun taas uudistuksen jälkeen

---

⁵⁷² Uutiskierros-palsta: ”Kaupunkiliitto korosti päätöksiä koulun tasolla”. Opettaja N:o 4. 24.1.1975, 19.

⁵⁷³ Taina Virtasola 1975. ”OK: edustajakokous: Vanhempien lehtoreitten palkkaus huolenaiheena”.

Opettaja N:o 5. 31.1.1975, 16 – 18.

⁵⁷⁴ Pekka Käppi 1975. ”Opetuksen suunnittelu koulutasolla: Opetustavoitteiden selkeyttäminen tärkeätä”.

Opettaja N:o 16. 18.4.1975, 20 – 22.

⁵⁷⁵ Kuisma 2010, 13.

⁵⁷⁶ Autio 1993, 30 – 32.

⁵⁷⁷ Malinen 2005, 84 – 85.

⁵⁷⁸ Malinen 1987, 150.

⁵⁷⁹ Taina Virtasola 1976. ”Didaktinen autonomia olisi pitänyt säilyttää suomalaisessa koulussa”. Opettaja N:o 15 – 16, 9.4.1976, 28 – 31.

opettajien piti noudattaa opetussuunnitelmaa ja ulkopuolelta annettuja ohjeita. Opettajien henkiset paineet kasvoivat.⁵⁸⁰

Peruskoulun uudistajia syytettiin *Opettajan* pakinassa kenttätyössä kokemattomiksi ja heidän ainoan ansionsa kuvattiin olevan uudenlaisten vaihtoehtojen tarjoaminen. Kirjelmissään heidän väitettiin vaihtaneen vanhat termit uusiin, joiden sisältö oli kuitenkin sama kuin vanhojen termien.⁵⁸¹ Nimimerkki ”Veli Juhani” syytti samalla palstalla kouluväen ryhtyneen ”rakentelemaan tuulentupia” ja toteuttamaan ”puhtaaksi viljelyä” eli ajatusten viemisestä turhan pitkälle niin, että ”ne kaatuvat omaan mahdottomuuteensa”⁵⁸². Valtavan uudistusinnostuksen keskellä koettiin, että opettajien mielipiteistä ei oltu kiinnostuneita⁵⁸³.

Aimo Tammivuoren mukaan opettajat oli jätetty yksin ongelmien kanssa, vaikka he olivat uudistuksen käytännön toteuttajia.⁵⁸⁴ *Opettaja*-lehden pääkirjoituksessa kerrottiin ”alennuskampanjasta”, jossa opettajiin liitettiin leimoja, kuten ”epäpätevä”, ”mitätön” ja ”vanhanaikainen”. Tämän taustalla nähtiin olevan kouluviranomaisten toiminnan. Tämän vuoksi opettajien luovuutta ei päästy hyödyntämään uudistuksessa.⁵⁸⁵

Korkeakouluneuvos Veikko Kiuru kertoi *Opettajan* sivuilla opettajan työssä opetuksen ulkopuolisen työn lisääntyneen. Työstä oli hänen mukaansa tullut ”asiantuntijatyö”.⁵⁸⁶ *Opettaja* Jorma ja Raija Kiviluoman mielestä lisääntynyt ”toimistotyö” olisi pitänyt delegoida pois opettajilta⁵⁸⁷. Lapin läänintoimikunnassa uskottiin lisääntyneiden

---

⁵⁸⁰ Malinen 2005, 85.

⁵⁸¹ Nimimerkki ”Seurailija” 1975. Puumerkkejä-palsta: ”Keisarin uudet vaatteet”. *Opettaja* N:o 4. 24.1.1975, 36.

⁵⁸² Nimimerkki ”Veli Juhani” 1975. Puumerkkejä-palsta: ”Puhtaaksiviljelystä”. *Opettaja* N:o 8. 21.2.1975, 7.

⁵⁸³ Anja Forssen 1975. ”Koululaisten mielenterveyden huoltoon littyviä kysymyksiä 2.”. *Opettaja* N:o 12 – 13. 21.3.1975, 21 – 22; Matti Veijola 1975. ”Koululaiva myrskyssä”. *Opettaja* N:o 14. 4.4.1975, 24; S. K. 1976. ”MAOL 40-vuotias”. *Opettaja* N:o 12. 19.3.1976, 14.

⁵⁸⁴ Aimo Tammivuori 1975. ”Opettajat eivät ole toimineet koulun kehittymisen jarrumiehinä”. *Opettaja* N:o 42. 17.10.1975, 13.

⁵⁸⁵ Pääkirjoitus-palsta: ”Tärkein tehtävä”. *Opettaja* N:o 24. 11.6.1976, 3; Pääkirjoitus-palsta: ”Opettajan todellisuus.” *Opettaja* N:o 40. 1.10.1976, 5.

⁵⁸⁶ Eila Rekilä 1974. ”Pohjoismaisia mielipiteitä opettajankoulutuksesta”. *Opettaja* N:o 33-34. 16.8.1974, 10.

⁵⁸⁷ Taina Virtasola 1975. ”OPI elää ja kehittyy”. *Opettaja* N:o 8. 21.2.1975, 16 – 17.

paperitöiden vaikuttaneen laskevasti opettajan mahdollisuuksiin toteuttaa kasvatustyötä⁵⁸⁸.

Psykologian opettajien järjestämässä ihmissuhdeseminaarissa opettajien uskottiin kaipaavan jopa mielenterveydellistä hoitamista raskaiden muutosten aikana⁵⁸⁹. Myös lehden pääkirjoituksessa muistutettiin, että opettajien terveys voi olla vaatimusten ja yksin jäämisen takia vaakalaudalla⁵⁹⁰. Luokanopettaja Leena Ikonen kuvasi OPI-päivillä opettajan vastuun aiheuttavan epävarmuutta omista valmiuksistaan opettaa⁵⁹¹. Opettajiin kohdistuvia suuria odotuksia kuvasti lehden pakina, jossa kuvailtiin keksittyä ”opettaja Kalossia”, joka opetteli puhumaan vatsasta ja kirjoittamaan vasemmalla kädellä. Opettaakseen paremmin neljän eri ikäryhmän yhdysluokassa, olisi hänen pystyttävä käyttämään kirjoittamiseen kumpaakin kättään yhtä aikaa ja käytettävä puhumiseen sekä suutansa että vatsaansa.⁵⁹² Lisääntyneitä paperitöitä ja työtaakan kasvamista pidettiin jopa työturvallisuusriskinä, koska se lisäsi opettajien kuormitusta⁵⁹³. Seppo Warséll odotti luvattuja tutkimuksia opettajien työtaakan kasvusta⁵⁹⁴.

Peruskoulun opettajien palkka määrittyi opetusvelvollisuuden mukaan, mutta uuden järjestelmän mukana tuli suuri määrä lisätöitä, joista ei maksettu erikseen⁵⁹⁵. Opettajien suhtautumisen lisääntyneisiin töihin ei uskottukaan olevan innostunut, koska palkan ei katsottu vastaavan niitä, mikä taas vei motivaatiota koulun uudistamisesta⁵⁹⁶. Esimerkiksi Maiju Pohjonen koki äidinkielen oppisisältöjen vain laajentuneen uuden peruskoulun myötä, mutta oppituntimäärien laskeneen. Näin ollen työn määrä opettajilla kasvoi, mutta palkka sen tekemisestä väheni tuntien myötä.⁵⁹⁷

---

⁵⁸⁸ Sirppa Kahri 1976. ”Lapin läänintoimikunta pohti kuri- ja työllisyysongelmia”. Opettaja N:o 26. 25.6.1976, 14 – 16.

⁵⁸⁹ ”Oppilashuoltoseminaari: Koulun ilmapiiri saatava turvalliseksi”. Opettaja N:o 36. 6.9.1974, 34 – 35.

⁵⁹⁰ Pääkirjoitus-palsta: ”Opettajien terveys”. Opettaja N:o 9. 1.3.1974, 9.

⁵⁹¹ Taina Virtasola 1975. ”OPI elää ja kehittyy”. Opettaja N:o 8. 21.2.1975, 16 – 17.

⁵⁹² Kalle Vilppula 1976. ”Rovinsin ala-aste”. Opettaja N:o 39. 24.9.1976, 20.

⁵⁹³ Heikki Liede 1977. ”Työsuojelu: Byrokratiastako Opettajien työsuojeluongelma?”. Opettaja N:o 4. 28.1.1977, 13; ”Työsuojeluongelmia ei aina uskalleta edes tunnustaa”. Opettaja N:o 27 – 28. 7.7.1977, 12 – 13.

⁵⁹⁴ Seppo Warséll 1976. ”Yläasteen ongelmia Lapissa”. Opettaja N:o 26. 25.6.1976; 18 – 19, 30.

⁵⁹⁵ Kangasniemi et al. 2012, 65.

⁵⁹⁶ S. Apajalahti 1974. Puheenjohtajan puheenvuoro -palsta: ”Kuka maksaa koulunuudistuksen aiheuttaman lisätöiden?”. Opettaja N:o 8. 22.2.1974, 10; Pääkirjoitus-palsta: ”Kolme isoa epäkohtaa”. Opettaja N:o 47. 22.11.1974, 5; Aimo Tammivuori 1974. Puheenjohtajan puheenvuoro-palsta: ”Perussy”. Opettaja N:o 50. 5.12.1974, 2.

⁵⁹⁷ Maiju Pohjonen 1974. Keskustelua-palsta ”Me olemme huolestuneita”. Opettaja N:o 33-34. 16.8.1974, 22.

Lehtori Olli Kapiainen koki ristiriidan opettajia ylistävien puheiden ja todellisuuden välillä olevan suuri, minkä hän näki kääntävän opettajat uudistusta vastaan⁵⁹⁸. Esimerkkinä tästä Opettajan pilapiirroksena julkaistiin kuva, jossa juhlapuhetta pitävä, silinteripäinen mies sanoo: ”- Sijoitus koulutukseen on investointia tulevaisuuden hyväksi”. Viereisessä kuvassa sama mies istuu toimistossa budjettien ja säästöohjelman kanssa ja kaksi muuta henkilöä, mahdollisesti opettajia, huutavat hänelle saman asian.⁵⁹⁹ Juhlapuheiden koulutodellisuuden ei siis koettu toteutuvan käytännön koulutyössä. Vastuuta yritettiin saada kouluviranomaisille, joiden toivottiin saavan opettajat uudistuksen taakse⁶⁰⁰.

Opettajien vastuukysymykset herättivät aika ajoin jäsenistönsä etua ajavien yhdistysten kiinnostuksen. Aimo Tammivuori piti vastuuasioden määrittelyä tärkeänä, koska hänen mukaansa jotkut olettivat opettajan kantavan vastuuta oppilaistaan myös oppituntien ulkopuolella⁶⁰¹. Opettajilla ei katsottu aina olevan todellisia mahdollisuuksia estää tapaturmia esimerkiksi opetusryhmän koosta tai muista olosuhteista johtuen. Laajan rikosoikeudellisen vastuun arveltiin aiheuttavan sen, että opettajat painottaisivat turvallisuutta liiallisesti pedagogiikan ohi.⁶⁰² Koulun vastuasioita ehdotettiin tarkastettaviksi⁶⁰³.

Syksyllä 1974 lehti tiedotti SOL:n suositelleen uimaopetuksesta kieltäytymistä, kunnes uimatuntien vastuasiat olisi ratkaistu.⁶⁰⁴ Hukkumistapauksissa opettaja olisi nimittäin vastuussa tapahtuneesta⁶⁰⁵. Ryhmien nähtiin olevan liian isoja, jotta opettaja voisi olla vastuussa koko ryhmän turvallisuudesta uimatilanteessa.⁶⁰⁶ Myöhemmin OAJ katsoi uimatunnit hyväksytyiksi vain niissä tapauksissa, joissa kirjallisesti oli sovittu, että vastuu turvallisuudesta kuuluu uimahallin uimaopettajalle ja uinninvalvojalle⁶⁰⁷. Opettajan

---

⁵⁹⁸ Taina Virtasola 1974. ””Ei ihan iloinen muttei surullinenkaan” on opettajan joulumieli”. Opettaja N:o 52. 20.12.1974, 15.

⁵⁹⁹ Nimimerkki ”Kaks” 1976. Tällä viikolla -palsta. Opettaja N:o 20. 14.5.1976, 4.

⁶⁰⁰ Pääkirjoitus-palsta: ”Opettajan tukeminen”. Opettaja N:o 1 – 2. 11.1.1974, 9.

⁶⁰¹ Aimo Tammivuori 1974, Puheenjohtajan puheenvuoro -palsta. Opettaja N:o 39. 27.9.1974, 7.

⁶⁰² ”Vastuukysymyksissä huomioon koulun työn erityispiirteet”. Opettaja N:o 20. 20.5.1977, 31.

⁶⁰³ ”Työsuojeluongelmia ei aina uskalleta edes tunnustaa”. Opettaja N:o 27 – 28. 7.7.1977, 12 – 13.

⁶⁰⁴ Tuoreimmat tiedot -palsta ”Uinnin opetus keskeytyy”. Opettaja N:o 36. 6.9.1974, 6.

⁶⁰⁵ ”Uudet ohjeet opettajan vastuusta ovat tulossa”. Opettaja N:o 37. 13.9.1974, 8.

⁶⁰⁶ Aimo Tammivuori 1974, Puheenjohtajan puheenvuoro-palsta. Opettaja N:o 39. 27.9.1974, 7.

⁶⁰⁷ ”OAJ jatkaa perustajajärjestöjen linjaa uinninopetuksessa”. Opettaja N:o 18. 30.4.1976, 20 – 21.

vastuukysymykset muidenkin liikuntatuntien sairaustapauksissa herätti kysymyksiä, sillä opettajalla ei ollut oikeutta nähdä oppilaidensa terveystietoja⁶⁰⁸.

---

⁶⁰⁸ Uutiskierros-palsta ”Opettajat eivät saa oppilaiden terveystietoja”. Opettaja N:o 41. 11.10.1974, 21.

10 PÄÄTÄNTÖ

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää millaisista aiheista ja mistä näkökulmista peruskouluun liittyvää keskustelua käytiin *Opettaja*-lehdessä vuoden 1974 alusta vuoden 1979 loppuun. Tässä luvussa kerron tutkimukseni tulokset johdannossa esitettyjen tutkimuskysymysten valossa. Ensimmäinen tutkimuskysymykseni käsitteli sitä, mitä aiheita peruskoulusta nostettiin tutkimusaineistossa esille. Näitä käsittelen tässä päätännössä seuraavien tutkimuskysymysten käsittelyn yhteydessä.

Ennen säästöpäätöksiä valinnaisaineita pidettiin yleensä hyvänä, koska ne huomioivat oppilaiden erilaisuuden ja toivat lisää valinnanmahdollisuuksia. Kuitenkin säästöpäätösten jälkeen vähentyneet valinnaismäärät koki osa kirjoittajista edelleen positiiviseksi, koska valinnaisaineita nähtiin olevan liikaa, eivätkä oppilaat olleet niiden määrän ja monipuolisuuden suhteen alueellisesta tasa-arvoisia.

Suuri osa kirjoittajista koki tasokurssit hyvänä ja oppilaan yksilöllisyyden huomioivana eriyttämiskäytännönä. Myös erityisluokat koettiin hyväksi, koska niissä opettajalle ja oppilaalle pääsi syntymään luottamuksellinen suhde.

Politiikan tuomisella kouluun nähtiin hyviä puolia, vaikka sen vaikutuksia toivottiinkin seurattavan. Sen ajateltiin mahdollistavan oppilaiden yhteisen edun ajamisen ja kasvattavan nuorista itsenäisiä aikuisia. Tilanteen ei aina nähty muuttuneen juurikaan ajasta ennen peruskoulua.

Positiivisia kokemuksia peruskoulusta löytyi aineistostani selvästi vähiten. Tähän vaikuttanee se, että *Opettaja* oli nimenomaan opettajien edunvalvontaan liittyvä lehti, joten siinä hyvin herkästi tartuttiin opettajien tilanteeseen negatiivisesti vaikuttaviin seikkoihin. Ehkä tutkimusvälillä tapahtui paljon asioita, jotka tulkittiin negatiivisiksi ratkaisuehdotuksia vaativiksi seikoiksi.

Toisena tutkimuskysymyksenäni olikin selvittää näitä ongelmakohtia koettuja asioita peruskoulussa. Ongelmina nähtiin peruskoulun kehittäjät ja suunnittelijat, joilla ei useinkaan ollut kokemusta käytännön opetustyöstä, samalla kun opettajat kokivat jääneensä yksin ja joutuneensa huonon kohtelun alaiseksi. Peruskoulun pelättiin hukkuvan byrokraatiaan. Laajentunut ja keskusjohtoinen hallinto aiheutti sen, ettei hallintotoimia aina katsottu joustaviksi ja paikallisen tilanteen huomioonottaviksi.

Opetussuunnitelman koettiin olevan liian laaja, eikä sen tärkeimpiä sisältöjä oltu määritelty riittävän selkeästi. Opettajat kärsivätkin sen suhteen tavoitteiden ja mahdollisuuksien ristiriidasta, kun aika ei riittänyt uuden opetussuunnitelman mukaiseen opettamiseen eikä palkka kattanut laajan opetussuunnitelman toteuttamisesta aiheutuvaa lisätyötä. Myös opetussuunnitelman liian teoreettisuuden pelättiin aiheuttavan koulumotivaation laskua käytännöllisesti suuntautuneille oppilaille. Taito- ja taideaineiden koettiin jääneen opetussuunnitelmassa lapsipuolen asemaan. Myös pienten koulujen ja yhdysluokkien aseman huomioinen opetussuunnitelmassa jätti aineiston perusteella toivomisen varaa.

Säästäminen peruskoulun menoista koettiin suurena ongelmana. Säästöt koettiin epäreiluinä, koska ne oli usein suunniteltu opettajajärjestöjen tietämättä. Säästö päätöksen pelättiin romuttavan peruskoulun pohjan ja vaikeuttavan oppilaiden erilaisuuden huomioimista sekä vähentävän valinnanmahdollisuuksia. Taloudellisten säästöjen ei uskottu aina olevan pitkäaikaisia tai oikeisiin laskelmiin perustuvia. Säästöjen ja muiden peruskouluun liittyvien muutosten suunnittelu ilman opettajajärjestöjä ”salaa”, herätti epäluuloisuutta koulupäätäjii kohtaan.

Peruskoulun ryhmäkokojen katsottiin olevan liian suuria opetuksen tehokkuuden ja turvallisuuden kannalta. Ryhmän syntymiseen vaadittavaa minimioppilasmäärää haluttiin myös laskea, koska harvinaisten kielten ryhmiä tai muita vähemmän haluttuja valinnaisaineryhmiä ei päässyt syntymään, koska oppilaita oli niissä liian vähän. Säästöjen myötä opetusryhmiä pyrittiin kasvattamaan, minkä OAJ ja monet muut lehdessä mielipiteensä julkaisseet kokivat ongelmallisena, koska sen uskottiin vaikeuttavan opettajan ja oppilaiden työskentelyä. Säästöjen myötä monien aineiden tuntimäärät laskivat, mikä koettiin haitalliseksi oppimiselle.

Yläasteen aineopettajat kokivat haastavana tilanteen, jossa he eivät saaneet enää opettaa 5. ja 6. luokkalaisia oppilaita, vaikka keskikoulussa he olivat opettaneet tätä ikäluokkaa. Aineenopettajat halusivat siis opettaa myös ala-asteella omia aineitaan, mutta luokanopettajat eivät halunneet antaa omia tuntejaan pois. Valinnaisaineiden määrissä ja monipuolisuudessa oli paljon alueellista vaihtelua, joten täysin tasa-arvoisina niitä ei aina pidetty. Jotkut myös pitivät valinnaisaineiden määrää liioiteltuna. Kuitenkin valinnaisaineiden vähenemisen säästö päätösten myötä koettiin usein rajoittavan

oppilaiden valinnanvapautta ja yksilöiden huomioimista. Sen pelättiin aiheuttavan oppilaille mielenterveyden vaikeuksia.

Hintojen nousun takia opetusmateriaalin ei katsottu aina olevan riittävää. Kirjakustantajien toimintaa arvosteltiin, koska ne pakottivat koulut uusimaan kirjoja vuosittain yhdistämällä luku- ja tehtäväkirjat toisiinsa. Opetusmateriaaleista haluttiin säästää myös laajemmin, mutta tätä opetusjärjestöt eivät suositelleet ja oppikirjan tekijät epäilivät säästöjen tuovan todellisuudessa kustannuksia. Värien poistamisen oppikirjoista pelättiin heikentävän oppilaiden kiinnostusta niitä kohtaan. Yhdysluokkien opettajat kokivat jääneensä opetussuunnitelman ohella myös oppikirjoissa, sillä erillisopetukseen suunniteltujen kirjojen ei koettu sopivan yhdysluokkaopetukseen. Peruskoulutiloja oli monissa kunnissa liian vähän tai ne olivat koulunkäyntiin huonosti soveltuvia. Myös vuoroluku koettiin haastavaksi erityisesti pienten oppilaiden kohdalla.

Tutkimukset osoittivat, että tasokurssit olivat epätasa-arvoisia niin sukupuolen, asuinpaikan kuin perheiden sosioekonomisen asemankin perusteella. Kaikki eivät valinneet tasokurssia todellisten oppimisedellytysten mukaan. Tasokurssien uskottiin vaikuttavan myös oppilaiden mahdollisuuksiin jatko-opintojen valinnassa, koska alimmalla tasokurssilla yläasteella opiskelleet eivät voineet hakea lukioon ja alimman kurssin uskottiin vaikuttavan opintomahdollisuuksiin myös muissa oppilaitoksissa. Puheet tasokurssien poistamisesta saivat kuitenkin osan kirjoittajista vastustamaan siihen liittyviä toimia vahvasti, koska ilman tasokursseja opetuksen tason pelättiin laskevan, oppilaiden yksilöllisyyden kärsivän ja heikompien oppilaiden menettävän opiskelumotivaationsa. Muutoksille ei uskottu olevan riittävästi perusteita.

Erityisopetuksen tilan katsottiin olevan vaikea ja koko kentän sekavassa tilassa. Kiertävien erityisopettajien tilanne koettiin haastavaksi, eikä OAJ suositellut ryhtymään sellaiseksi. Laaja-alaisesta erityisopetuksesta haluttiinkin lisää tietoja ennen kuin luokkamuotoinen erityisopetus lopetettaisiin.

Politiikan vaikutus peruskoulussa ja sen takana oli osan kirjoittajien mielestä negatiivista. He kokivat peruskoulun jääneen politiikan jalkoihin. Syitä tähän etsittiin kunnan kouluhallinnon keskittymisestä koululautakunnalle, jonka jäsenten nähtiin ajavan lähinnä oman puolueensa asiaa. Toisaalta myös kouludemokratian ja Teiniliiton vaikutukset

oppilaiden politisoitumiseen nähtiin myös ongelmaksi. Oppilaiden toivottiin saavan kasvaa ilman, että heidän tulisi tehdä päätöstä kannattamastaan puolueesta.

Työrauhaongelmia oli peruskoulun alkuvaiheilla paljon. Opettajat kokivat olevansa syyttömiä niiden syntymiseen ja näkivätkin syillisinä laajemman nuoriso-ongelman ja opettajien auktoriteettiaseman murenemisen ideologisista syistä.

Opettajien työkuva muuttui peruskoulu-uudistuksen vuoksi kohti asiantuntijatyötä. Ongelmaksi koettiin raskas työkuorma lisääntyneen toimistomaisen työn vuoksi. Lisääntyneestä työstä ei koettu saatavan riittävästi kompensatiota palkan muodossa. Opettajat kokivat jääneensä yksin kovenevien vaatimusten kanssa, ja heidän pelättiin lopulta luovuttavan uudistuspyrkimysten kanssa. Opettajien vastuu oppilaistaan oli laaja ja turvallisuusnäkökulman liiallisen huomioimisen pelättiin vievän terää pedagogiselta tarkoituksenmukaisuudelta. Opettajat eivät aina uskoneet voivansa vaikuttaa tapaturmiin ennaltaehkäisevästi ja kokivatkin vastuun liian painavaksi.

Ongelmakohtia oli siis paljon ja liittyen moniin eri aiheisiin. Ehkä Opettaja-lehti tarjosi turvallisen ympäristön purkaa tunteitaan ja ajatuksiaan saman alan ihmisten kanssa ja sai siksi opettajat ja muut opetusalaan lähellä toimivat ihmiset kertomaan näkemyksiään.

Kolmantena tutkimuskysymyksenäni oli selvittää millaisia korjausehdotuksia ja toiveita uuteen peruskouluun ehdotettiin. Opetussuunnitelmaan toivottiin määritettävien ydinsisällöt, joiden avulla opettajat olisivat tienneet mitkä asiat olisi vähintään opetettava jokaiselle oppilaalle. Opetussuunnitelmalle haluttiin antaa aikaa asettua, koska sen muokkaaminen nopealla aikataululla koettiin hankalaksi. Pedagogiikan suhteen koulutuksen olisi nähty helpottavan uudistusta. Opetuksen arvioinnin taas toivottiin muodostuvan siitä, miten hyvin oppilas oppii opetussuunnitelman tavoitteet. Liikunnan numeroarvioinnista toivottiin luovuttavan, koska sen pelättiin vievän oppilailta liikunnaniloin.

Useiden säästöpäätösten jälkeen peruskoulu haluttiin rauhoittaa uusilta mullistuksilta. Pienenevien ikäluokkien myötä syntyvät säästöt toivottiin siirrettäväksi suoraan koululaitoksen kehittämiseen.

Ryhmäkokoja haluttiin laskettavan 32:sta oppilaasta reilusti alaspäin. Tämän uskottiin helpottavan pedagogiikkaa ja vähentävän työrauhahäiriöitä. Ryhmän jakamista puoliksi

toivottiin helpotettavan erityisesti sallimalla ryhmien puolittaminen viidensillä ja kuudensilla luokilla. Tätä perusteltiin oppimistulosten paranemisella juuri ennen yläastetta.

Uudistusehdotuksiin kuului monien eri aineenopettajien ja heidän pedagogisten ammattijärjestöjensä mukaan omien oppiaineiden tuntimäärien kasvattaminen. Monista valinnaisaineista toivottiin tuntimäärien lisääminen lisäksi kaikille yhteisenä aineena opetettavia, pakollisia aineita. Toiveita perusteltiin yleensä pedagogiikalla, mutta myös opettajien palkkaukselliset tavoitteet vaikuttivat varmasti niiden taustalla. Peruskoulun hallinnollista rajaa haluttiin häivyttää, jotta aineopettajien olisi ollut helpompi saada tunteja ala-asteelta. Luokanvalvojan tunti tahdottiin mukaan yläasteen opetussuunnitelmaan.

Oppikirjoihin liittyneisiin tavoitteisiin kuuluivat yhdysluokkien opetukseen sopivien kirjojen suunnitteleminen. Toisaalta myös yhden ainoan, valtakunnallisen oppikirjan toteuttamista ehdotettiin.

Tasokurssien aiheuttamien tasa-arvo-ongelmien vuoksi ne toivottiin poistettavan, sillä peruskoulujärjestelmään siirtymistä oli perusteltu juuri tasa-arvoisuudella. Myös jatko-opintokelpoisuus toivottiin annettavan jokaisella peruskoulun oppilaalle, joka poistamalla tasokurssit tai päättämällä kaikkien oppilaiden olevan kelpoisia lukioon ja ammattikoulutukseen ja mahdollisesti nostamalla alimpien tasokurssien oppimistasoa. Tasokurssien poiston ehtona vaadittiin kuitenkin ryhmäkokojen pienentämistä tai ryhmien puolittamisen mahdollistamista välineaineissa. Osa kirjoittajista toivoi myös erityisluokista luovuttavan kokonaan. Heidän mielestään erityisoppilaiden yksilöllinen huomioinen mahdollistaisi heidän integroimisensa tavallisille luokille.

Peruskoulujen pakolliset kouluneuvostot toivottiin eräässä mielipiteessä poistettavan ala-asteilta, koska niillä ei ollut todellisia vaikutusmahdollisuuksia. Työrauhaongelmia uskottiin hillittävän oppilashuollollisilla toimenpiteillä eli lisäämällä koulukuraattoreiden määrää kouluissa. Lisäksi opettajien auktoriteettia haluttiin palauttaa ja antaa häiriökäyttäytymisestä tehokkaita rangaistuksia. Opettajien vastuuasioita toivottiin tarkastettavaksi.

Aineistoni soveltui melko hyvin tutkimustehtävän ratkaisemiseen, sillä Opettaja-lehdessä kirjoitettiin aktiivisesti peruskouluun liittyvistä aiheista. Toisaalta sen kautta saattoi saada myös yksipuolisen kuvan peruskoulun todellisuudesta, sillä aiheet liittyivät useimmiten juurikin opettajiin ja heidän etuihinsa. Monien pedagogistenkin perusteiden takana saattoi todellisuudessa olla opettajan etujen ajaminen. Tässä mielessä laajempaa tutkimusta aiheesta voisi tehdä niin, että tarkasteluun otettaisiin mukaan useampia lehtiä, kuten sanomalehtiä, poliittisten puolueiden äänenkannattajia tai kasvatukseen liittyviä julkaisuja. Näiden välillä voisi tehdä vertailevaa tutkimusta. Toisaalta tutkimusajankohtaa voisi myös laajentaa koskemaan myös tämän hetkistä kasvatustieteellistä tutkimusta ja koulupolitiikkaa. Peruskouluun liittyviä näkemyksiä voisi näin vertailla.

Tässä päätännössä jaottelin tutkimustulokseni eri näkökulmien mukaan. Kuitenkin oli kyse sitten positiivisista tai negatiivisista peruskoulusta esitetyistä arvioinneista tai muutosehdotuksista suuntaan tai toiseen, ei peruskoulua itsessään vastustettu aineistoissani. Koulua haluttiin kehittää mutta keinot sen saavuttamiseksi riippuivat ehdotusten esittäjän taustasta, uskomuksista ja sitoumuksista. Voisikin sanoa, että yhteistä kaikille aineistoni teksteille oli pyrkimys muokata koulua esittäjän näkökulmasta parempaan suuntaan – yhteisenä päämääränä oli siis tehdä peruskoulusta paras mahdollinen koulu.

LÄHTEET

Alkuperäislähteet

Opettaja 1974 – 1979. Helsinki: Opettajien ammattijärjestö OAJ.

Tutkimuskirjallisuus

Ahonen, Sirkka (2012), ”Yleissivistävä koulutus hyvinvointiyhteiskunnassa”. Teoksessa Kettunen, Pauli & Simola, Hannu (toim.) Tiedon ja osaamisen Suomi. Kasvatus ja koulutus Suomessa 1960-luvulta 2000-luvulle. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 144 – 175.

Alasuutari, Pertti (2011/1993), Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.

Alasuutari, Pertti (2017), Tasavalta. Sodan jälkeisen Suomen kaudet ja trendit. Tampere: Vastapaino.

Atjonen, Päivi (2005), ”Opetussuunnitelman tie tylsästä komiteamietinnöstä värikkääksi nettisivustoksi”. Teoksessa: Hämäläinen, Kauko; Lindström, Aslak & Puhakka, Jorma (toim.) Yhtenäisen peruskoulun menestystarina. Helsinki: Yliopistopaino, 76 – 83.

Autio, Veli-Matti (1993), Opetusministeriön historia. Suurjärjestelmien aika koittaa 1966 – 1980. Hyvinvointivaltion koulutus- ja kulttuuripoliittiset visiot haasteeksi uudistuneelle opetusministeriölle. Helsinki: Opetusministeriö.

Eskola, Seikko (1973), ”Joukkotiedotusvälineet historiallisen tutkimuksen kohteena”. Teoksessa: Ritari, Kristiina (toim.) Lehdistötutkijain seminaari 1973. Alustukset ja keskustelut. Helsinki: Helsingin yliopisto, 8 – 21.

Haapala, Pertti & Peltoja, Jarmo (2018), ”Elinkeinorakenne 1750 – 2000”. Teoksessa: Haapala, Pertti (toim.) Suomen rakennehistoria. Näkökulmia muutokseen ja jatkuvuuteen (1400 – 2000). Tampere: Vastapaino, 170 – 209.

Halinen, Irmeli & Pietilä, Asta (2005), ”Yhtenäisen perusopetuksen kehityksestä”. Teoksessa: Hämäläinen, Kauko; Lindström, Aslak & Puhakka, Jorma (toim.) Yhtenäisen peruskoulun menestystarina. Helsinki: Yliopistopaino, 95 – 107.

Hannikainen, Matti (2018), ”Rakennemuutos ja hyvinvointivaltio 1900 – 2000”. Teoksessa: Haapala, Pertti (toim.) Suomen rakennehistoria. Näkökulmia muutokseen ja jatkuvuuteen (1400 – 2000). Tampere: Vastapaino, 244 – 267.

Harisalo, Risto & Miettinen, Ensio (2004). Hyvinvointivaltio: houkutteleva lupaus vai karvas pettymys. Tampere: University Press.

Heiskanen, Ilkka & Mitchell, Ritva (1985), Lättähatuista punkkareihin. Suomalaisen valtakulttuurin ja nuorisokulttuurien kohtaamisen kolme vuosikymmentä. Helsinki: Otava.

Henttonen, Antti (1991) TVK:n ja Akavan ammattijärjestölehdet. Teoksessa: Tommila, Päiviö (toim.) Suomen lehdistön historia 9. Aikakauslehdistön historia. Erikoisaikakauslehdet. Kuopio: Kustannuskiila, 499 – 518.

Hjerppe, Riitta (1993), ”Yhteiskunnan hiljaiset – suomalainen työttömänä”. Teoksessa: Itälä, Jaakko (toim.) Suomalaisten tarina 4. Järjestelmien aika 1968 – 1990. Helsinki: Kirjayhtymä, 52 – 57.

Huovila, Perttu (2014), Opettajien ammattilehtien kirjoittelu peruskoulu-uudistuksesta vuosina 1965-1973. Pro gradu -tutkielma: Jyväskylän yliopisto, historian ja etnologian laitos, Suomen historia.

Hyrkkänen, Markku (2002), Aatehistorian mieli. Tampere: Vastapaino.

Hyyrö, Tuula (2015), Ytyä yhdysluokasta. Eri-ikäisopetus ennen ja nyt. Jyväskylä: Tuope.

Itälä, Jaakko (2005), ”Elinkeinorakenteen muutos ratkaisi koulu-uudistuksen”. Teoksessa: Hämäläinen, Kauko; Lindström, Aslak & Puhakka, Jorma (toim.) Yhtenäisen peruskoulun menestystarina. Helsinki: Yliopistopaino, 47 – 53.

Jalava, Marja; Simola, Hannu & Varjo, Hannu (2012), ”Hallinnosta hallintaan”. Teoksessa: Kettunen, Pauli & Simola, Hannu (toim.) Tiedon ja osaamisen Suomi. Kasvatus ja koulutus Suomessa 1960-luvulta 2000-luvulle. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 68 – 101.

Jauhiainen, Arto; Kivirauma, Joel & Rinne, Risto (1997), ”Kansanopettajiston koulutuskysymys 1900-luvulla”. Teoksessa: Kuikka, Martti T; Gladh, Sven; Kauranne, Jouko; Lappalainen, Antti & Ahonen, Sirkka (toim.) Itsenäinen suomalainen koulu. Suomen kouluhistoriallisen seuran vuosikirja 1997. Helsinki: Gummerus, 72 – 94.

Jauhiainen, Arto & Rinne, Risto (2012), ”Koulu professionaalisenä kenttänä”. Teoksessa Kettunen, Pauli & Simola, Hannu (toim.) Tiedon ja osaamisen Suomi. Kasvatus ja koulutus Suomessa 1960-luvulta 2000-luvulle. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 105 – 143.

Johnson, Peter (2007), ”Perusopetus – nykypäivän kansansivistystä”. Teoksessa: Johnson (toim.) Suuntana yhtenäinen perusopetus. Uutta koulukulttuuria etsimässä. Jyväskylän: PS-kustannus, 13 – 46.

Jumppanen, Leo (1993), Kuka oli kelvollinen opettamaan 11- ja 12-vuotiaita. Tutkimus oppikoulun opettajien ja kansakoulunopettajien edunvalvonnasta ja sen tuloksellisuudesta Suomen koululaitoksen uudistuksen yhteydessä kouluohjelmakomitean mietinnöstä 1959 vuoden 1985 koululakeihin. Turku: Turun yliopisto.

Kaipainen, Risto & Lonka, Irma (1998), ”1960-luku – murroksen vuosikymmen”. Teoksessa: Kaipainen, Risto; Lonka, Irma & Rikama, Juha (toim.) Siitäpä nyt tie menevi. Äidinkielen opettajain liiton viisi vuosikymmentä 1948 – 1998. Helsinki, Äidinkielen opettajain liitto, 24 – 45.

Kangasniemi, Erkki; Hyttinen, Tuomas & Tanni, Katri (2012), OAJ vahva vaikuttaja. Helsinki: Bränn & Bränn.

Kauranne, Jouko (1997), ”Omaleimaistumisen mahdollisuudet Suomen kansa- ja peruskouluissa maamme itsenäisyyden aikana”. Teoksessa: Kuikka, Martti T.; Gladh, Sven; Kauranne, Jouko; Lappalainen, Antti & Ahonen, Sirkka (toim.) Itsenäinen suomalainen koulu. Suomen kouluhistoriallisen seuran vuosikirja 1997. Helsinki: Gummerus, 24 – 48.

Kauranne, Jouko (2007), ”Oppilaiden valinnanmahdollisuudet maamme itsenäisyysajan oppivelvollisuuskouluissa”. Teoksessa: Kauranne, Jouko; Kuikka, Martti T.; Merimaa, Erkki; Rantala, Jukka & Jauhiainen, Annukka (toim.) Koululaitos itsenäisen Suomen rakentajana. Helsinki: Suomen Kouluhistoriallinen Seura.

Kettunen, Pauli; Jalava, Marja; Simola, Hannu & Varjo, Janne (2012), ”Tasa-arvon ihanteesta erinomaisuuden eetokseen”. Teoksessa: Kettunen, Pauli & Simola, Hannu (toim.) Tiedon ja osaamisen Suomi. Kasvatus ja koulutus Suomessa 1960-luvulta 2000-luvulle. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 25 – 62.

Kiuasmaa, Kyösti (1982), Oppikoulu 1880 – 1980. Oulu: Pohjoinen.

Kivinen, Osmo (1988), Koulutuksen järjestelmäkehitys. Peruskoulutus ja valtiollinen kouludoktriini Suomessa 1800- ja 1900-luvuilla. Turku: Turun yliopisto.

Kivinen, Osmo; Rinne, Risto & Ahola, Sakari (1989), Koulutuksen rajat ja rakenteet. Helsinki: Hanki ja jää.

Kivirauma, Joel (2012), ”Koulutuksen marginaalissa”. Teoksessa: Kettunen, Pauli & Simola, Hannu (toim.) Tiedon ja osaamisen Suomi. Kasvatus ja koulutus Suomessa 1960-luvulta 2000-luvulle. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 345 – 366.

Kuikka, Martti T. (1992), Suomalaisen koulutuksen vaiheet. Helsinki: Otava.

Kuikka, Martti T. (2001), ”Kansanopetuksen suuret linjat”. Teoksessa: Kuikka, Martti T.; Lindström, Aslak; Merimaa, Erkki & Elo, Pekka (toim.) Koko kansan koulu – 80 vuotta oppivelvollisuutta. Helsinki: Suomen Kouluhistoriallinen Seura: Opetushallitus, 152 - 182.

Kuisma, Markku (2010), ”Yya-Suomesta Euroopan unioniin”. Teoksessa: Häggman, Kai; Markkola, Pirjo; Kuisma, Markku & Pulma, Panu (toim.) Suomalaisen arjen suuri tarina. Helsinki: WSOY, 8 – 29.

Kuka kukin on (aikalaiskirja): Who's who in Finland. Henkilötietoja nykypolven suomalaisista. (1978) Helsinki: Otava. <http://runeberg.org/kuka/1978/>, viitattu 7.6.2018.

Kunnas, Tarmo (1993), ”Lopullisen järjestelmän kaipuusta kypsään moniarvoisuuteen”. Teoksessa: Itälä, Jaakko (toim.) Suomalaisten tarina 4. Järjestelmien aika 1968 – 1990. Helsinki: Kirjayhtymä, 58 – 62.

Kärenlampi, Paavo (1999), Taistelu kouludemokratiasta. Kouludemokratian aalto Suomessa. Helsinki: Suomen historiallinen seura.

Lampinen, Osmo (2000), Suomen koulutusjärjestelmän kehitys. Helsinki: Gaudeamus.

Lappalainen, Antti (1991), Suomi kouluttajana. Porvoo, Helsinki, Juva: WSOY.

Lappalainen, Antti (1998), Elämäntyönä tulevaisuus. Opetusalan Ammattijärjestön juuret, synty ja kasvu. Helsinki: Otava.

Lehtisalo, Liekki & Raivola, Reijo (1992), Koulutuspolitiikka. Porvoo, Helsinki, Juva: WSOY.

Lehtisalo, Liekki (2005), ”Edelläajattelijain aika”. Teoksessa: Hämäläinen, Kauko; Lindström, Aslak & Puhakka, Jorma (toim.) Yhtenäisen peruskoulun menestystarina. Helsinki: Yliopistopaino, 40 – 46.

Leskinen, Jari (2016), Kohti sosialismia! Pirkkalan peruskoulun marxilainen kokeilu 1973 – 75. Helsinki: Siltala.

Lonka, Irma (1998), ”1970-luku – taisteleva vuosikymmen”. Teoksessa: Kaipainen, Risto; Lonka, Irma & Rikama, Juha (toim.) Siitäpä nyt tie menevi. Äidinkielen opettajain liiton viisi vuosikymmentä 1948 – 1998. Helsinki: Äidinkielen opettajain liitto, 46 – 89.

Malinen, Paavo (1987), ”Opetussuunnitelman toiminnallinen rakenne”. Teoksessa: Malinen, Paavo & Kansanen, Pertti (toim.) Opetussuunnitelman tutkimukselliset kehukset. Opetussuunnitelmatutkijoiden yhteistyöryhmän ja Suomen kasvatustieteellisen seuran järjestämä opetussuunnitelmaseminaari 25. – 26.9.1989, 147 – 170.

Malinen, Paavo (2005), ”Opetussuunnitelma peruskoulun valmistelu- ja toteutusvaiheessa”. Teoksessa: Hämäläinen, Kauko; Lindström, Aslak & Puhakka, Jorma (toim.) Yhtenäisen peruskoulun menestystarina. Helsinki: Yliopistopaino, 83 – 87.

Markkanen, Erkki; Nygård, Toivo & Rantatupa, Heikki (1976), Opas Suomen historian lähteistöön. Helsinki: Otava.

Männistö, Jyrki (1996), ”Sanomalehdet kouluhistorian tutkimuksessa”. Teoksessa: Kuikka, Martti T.; Gladh, Sven; Kauranne, Jouko; Lappalainen, Antti; Merimaa, Erkki;

Ahonen, Sirkka & Harju, Aaro (toim.) Erilaiset koulutiet. Helsinki: Suomen Kouluhistoriallinen Seura, 67 - 82.

Nurmi, Veli (1989), Kansakoulusta peruskouluun. Porvoo, Helsinki, Juva: WSOY.

OAJ. OAJ:n järjestökehityksen ja -muutosten historiaa. Internet-lähde: file:///C:/Users/Sara/Downloads/OAJ_J%C3%84RJEST%C3%96KEHITYKSEN+JA+MUUTOSTEN+HISTORIAA%20(1).pdf. Viitattu 21.5.2018.

Paalasmaa, Jarno (2016), Maailman parhaat kasvatusajatukset. Helsinki: Into.

Pekkala Kerr, Sari (2012), ”Koulutusmenot ja väestön koulutustaso”. Teoksessa: Kettunen, Pauli & Simola, Hannu (toim.) Tiedon ja osaamisen Suomi. Kasvatus ja koulutus Suomessa 1960-luvulta 2000-luvulle. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura, 295 – 320.

Ranne, Voitto (2005), ”Opettajuus ja järjestöpolitiikka”. Teoksessa: Hämäläinen, Kauko; Lindström, Aslak & Puhakka, Jorma (toim.) Yhtenäisen peruskoulun menestystarina. Helsinki: Yliopistopaino, 122 – 126.

Rautiainen, Raija (1992), Peruskoulun Opettaja-lehden näkökulmasta: sisällönanalyysi Opettaja-lehtien vuosikertojen 1970-73 ja 1987-91 mukaan. Pro gradu -tutkielma: Jyväskylän yliopisto, kasvatustieteen laitos.

Rinne, Risto (1984), Suomen oppivelvollisuuskoulun opetussuunnitelman muutokset vuosina 1916 – 1970. Opetussuunnitelman intentioiden ja lähtökohtien teoreettis-historiallinen tarkastelu. Turku: Turun yliopisto.

Rinne, Risto (1987), ”Onko opetussuunnitelma ideologiaa – opetussuunnitelma aikakautensa sosiaalisten ehtojen raamittamana skenaariona”. Teoksessa: Malinen, Paavo & Kansanen, Pertti (toim.) Opetussuunnitelman tutkimukselliset kehykset. Opetussuunnitelmatutkijoiden yhteistyöryhmän ja Suomen kasvatustieteellisen seuran järjestämä opetussuunnitelmaseminaari 25. – 26.9.1986. Helsinki: Yliopistopaino, 95 – 130.

Rinne, Risto & Vuorio-Lehti, Minna (1996), Toivoton unelma? Koulutuksellista tasa-arvoa koskevat toiveet ja epäilyt peruskoulun synnystä 1990-luvulle. Helsinki: Opetushallitus.

Sarjala, Jukka (1981), *Suomalainen koulutuspolitiikka*. Juva: WSOY.

Sarjala, Jukka (1997), ”Peruskoulu-uudistuksen toimeenpano eduskunnassa ja valtioneuvostossa”. Teoksessa: Kuikka, Martti T.; Gladh, Sven; Kauranne, Jouko; Lappalainen, Antti ja Ahonen, Sirkka (toim.) *Itsenäinen suomalainen koulu*. Suomen kouluhistoriallisen seuran vuosikirja 1997. Helsinki: Gummerus, 123 – 141.

Sarjala, Jukka (2005), ”Uudistukset nykypäivän näkökulmasta”. Teoksessa Hämäläinen, Kauko; Lindström, Aslak & Puhakka, Jorma (toim.) *Yhtenäisen peruskoulun menestystarina*. Helsinki: Yliopistopaino, 36 – 39.

Sarjala, Jukka (2008), *Järki hyvä herätetty. Koulu politiikan pyörteissä*. Helsinki: Kirjapaja.

Simola, Hannu (2002), ”Ilmaan propattu – Toiveiden rationalismi koulureformien diskursiivisena perustana”. Teoksessa: Honkonen, Risto (toim.) *Koulutuksen lumo – Retoriikka, politiikka ja arviointi*. Tampere: Tampere University Press, 55 – 74.

Sipilä, Jorma & Anttonen, Anneli (2010), ”Miten hyvinvointivaltio muutti elämäämme?”. Teoksessa: Häggman, Kai; Markkola, Pirjo; Kuisma, Markku & Pulma, Panu (toim.) *Suomalaisen arjen suuri tarina*. Helsinki: WSOY, 30 – 61.

Somerkivi, Urho (1982), *Peruskoulu. Synty, kehittyminen ja tulevaisuus*. Vantaa: Kunnallispaino.

Tammivuori, Aimo (1987), *Sata vuotta opettajien ammattijärjestötoimintaa*. Mikkeli: Länsi-Savo Oy.

Tanttu, Kimmo (2005), ”Peruskoulusta yhtenäiseen perusopetukseen”. Teoksessa: Hämäläinen, Kauko; Lindström, Aslak & Puhakka, Jorma (toim.) *Yhtenäisen peruskoulun menestystarina*. Helsinki: Yliopistopaino, 108 – 114.

Toivonen, Esko (2005), ”Opetussuunnitelmat koulun kehitystyössä”. Teoksessa: Hämäläinen, Kauko; Lindström, Aslak & Puhakka, Jorma (toim.) *Yhtenäisen peruskoulun menestystarina*. Helsinki: Yliopistopaino, 131 – 141.

Tommila, Päiviö & Salokangas, Raimo (1998), Sanomia kaikille. Suomen lehdistön historia. Helsinki: Edita.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2009/2013), Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Tuunainen, Kari (2005), ”Erityisopetus peruskoulussa”. Teoksessa: Hämäläinen, Lindström & Puhakka (toim.) Yhtenäisen peruskoulun menestystarina. Helsinki: Yliopistopaino, 248 – 254.

Uusikylä, Kari (2005), ”Rakastettu ja vihattu peruskoulumme”. Teoksessa: Hämäläinen, Kauko; Lindström, Aslak & Puhakka, Jorma (toim.) Yhtenäisen peruskoulun menestystarina. Helsinki: Yliopistopaino, 13 – 17.

Varjo, Janne; Simola, Hannu & Rinne, Risto (2016), Arvioida ja hallita. Perään katsomisesta informaatio-ohjaukseen suomalaisessa koulupolitiikassa. Jyväskylä: Suomen kasvatustieteellinen seura.